ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

Ню Йорк 1962

ВІСТІ КОМБАТАНТА

КВАРТАЛЬНИК

РЕДАКТОРИ:

І. Кедрин-Рудницький
Ю. Тис-Крохмалюк

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Є. Шипайло, А. Валійський,
Р. Купчинський, В. Будний,
Ю. Лопатинський

ВИДАВЦІ:

Головна Управа Об'єднання
б. Вояків Українців в Америці

Головна Управа Братства
кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ:

Братство Українських Січових Стрільців
Об'єднання к. вояків УПА
Українська Стрілецька Громада в Канаді

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Австрія:
Dr. S. Naklowicz
Wien XX
Dresdnestr. 124/III/12

Аргентина:
Fraternidad de los ex-comb.
de la 1 UD., Curacalique 760,
Buenos Aires, **Argentina**

Бразилія:
B. L. Bilynskyj,
Rua Piaui, 205-3
Sao Paulo, **Brazil**

Канада-Схід:
M. B. Bihus
219 Montrose Avenue,
Toronto 4, Ont., **Canada**

Канада-Захід:
O. Nawrockyj
544 Aberdeen Avenue,
Winnipeg 4, Man., **Canada**

ЗДА й всі інші краї:
"VETERANS' NEWS"
P. O. Box 1184
Church St. Station
New York 8, N. Y., U.S.A.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	0:8:0	0:2:0	ЗДА	3 дол.	75 ц.
Австрія	60 австр. шіл.	15	Канада	3 дол.	75 ц.
Англія	0:6:8	0:1:8	Німеччина	6 н. м.	1,10 н. м.
Аргентина	60 пез.	15 пез.	Франція	8 ф. фр.	2 ф. фр.
Бразилія	160 круз.	60 круз.			

VETERANS' NEWS, quarterly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of former soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.
Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York 8, N. Y., U.S.A.

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1962 Ню Йорк Ч.: 1 (5)

ЗМІСТ

Д-р Володимир Ґалан: Наші актуальні завдання ... 3
Рік спільної праці ... 5

ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Юрій Тис-Крохмалюк: Похід татар у 1223 році і бій над Калкою ... 7

НАЙНОВІША ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Михайло Крат: Польські офіцери про дії армії УНР в 1920 р. ... 13
О. Гор.: В американському полоні (закінчення) ... 17
Ю. Тамарський: Українське Вільне Козацтво ... 28
Б. Коринт: Військова преса УСС ... 32

ВІЙСЬКО КОЛИСЬ І СЬОГОДНІ

М. С.: Японія із зв'язаними руками ... 34

ВІЙСЬКОВІ ПРОБЛЕМИ

Володимир Молодецький: Кілька думок про атомову війну ... 36

МЕМУАРИСТИКА

Степан Куропась: З історії Стрілецьких Гуртків в Америці ... 39
В. Сім'янців: В степах ... 42

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Об'єднання б. вояків-українців в Америці: Повідомлення про VII Делеґатський З'їзд — 47. — З діяльности Головної Управи — 47. — Й. Вишневецький, гол. скарбник: Фінансовий стан ОбВУА — 52. — З життя Відділів ОбВУА — 53. — Пожертви на нагробний камінь для сл. п. пполк. Романа Долинського — 59. — Братство кол. вояків 1 УД УНА. І Скіра: В 10-ліття Братства к. Вояків 1 УД УНА в ЗДА — 60. Студійний Фонд Анни Ортинської — 66. — Макар Каплистий: Суспільна Служба Комбатантів — 68. — Інвалідська збірка Української Стрілецької Громади в Канаді — 68. — З Листів до Редакції — 70. — Критика та Бібліографія — 71. — Ті, що відійшли — 76. — Синопсіс — 79.

Printed by „LUNA", 77 St. Marks Pl., New York, N. Y.

Д-р Володимир Ґалан

Наші актуальні завдання

Хоч існує загальна думка, що нинішній стан американсько-української громади, яка дістала новий застрик крови в постаті кругло 80.000 нових українських іміґрантів після другої світової війни, — куди кращий, як був колись, проте наша політична і навіть подекуди громадська дійсність насуває поважні сумніви. Фактом, наприклад, є, що тому тридцять років українську делеґацію приймали президент З'єдинених Держав і Конґрес. Єдина тоді наша комбатантська організація Українська Стрілецька Громада мала офіційний зв'язок не тільки з Американським Леґіоном, але й різними ветеранськими організаціями вільного світу. Фактом є, що жертвенність невеличкої американсько-української громади була така величезна, що нею будувалось не тільки все наше церковне й громадсько-культурне життя в Америці, але й стояли нею в краю „Рідна Школа" й „Просвіта", будувались тамошні Народні Доми, куплено завдяки тій жертвенності Дім Інвалідів у Львові та базувалась на тій жертвенності вся діяльність українського революційного підпілля в краю. Коли ж після другої світової війни прийшла конечність допомоги 200.000-ій масі втікачів з України, що опинились у Західній Европі, то Злучений Український Американський Допомоговий Комітет дістав чартер, що йому уможливив визнання різними чужими державами і співпрацю з ними, та незабаром після свого постання міг вже орудувати не тільки дуже поважними фондами, але й спиратись на могутній безплатний апарат добровільних громадських діячів і діячок, які віддавали свій час і труд для харитативної праці.

Нині маємо, правда, дуже багато установ і організацій, але й чимало з них є фікціями, інші знову „дублюють" свої завдання з подвійним витрачуванням грошей і енергії на ті самі цілі, з взаємним не тільки шляхетним суперництвом, але й менше шляхетною боротьбою. Маємо формальну консолідацію в Українському Конґресовому Комітеті і повне партійно-політичне розбиття на місцях і стільки партій, груп, таборів і „середовищ", що мало хто з нас у них визнається. Трудно тепер подумати, щоб президент ЗДА прийняв у Білому Домі українських представників. Ніби ми маємо великі „успіхи" в підтягненні американської політичної думки на вищий рівень розуміння

справ Східньої Европи, але коли державний секретар Дін Раск підписав скандального листа про „історично-традиційну" приналежність України до Росії, то УКК не спромігся на ніякий протест, не кажучи вже про масову акцію, яка звернула б увагу американської політичної верхівки на шкідливість такого політичного примітивізму чи на п'ятиколонників в державному департаменті. На пам'ятник Шевченка у Вашинґтоні зібрано вже близько 200.000 дол., але взагалі на політичну акцію в Америці не можна щорічно зібрати 100.000 дол. Наукове Товариство ім. Шевченка не має фондів видати навіть Збірник доповідей із свого останнього Наукового Конґресу, а в збірковій ділянці, зокрема на харитативні цілі, існує повний хаос. Що ж стосується нашого комбатантського фронту, то відомо, що ми донині не могли добитися навіть зв'язку з Українсько-американською ветеранською організацією, а й мріяти нема що про зв'язок з неукраїнськими комбатантськими організаціями. Коли маленька Стрілецька Громада втішалася великою повагою і значенням в американсько-українському громадянстві, то в Українському Конґресовому Комітеті по нинішній день нема представництва від Об'єднання б. вояків-українців в Америці, бо конґреси українців в Америці не виявляють зрозуміння для справи війська, військовиків і комбатантів.

Що в обличчі всіх цих і інших невідрадних фактів повинна діяти українська комбатантська громада в Америці? Ми повинні передусім становити острів сконсолідованости, впорядкованости і ділової праці серед моря хаотичности й патріотичного пустомельства, яке нас оточує. Ми не повинні наслідувати мальконтентів і критикоманів і шукати плями навіть на сонці, але й не повинні бути сліпими та безкритичними. Відділяючи обережно й об'єктивно світла від тіней, ми повинні бути конструктивним чинником в американсько-українському житті. На тлі тієї страшної дійсности, в якій опинився нині ввесь світ та зокрема Україна і на тлі тієї сумної дійсности, в якій перебуває тепер українська справа в Америці, направду неповажно є захоплюватись титулами й ордерами та почестями, які в дійсності не мають ніякого значення для української визвольної політики. Треба, щоб кожний колишній український вояк без уваги на формацію, в якій він служив, без уваги на свій вік, обласне походження і партійну приналежність, дбав за добру славу і повагу цілого комбатантського стану, як чинника, що повинен відіграти найповажнішу ролю в нашій громаді. Треба, щоб батьки, українські комбатанти, висилали своїх синів до військових шкіл, щоби ми мали бодай в американській і канадійській арміях наших старшин на випадок потреби і доброї нагоди дістати їх для наших частин.

Рік спільної праці

У виконанні умови, підписаної 13-го травня 1961 року між Головними Управами Об'єднання б. вояків-українців в Америці й Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА, приступлено до видавання спільного журналу „Вісті Комбатанта". Хоч ту умову списано вже майже в половині року, проте впродовж наступних семи місяців виконано цілорічний плян Видавництва. Появилося чотири числа нашого квартальника, із них перші в одному подвійному зшитку на 120 сторінок і два дальші в побільшеному об'ємі по 80 сторінок. Разом вийшло друком 280 сторінок спільного нашого журналу, при співпраці 28-ох авторів. Зараз після появи першого подвійного зшитка, зазнав наш журнал великого удару: несподівано помер його співтворець і співредактор, найбільш заслужений саме для редакційного і технічного оформлення журналу, людина великого серця й ума, ентузіяст розпочатого діла. Але діло було добре і воно продовжується. І ось, із нинішнім числом „Вісті Комбатанта" входять у другий рік свого існування.

З яким балянсом розпочинаємо цей новий рік нашої спільної праці? Чи виправдались надії, з якими ми її розпочинали? Чи наблизились ми до мети, яка присвічувала творцям об'єднання видавничої праці найбільших комбатантських колективів зорганізованого американсько- й канадійсько-українського громадянства?

Виправдалась надія, що через видавничу співпрацю наближаться одні до одних всі ті комбатантські організації, які є видавцями журналу і співучасниками в його видаванні. Познайомились люди з верхівок організацій, пізнали один одного, не тільки з прізвища й задля формальної куртуазії, але й із спільного сантименту до спільної справи, із спільної праці для спільного добра. Поширився гурт, безпосередньо зацікавлених у появі журналу та в його доброму — щораз кращому — змісті. Зросло зацікавлення журналом вже не тільки серед колишніх вояків-українців, але й у ширшому нашому громадянстві. Зблідли взаємні підозри що зроджуються чи з уявних ідеологічних розбіжностей чи просто з пересудів: у співпраці п'ятьох зорганізованих комбатантських гуртів, членами яких є люди різного віку, різних колишніх військових формацій і різних політичних поглядів,

(Закінчення зі сторінки 4)

Всі українські комбатанти, відсуваючи на бік власні симпатії й антипатії, власні амбіції й різні суперечки, повинні зрозуміти, що час наглить до здійснювання співпраці також в організаційній ділянці. Всі вони повинні підтримати цей наш пресовий орган, щоб він перестав бути тільки внутрішнім органом комбатантських організацій в Америці, а став журналом, в якому єдино можлива цілком свобідна, об'єктивна і критична думка про рідне громадянство і наше становище до різних актуальних проблем. Треба, щоб той наш журнал збільшив свій об'єм, щоб частіше появлявся, щоб здобув до себе увагу не тільки комбатантів, а й широкого громадянства. Це залежить виключно від нас самих, виключно від українських комбатантів, так само, як від нас залежить, щоб ми створили активний комбатантський табір і здобули собі повагу й належний нам голос в американсько-українському житті.

виявилось, що насправді ніщо нас не ділить, бо коли є щось таке, то воно таке мале й маловажне на тлі того, що нас лучить, що не варта його брати й під увагу! Наблизились ми до тієї цілі, яка просвічувала творцям об'єднання видавничих зусиль та якою є бажання гідно підготовити передачу в молодші комбатантські руки тих гасел, тих традицій і тієї праці, що плекали й проводили справжні наші ветерани, колишні учасники визвольної революції й війни 1917/21 рр.

Виправдались теж надії, зв'язувані з новим журналом з уваги на коло редакційних співробітників. Згаданий вгорі покійний д-р Любомир Ортинський в усіх підготовчих розмовах твердив, що справа фондів стоїть на задньому пляні: на першому місці є єднання зусиль „старих" і „молодих", на другому — більший наплив редакційного матеріялу, а щойно на останку — гроші. Підтвердила це однорічна практика. Редакція свідома недоліків журналу. У кожному числі є речі кращі й гірші, вартісніші й слабші. Як звичайно, одним подобається те, другим інше. Редакція сама здає собі справу, що не завжди можна ідеально „збалянсувати" матеріял між різні організації, причетні до журналу, які мають слушне право користати з нього, як своєї трибуни, як теж не завжди вдається підібрати військово-історичний матеріял — статті, нариси, спогади — що охоплював би всі найважливіші українські військові формації. Не раз бувають конфлікти, коли приходиться брати під увагу з одного боку питому вагу автора надісланої статті, з другого — черговість присланих статтей і споминів. Одні з наших читачів вимагають якнайбільше матеріялу з історії українського війська, інші — навпаки — хочуть, щоб наш журнал був якнайбільш актуальним військовим журналом. Одні хочуть, щоб був збережений популярний характер журналу, інші наполягають на підтягання його до наукового рівня. Але ж треба водночас ствердити, що в редакційній теці є тепер вже завжди матеріяли на 2-3 числа і що можна вже робити між ними селекцію. Якщо редакція має претенсії до комбатантської братії на американському континенті, то хіба ту, що Відділи ОбВУА і Станиці Братства дивізійників висилають звідомлення про свою діяльність радше до загальної преси, як свого станового журналу. Вони забувають, що там ті вістки згубляться й ніхто з річників загальних газет не вишукуватиме слідів тієї діяльности, а тут, у такому становому журналі слід буде тривкий і легко для дослідника доступний.

Головний клопіт редакції „Вістей Комбатанта" — де помістити ввесь матеріял, що його помістити варто і треба. Себто: розмір журналу. Проблема, відома редакціям усіх часописів у світі, є й нашою проблемою: боротьба за місце. І тут приходить на чергу справа фондів. 280 сторінок чотирьох перших чисел у трьох зшитках — це велика книга. Ми горді, що видали її і далі видаємо журнал виключно лише власними грішми — з передплат, кольпортажу, оголошень і дотацій видавців. Воно дає ту повну свободу слова, що її уважні читачі мусіли зауважити: можемо дозволити собі й на писання гіркої правди на адресу правління країни, в якій „Вісті Комбатанта" появляються, за промахи у відношенні до України, до Дивізії, до Европи, до Японії. Але ця фінансова незалежність накладає теж великий моральний обов'язок на членство всіх тих комбатантських організацій, що наш журнал видають чи є його співучасниками.

З цим закликом видавці, редакція і адміністрація вступають у другий рік своєї праці і співпраці. З вірою у своє добре діло, в ідею, що воно нею пройняте та у громаду Побратимів і Друзів, для яких цей журнал видається.

„Хай стіна об стіну зудариться, одна завалиться, а друга зостанеться".
(Богдан Хмельницький 1648)

„Козаки, це корінь, твердиня чести та вікопомної слави!"
(Письмо Остряниці 1621)

ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Юрій Тис-Крохмалюк

Похід татар у 1223 р. і бій над Калкою

Реакція держав західньої Европи на монгольську експансію була майже ніяка, хоч загроза знищення і підкорення була смертельна. Це дивне явище знайшло потім свою паралелю, коли настала небезпека від турецької імперії в 16 і 17 століттях і має її сьогодні в історичних часах 20 віку, коли зі сходу насувається російський імперіялізм. На ці паралелі звертають увагу деякі історики і не від речі буде коротко пригадати події, зв'язані з монгольською навалою на Україну.

В історії европейських народів монгольська експансія носить назву татарської. Дехто з істориків називає її ще татарсько-монгольською, інші монгольською. Така неустійненість має свої різні причини. Для нас важні є традиційні моменти, зв'язані з тим, що на наші землі йшли підбиті монголами тюркські війська і тільки вожді й добірні військові з'єднання, та, мабуть, вищі старшини були монголами. З тієї причини і в народі і в літописах та в інших писаннях збереглася назва татарського лихоліття.

Доба, про яку йде мова, має велику історичну літературу. Зокрема, коли йде мова про бій над Калкою, в останніх місяцях появилася досконала праця Михайла Б. Ждана у журналі „Визвольний Шлях" чч. 7, 8 і 9 з ц. р. Спирається вона на всіх доступних джерелах і наукових працях найновіших часів, а сам автор висловлює свої логічні погляди на деякі спірні справи. Праця важлива з історично-військової точки бачення і тому при розгляді битви над Калкою я скорочую свої дані, відсилаючи зацікавлених до згаданої праці М. Б. Ждана.

На Заході Европи, як і в нас, проходили в той час великі структуральні зміни в суспільстві. Февдальна система уступала місця національному світоглядові, численні міжусобиці князів, бояр і аристократії відступали на задній плян, а на їх місце звільна витворювалися союзи володарів і зрозуміння співпраці еліти одного і того самого народу. Але все ще, у час татарського походу, міжусобиці вповні не зникли і ще далі національні сили вичерпувалися у

взаємних ворожнечах, наїздах і малих війнах. І коли західня Европа мала потрібний час до створення нових форм життя, у нас до того не дійшло: все заломилося під напором татарської потуги.

Джінґіс-хан стримів невтомно до захоплення цілого світу і до цієї мети йшли теж його наслідники. Міт влади опанував тотально всі інші суспільні сили, згідно з законом „на небі Бог, на землі хан". Тому монголи стриміли не тільки до поневолення народів, але й до того щоб перетопити їх в монгольському кітлі в один народ однієї імперії світу. Опанувавши велику більшість народів Азії, монголи вирішили підкорити собі Европу, а в першому пляні Україну, руські землі. Вони поконали не тільки українських князів, але пройшовши Польщу рушили в німецькі землі, де під Лігніц зустрілися з об'єднаними військами Польщі та східньо-німецьких країв і розбили їх ущент. Тоді рушили далі на Чехію і Угорщину. Угорщина мала велику геополітичну вагу, це був просто доступ до Адрійського моря, до Італії і Західньої Европи.

З різних причин, монгольське військо завернуло, а в далекій столиці Каракорум („Чорний пісок") вирішено покищо включити у свою сферу тільки руські землі і не сягати далі поза Карпати і Вислу.

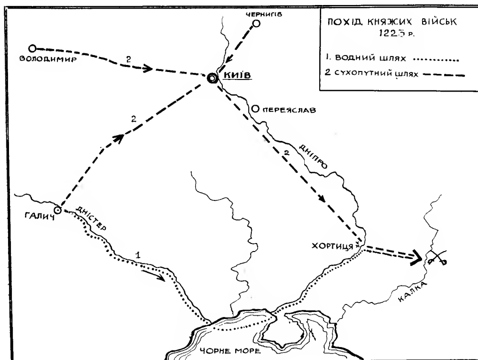

Усе вказує на те, що в останніх десятиліттях чи роках перед походом, ніхто не звернув уваги на бурю, що надходила. Різні посольства до монгольської імперії мали на меті не так провірити поголоски про можливість війни, як добитися співпраці на торговельному полі, по нинішньому „коекзистенції" з далеким потужним володарем. Те саме бачимо і в нас, де князі були зайняті походами проти степових кочовиків і проти своїх таки земляків. Центр державного життя пересувався поволі до галицько-волинської держави, де існувала дещо більша традиція суспільного державного ладу. Від Ярослава Осмомисла, що „залізними полками підпер гори угорські" і що „з золотого батьківського престолу стріляв султана за землями" (натяк на участь у хрестоносному поході), через Романа і Данила держава зростала на силі, і поширювала свої кордони поза Київ і Дунай. Правда і тут не минали ще дрібні конфлікти князів і бояр, та війни з уграми і поляками. А проте і явище міжусобиць поволі втрачало на вазі.

1220 року над Доном появилися перші з'єднання татар. Вони розгромили половців, але далі не пішли. Половецький хан Котіян звернувся тоді до руських князів за допомогою проти ворога, що нині розгромив половців, а завтра готується увійти в руські землі. В той час половці були союзниками руських князів. Котіян був тестем князя Мстислава Удатного (що в ці роки був галицьким князем) і чимало половців служило в руських військах. Мстислав Удатний добився теж тісної співпраці князів смоленського, київського і чернігівського, і навіть князь Данило, хоч не радо, співпрацював з ними.

Тому, що татари залишилися над Доном і небезпека зростала, князі вирішили зібратися на нараду. Суздальський князь відмовився приїхати, вже тоді його інтереси були далекі справам українських земель. Нарада вирішила „совокупити землю руську" і разом з половцями „вийти у степ", тобто у похід проти татар.

Руські війська складалися з відділів лицарського середньовічного типу, піхоти і легких кінних з'єднань. З браку місця не буду розглядати організації і узброєння, до цих питань можу відослати до моєї студії „Бій під Галичем 1221 року" у „Визвольному Шляху" ч. 28/56. Згідно з джерельними даними і аналізою автора М. Б. Ждана княже військо було таке:

„Відділи погано узброєних селян, звиклих більш до плуга, ніж до меча і таких самих „аматорів" бояр, що — не зважаючи на особисту відвагу і самопосвяту — уступали далеко перед професіоналами. Дисциплінованій армії наїзників, яка за відступ з поля бою передбачала кару смерти і то не тільки для винуватців, а й для всього відділу, — протиставилась армія, еліта якої, себто розсварені

й амбітні бояри, в той час уміли міняти собі до вподоби князів та проганяти їх з княжих престолів."

Кермували походом три князі Мстислави, що не мали належного знання полководців на полі битви, особливо проти таких визначних вождів, що здобували сильні азійські держави. Не було в бою ні ростовців, ні переяславців, бо їм не дозволив на це суздальський князь, від якого були залежні.

М. Б. Ждан аналізує мобілізаційну спроможність Русі і доходить до висновку, що княже військо складалося з таких відділів:

Київ: 8-9.000, Чернігів: 8-9.000, Галичина: 10.000 піхоти, 1.000 кінноти. Інші й половці: 6-8.000 піхоти і 10.000 кінноти.

Разом було від 43 до 47 тисяч війська, в тому коло 15 тисяч кінних. Галицька піхота пливла човнами Дністер—Чорне море і Дніпром угору, інші об'єднаним маршем від Києва.

У противенстві до руських військ, татари мали за собою численні перемоги і великий воєнний досвід, та відзначалися високим рівнем тактичного і стратегічного знання. Пляно де Карпіні, посол папи Іннокентія до монголів писав, що в Европі слід зреорганізувати війська на монгольський зразок: інше узброєння. інша тактика, одне керівництво. добра розвідка.

Татарська кіннота була легкого типу. вишколена у блискавичних маневрах, витривала, віддана, здисциплінована. Узброєння було: луки і шаблі. На чолі походу стояв Субутай, один з найкращих вождів, який здобув китайську імперію і перейшов Кавказ, осяг більший від усіх прославлених історичних переходів гірських масивів.

Число татарського війська не можна устійнити, але усі дані вказують, що воно було менш чисельне і сягало найвище 20-30.000 вояків. З татарами були в союзі бродники, українське неосіле населення над Доном, яке часто брало участь у воєнних конфліктах, цим разом проти руських князів. Як бачимо і тут є аналогії до сумних подій 20-го сторіччя . . .

На княжій нараді вирішено, що ,,краще нам стрінутись з татарами на чужій землі, ніж на своїй", а це вказує, що темою нарад було теж узброєння війська, його кількість, питання розвідки, шляхи походу тощо. Половці знали силу ворога і тому князі мусіли бути свідомі поваги хвилі.

Збірку військ назначено біля Заруби над Дніпром, проти Трубежі. З того місця рушили вздовж Дніпра до Хортиці і броду Протончі. Туди мали прибути відділи галицької піхоти, водним шляхом.

На переправі князі зустріли татарських послів, які повідомили, що похід татар звернений тільки проти половців, а не проти руських земель. Це був звичайний підступ, спрямований на розбиття союзу, і князі у відповідь послів повбивали. Сама подія вказує на сильну розвідку татар, які мусіли

знати не тільки про похід військ, але і про нараду князів.

Після переправи перші руські і половецькі роз'їзди натрапили на татарські загони. У жвавому бою татари залишили якесь своє майно і кинулися до втечі. Маючи такий успіх деякі князі повірили, що татари „прості люди" тобто ніякі воїни. Тільки воєвода галицької піхоти твердив, що вони „вояовники добрі".

Погоня за татарами продовжувалася, за той час через Дніпро переправився Мстислав Удатний з тисячею галицьких дружинників. У почоті князя був князь Данило. За погонею і татарами подалося ціле військо з кіннотою, пішими і таборами. Шлях погоні йшов вододілом р. Московки і р. Гайчука з півночі, та р. Конкою з півдня і виносив около 200 км. Над Караташею татари втекли за ріку. За ними подалися з'єднання князів з виїмком київського князя, який із своїми військами йшов позаду, обтяжений ще численними таборами.

Бій почався, коли княжі відділи дійшли до Калки. Вони були розчленовані погонею: попереду гналися половці, за ними волинські, курські і галицькі відділи. Далеко позаду, на яких 15 км. залишилися київські війська. У погоні руські відділи перейшли річку.

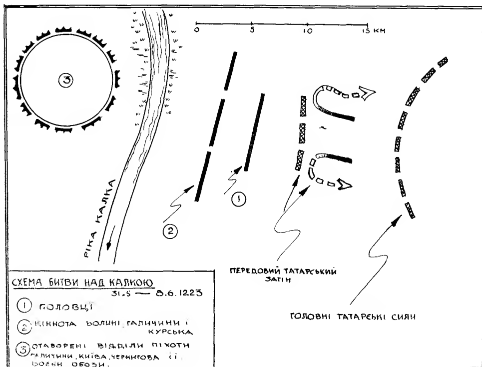

Тоді появилися головні татарські сили. Рушили до бою, відпочиті, у терені згори вибраному і проти втомлених і розсіяних у терені руських відділів. Під фронтовим ударом татарської кінноти половці у хаосі завернули, впали у кінні руські відділи і викликали паніку. Серед замішання не було часу впорядкувати сили, бо татари негайно головними силами ударили з боків і окружили війська з-позаду. У такій ситуації і під натиском половців чернігівці не вспіли ушикуватися і розбрилися.

Київський князь ще не вспів перейти ріки. Помітивши повний розгром руських військ, вирішив негайно окопатися над високими берегами і боронитися, бо мав немало зброї на возах табору. Три дні князь боронився в укріпленні з возів. Тоді татари вислали до оборонців посла, самого воєводу бродників, який запевнив звільнення військ, якщо князь піддасться. Не маючи, мабуть, іншого виходу, київський князь погодився; татари вирізали військо, а князя покарали смертю.

З битви мало хто вийшов. Мстислав Удатний і Данило переправилися через Дніпро, шість князів згинули вояцькою смертю. Про дальші події літопис згадує, що татари нагло завернули у степи: „ми не знаємо звідкіля вони прийшли, ані де знову поділися''. Ці слова, це доказ безрадности руської розвідки, одного з важливих чинників побіди.

З татарського боку це була проба: пізнати, яка вона, ця Европа. Тепер знали: можуть іти проти неї!

Деякі історики висловлюють думку, що руські князі злегковажили татарську небезпеку. Вони вірили, що це тільки ще одна степова орда, а бій над Калкою — ще один бій степового характеру; тому після бою все пішло по-старому.

А проте, так воно не було. Бій був невдачний з тієї причини, що тактика і стратегія монголів була до того часу невідомою, або вістки були недостаточні. Деякі кола Заходу старалися пізнати причини успіхів монголів і перестерігали кого слід перед небезпекою. Теж наші князі не були ні перші ні останні у безконечній черзі монгольських перемог. Сімнадцять років, що слідували від битви над Калкою до татарського походу в Україну, були роками шукання нових форм державного життя; зростала на силі галицько-волинська держава, кріпшав союз і зникли міжусобиці поодиноких князів. Данило Галицький приготовлявся до війни і заходився створити оборонний протимонгольський західній союз, але Захід не мав зрозуміння небезпеки, що грозила від Сходу.

Михайло Крат

Польські офіцери про дії армії УНР в 1920 р.

Загально знаним є факт, що в 1920 році наступ червоної Москви на Европу не вдався внаслідок поразки совєтського маршала Тухачевського і його армій під Варшавою. Польська еміґрація й досі рік-річно відзначує цю подію. Треба признати, що поляки осягнули перемогу завдяки першорядному в своїй простоті плянові битви по думці маршала Пілсудського, завдяки патріотизмові польського народу, що на протязі кількох тижнів виставив 80.000 добровольців для оборони батьківщини та геройству війська, що три місяці відходило з Білоруси та України, але раптом стало під мурами столиці і дало відсіч ворогові, рятуючи в той час не тільки свою батьківщину, але й цілу Европу від заглади.

В роках 1917-1919 Европу боронила Україна, але впала, знесилена в боротьбі з большевиками, з Польщею й московською т. зв. „Добровольчою" армією ген. Денікіна. За плечима України зформувалась новітня Польща, що в 1920 році перейняла на себе ролю України. Польща при допомозі Антанти перемогла Москву. На 25 років Европа була врятована.

Але не сама Польща в 1920 році зупинила й розбила большевицькі орди: разом з польським військом на величезному фронті від Східньої Прусії до румунського кордону билась також і армія Української Народньої Республіки, чесно виконуючи постанови Варшавського договору (властиво „Варшавського диктату") та продовжуючи в нових обставинах боротьбу за волю і державність України бодай над Дніпром. Не пощастило нам вибороти українську державу відразу в етнографічних межах. Західні землі були анектовані Польщею після невдачної для нас, непосильної боротьби на три фронти.

Дії Армії УНР в 1920 році мали поважний вплив на розвиток подій.

Мали стратегічне значення, а саме:

1) 6-го травня 1920 року наша Наддніпрянська Армія під проводом ген. Омеляновича-Павленка, вертаючись разом з Галицькою

Кінною Бриґадою з першого Зимового Походу, так погромила 14-ту Совєтську Армію, що вона на довший час перестала бути поважною бойовою силою.

2) Українська Галицька Армія, а властиво дві бриґади, під проводом сл. п. сотника Ю. Головінського своїм повстанням проти большевиків у квітні 1920 р. значно допомогла польським 2 і 3-ій Арміям, які разом з нашою, свіжозформованою 6-ою дивізією наступали на Київ. Поляки галичан обеззброїли і запроторили вояків УГАрмії до таборів полонених.

3) Під час відступу поляків з України, згадана 6 дивізія зберегла свою боєздатність і завжди виконувала поставлені їй бойові завдання в численних ар'єрґардних боях.

4) Армія УНР (5 дивізій піхоти й окрема кінна) в той же час тримала позиції на скрайньому лівому крилі 6-ої польської армії, відходячи назад виключно по наказу, в зв'язку зі загальною ситуацією на цілому протибольшевицькому фронті.

5) Під час перегрупування польських армій для Варшавської операції та під час самої операції, 6 дивізія, разом із 7-ою польською, тримала фронт проти 12-ої Сов. Армії. Про це згадує маршал Пілсудський у своїй книзі „1920 рік". Згадана 12 Сов. Армія взагалі не прийняла участи у Варшавській битві.

6) Під час операції і після неї наша армія боронила лінію Дністра на 100 кілометровому фронті. Коли згадаємо з яким трудом удалося марш. Пілсудському зформувати ударну групу над Вепром для рішального удару по тилах Тухачевського, можна сміливо твердити, що без оборони Дністра українцями польському командуванню не вдалось би створити ту ударну групу, бо для неї впрост забракло би війська.

7) Під час контр-наступу поляків та під час боїв з 3-ою Сов. Армією, що порівнюючє вийшла з погрому під Варшавою мало ушкодженою і ставила опір над Бугом і Німаном, величезну ролю знову відіграла наша 6 дивізія. Вона разом з польським 31 піхотним полком три дні боронила Замость проти цілої 12-тисячної кінної армії Будьонного, яка в той час рушила з-під Львова на північ, загрожуючи польським тилам. Група ген. Станислава Галлера (13-та піхотна і 2-га Кінна дивізії) не могла затримати Будьонного. І тільки оборона Замостя уможливила польському командуванню виділити з півночі дві інші дивізії (2-гу і 10-ту піхотні), які рушили на відсіч Замостю і тим змусили кінноту Будьонного, що понесла великі втрати, відійти на схід і взагалі зійти з театру війни.

8) В цьому періоді ціла наша армія зфорсувала з боєм Дністер і в переможному марші на схід, з численними боями, дійшла аж до Жмеринки. Тут її покинули союзники, а тому, що в цей же час

(листопад 1920 р.) були вже розбиті большевиками всі ворожі до них армії, включно з армією ген. Врангеля, боротьбу за волю України довелось перервати. Але повстання в Україні продовжувались ще три роки. Шість років боролась Україна проти Москви й комунізму.

Про бойові чини армії УНР згадують усі офіційні видання з польської воєнної історії; бо й неможливо про них не згадувати, подаючи опис перебігу війни, або тої чи іншої операції. Польська еміґрація додержує традицію з часів своєї, на короткий час відновленої державности і щороку святкує „Чудо на Вислою". Але при цьому ніколи не згадується про ролю українського козацтва в 1920 році, а іноді навіть підкреслюється, що Польща була, нібито, самітньою в боротьбі. Так само польська еміґрація в Лондоні в 1960 році святкувала 40-ву річницю Варшавської перемоги. Після цього свята й у зв'язку з ним, на сторінках часописів „Дзєннік Польскі" і „Дзєннік Жолнєжа" виникла певна дискусія на тему українсько-польських взаємин (ця дискусія не є темою цієї статті).

Але слід з приємністю зазначити, що один із дискутантів — майор Віктор Романов-Ґловацкі (У 1920 році виконував службу в штабі 6-ої польської армії, що перебувала в операційному зв'язку з армією УНР), згадав про ролю української армії взагалі, про бій 6-ої дивізії під Замостям та про її командира — генштабу полк. Марка Безручка (пізніше ген.-хор.), як про командира залоги Замостя. Майорові Р. Г. відповів майор С. Ґруца, котрий твердив, що полк. Б. не був командиром всієї українсько-польської залоги З., але при цьому однак зазначив, що в З. були „нечисленні, але дуже добрі" частини (*нашої, МК)* 6-ої дивізії. На це генштабу полк. Фльорек, що був шефом відділу штабу 3-ої польської армії, заявив:

1) Командиром залоги З. був полк. Безручко. Був він призначений генералом Зілинським — командуючим 3-ої польської армії.

2) 6-та дивізія була першорядною бойовою одиницею.

3) „Удержання району Замостя в наших (*польських, МК*) руках мало тоді велике значення, бо то було забезпечення нашої концентрації для офензиви 3-ої і 6-ої польських армій на Волині і Поділлі в вересні".

4) Раніше (від 12. 8 1920) 6-та українська дивізія забезпечувала південне крило 3-ої армії, *себто й ударні групи Нагального Вождя під гас Варшавської битви.*

Отже, додамо від себе, 6 дивізія спричинилась безпосередньо до Варшавської перемоги. Але не обороною Замостя, як то твердять помилково деякі наші письменники й журналісти. Деякі навіть твердять, що „Замостя було передумовою до польського „Чуда над Вислою". Такі твердження є нісенітні і тільки компромітують нас і нашу пресу: битва Варшавська вже

була вирішена 15-16 серпня, а битва під Замостям почалась 29 серпня.

Не будемо від поляків відбирати їхню славу, бо нам і своєї вистачить.

***

На цьому покищо скінчилась польська дискусія. Треба зазначити надзвичайну шляхетну впертість майора Романова-Ґловацького, який пригадав своїм землякам, що не тільки Польща, але й Україна врятувала Европу й християнську культуру в 1920 році.

З метою одержати потрібні матеріяли майор звернувся до Українського Воєнно-Історичного Інституту в Торонто. Деякі дуже цінні матеріяли дістав. Крім цього Інститут радив майорові звернутись до мене, як до автора досі ще не друкованої статті про дії нашої армії в 1920 році, опрацьованої на підставі польської воєнної історії. Я порадив майорові відшукати число польського воєнного журналу „Белльона", в котрому є докладний опис бою під Замостям та оригінальний оперативний наказ полк. Безручка для всієї (українсько-польської) залоги. Майор шукав згаданий журнал у Лондоні і в Парижі. Врештою, шляхом листування знайшов у Варшаві (том 22 — 1926 року) і має відбитку статті, що остаточно вияснює справу.

Відносини поміж українською і польською еміґраціями не є дружніми. А порозуміння і співпраця поміж ними є дуже потрібні, бо тільки спільними зусиллями всіх поневолених Москвою народів і спільними зусиллями політичних еміґрацій тих же народів можна завалити московську совєтську імперію та звільнити держави Москвою загарбані*).

Чим більше актів взаємної пошани та зрозуміння поміж поневоленими Москвою народами, тим ближче кінець Москви — в'язниці народів.

Треба й нам і полякам пам'ятати недавні слова британського прем'єра Мекміллена: „Спогади не можуть керувати політикою". Отже: спогади не можуть керувати теж взаєминами поміж політичними еміґраціями.

Листопад 1961 року.

*) ВШ Автор не згадує, що єдиною перешкодою для спільного політичного польсько-українського фронту проти большевицької Росії є становище офіційного польського політичного центру в Лондоні й польської еміґрації в Америці, що Західня Україна — це польські „креси всходнє", які повинні належати Польщі. — **Ред.**

Кожна військова діяльність відноситься посередньо або безпосередньо до бойової акції. Вояка мобілізуємо, одягаємо, узброюємо, вишколюємо, він спить, їсть, п'є, маршує і все те тільки на те, щоб воював в означеному місці і в відповідному часі.

(Клявзевіц „Про війну").

О. Гор.

В американському полоні

(Закінчення з попереднього числа)

Фантазії про недалеке, мовляв, звільнювання забобонні люди стали черпати вже не лиш із віщих снів, із викладаних пасіянсів, з хмарної погоди, але й із нічних спіритистичних сеансів. Бо на таборовій долині виловлено вже всіх слимаків і обскубано всі колоски свидового жита. Єдиним же „фафлиґовим" наслідком висиланих у світ „кур'єрів" були передачі від рідні поодиноким людям харчів, і ще цивільних документів та одягу для втеч, а таборові — мішка сухарів від якихось добродіїв чи не з французької зони. Десь наприкінці серпня враз нашу ідилію над Ріґзе закінчено: ввечір нас обступили озброєні німецькі вартові (щоб ніхто не втік!), а вранці прийшлося відмаршувати до станції в недалекому Мурнав, щоб звідти поїздом почерез Мюнхен заїхати вже за дроти табору в Бад-Айблінґу на великій летунській площі.

В Мюнхені нас покинуло декілька тих, кому рідня передала цивільний одяг. В Бад-Айблінґу тим, хто не міг дотримувати добре кроку, муринські вартові допомагали кольбами й копняками з ввічливою заохотою „Летсґов, ю демнед ас-ас!" Від розчарованих наших донських „пожарників" прийшлося почути „Вот, тєбє й самостійная Україна!" Як псьочили своїм панам старшинам оті наші „хлопці" із запасного полку майора Побігущого (що сам іще в Понґав пішов був розшукувати родину) за те, що ми їх, мовляв, стримували від втеч, того й не списати. Мимохіть думалося: а що, якби нас так видавали большевикам, то старшинам навіть між рядовими було б годі сховатися... Але в Бад-Айблінґу довго побувати не довелося: після відвошивлення маґічним порошком „діділі" нас під ескортою, вже „ґранатових хлопцуф", відставлено поїздом за дроти до комплексу есесівських і чужинецьких таборів в Авербаху (коло 50 км. на на північний схід від Нюрнберґу) — на цілий рік. Наші нові ґранатові вахмани так уже були вспіли замериканізуватися (після кількарічного кручення хвостів баворським окєам!), що не тільки ліпили собі зужиту жувальну ґуму з рота за праве вухо, але і в своїй польській мові завели однісіньке нецензурне слівце для висловлювання всіх можливих чинностей двоногої істоти.

Сам табір Авербах — це був комплекс німецьких вермахтівських бараків на просторому полігоні, тепер обведених кількома рядами колючого дроту з-зовні і ще поділених всередині на кільканадцять „кейджів", теж повідгороджуваних поміж собою колючим

дротом і окремо ще стережених поляками. Переходити з такого кейджу в інший кейдж було неможливо. За помічені спроби порозумiватися з іншим кейджем карано, особливо старшин, драконськими голодово-арештовими карами, які в разі, що „винуватця" затаювано, спадали тоді збірно на барак чи кейдж. Перепустки для кількагодинних відвідин знайомих співполонених в іншому кейджі в неділю видавати стали аж із весною 1946 р. В табір спихано, крім німецьких есесівців, головно ще чужинців із есесівських частин (естонців, лотишів, голляндців, норвежців, бельгійців тощо); було тут декілька кейджів із полоненими мадярами, що тримали себе вповні окремо і згодом здебільша повернулися додому. Сюди приїжджали різні державні військові місії й забирали своїх заблуканих громадян. Бо за державною приналежністю поділено тут усіх. Стали приїздити незабаром і совєтська і дві польські (варшавська та лондонська) місії. Був тут навіть жіночий кейдж, де опинилася якась групка із півтора десятка східніх українок — шпитальної обслуги, що згодом зголосилася повертатися в СССР. Були українці з румунської армії і з РОА (буковинці, яких туди силоміць включено 1944 р.). Були німці з України, які тоді ще себе так і називали, що вони з України, а не з „Руслянду", бо ще їх такого не була навчила пізніша боннська політика „ляндсманшафтів": доречі, у таборових картотеках вони чи не єдині фіґурували як чисті „українер"...

Особливістю того табору було те, що тут зразу відділено мужву від старшин і тих останніх замкнено в окремому кейджі враз із німецькими есесівськими. Як „непрацюючим" їм нерідко давали їсти лиш те, що залишалося в кухні; інколи скупенько — всього раз на день. Часті ревізії з відповідними шиканами бували тут на порядку дня. Рядових і підстаршин кормлено краще, навіть якщо й не ходили вони на різні „придуркові" робочі команди. А що багато праці (крім порядкової по бараках і кейджах та дровозаготівлі) не було, то траплялося нерідко, що якийсь „сер" наказував ручними носилками переносити купу каміння з одного кута в другий, і назад. Люди спершу брали це на весело (головне ж, щоб їсти дали!), а згодом відмовлялися від такої наруги. Воліли бути голоднішими.

Стосунки поміж нашою мужвою й старшинським кейджом спершу склалися вороже: побивано навіть тих, з-поміж підстаршин і вояцтва, хто пробував чи обороняти становища нашого колишнього таборового „штабу" з-над Ріґзе, чи то хотів тайки порозумiватися почерез загорожу з окремими старшинами. Ні сотн. Козак ні пор. Ортинський не могли були показатися біля огорожі, щоб їх оті роззлоблені „пфердепфлеґери" не засипували лайками. Свій по-

лон приписували чомусь виключно їм. Побоюючися видачі совєтській місії — хоча б через якенебудь сплутання прізвищ (бо й таке траплялося!) — сотн. Козак навіть рішився втекти з табору наприкінці грудня 1945 р., перетявши дроти. Всю моральну відповідальність за ту масу знетерпеливленого вояцтва прийшлося перейняти тоді на себе Ортинському. Як він це душевно переживав, знають лиш ті, хто бачив тоді його вихуділе обличчя, на якому лиш горіли запалі очі, хто бачив, як він постійно до пізна в ніч ходив „хатрачити" поміж знайомими німцями, чи нема де в американському штабі табору нової совєтської репатріяційної місії з автомашинами — забирати на „родіну". Десь там тоді й почалися його пізніші сухоти з 1949 р. Щоб оборонитися перед всякими можливими видачами прийшлося тупих німецьких канцеляристів і таких же їхніх американських „босів" переконати, щоб у рубрику „штатсанґеґеріґкайт — нейшенеліті" нам вписували аж чотири заподачі: „українець з Польщі, державна приналежність до 1939 року польська, після 1939 р. бездержавний"; таке і національної нечести нам не приносило і в якійсь мірі перед видачами охороняло. На заяву ж „українець" автоматично раховано нас совєтськими громадянами (з дальшими консеквенціями депортації), а на заяву „польський громадянин" кликано перед лондонську або варшавську місію, і це могло в обох випадках грозити депортацією до Польщі (якщо не далі на схід) як „здрайцам ойчизни". Німецькі „камеради" по канцеляріях зовсім недружньо дивилися на тих з-поміж нас, хто заявляв, що не може повернутися до „гаймату", бо там хазяйнує „Іван"; недвозначно відповідали: „Ти в Німеччині, чоловіче, залишатися не можеш, бо тут ні для своїх місця нема! З чого ж ти хочеш жити?" Аж розумнішим можна було витлумачити, що мовляв — бувши польським громадянином до 1939 р., ще не означало бути поляком, бо ж Польща перейняла від Антанти теж українську Сх. Галичину, і так само ще поляками не стали ті німці в Познанщині, що опинилися в кордонах Польщі. Але серед нашої мужви знайшлися були й доморослі політики, що воліли подавати себе лиш „польськими громадянами" чи й „поляками" і їх, ок. 300, відділено незабаром окремо — між „поляків 4-го кейджу", тоді як іншу половину наших („невиясненої державної приналежности") перекинуто між різнонаціональну збиранину 6-го кейджу, де їм вдалося створити навіть окремий український барак, очолений хор. Яр. Войтовичем, перенесеним сюди реконвалесцентом з котрогось шпиталю. Сяке-таке власне культурне життя вдалося наладнати тільки в цьому 6-му кейджі: сюди попали бо якраз „кукурудзяники" з „лопатенцуґів" запасного полку.

Тут зорганізувався швидко свій хор, що з доволі багатою вокальною програмою став обходити інші кейджі; тут зорганізовано власне навчання англійської мови та курс для неграмотних (на жаль, ту нашу ганьбу — неграмотних не раз треба було аж силою приводити на такі лекції!). На домагання мужви спроваджено для того зі старшинського кейджу двох старшин (м. ін як дириґента хор. Юрія Гнатюка-Ткача) та лікарів. Тут видано й свою одноднівку (в двох рукою писаних примірниках), згодом передану до УМХС в Мюнхені, де її передруковано на циклостилі. Тут почато списувати пісні, співані в Дивізії, переписувано з пам'яти різні деклямації на шевченківські концерти. Бо книжок не було. Німецькі „культурні аранжери" конче чомусь хотіли наш хор охристити „козацьким" чи „російським", бо це мовляв більше „тягне публіку", ніж „український": перемогла однак поговіркова впертість хахла; а на арґументи, мовляв, „руссен" і „украінер" то все одно, бо ніби яка ж там уже різниця? — наші хлопці відповідали: „Якщо б ми були „руссен", то не сиділи б отут за дротами, а били б вас разом з „Іваном", зрозумів?".

З Авербаху вперше офіційно дозволено написати рідним і знайомим картки з коротким принизливим надрукованим англійсько-німецьким текстом („Побита армія шукає своїх рідних. Я був (не був) поранений. Я *ще* при житті").

На Різдво вперше прийшли зорганізовані УМХС-ом із таборів Ді-Пі передачі „для українців", а перейняті в Авербаху виключно адміністрацією табору. Це призначення стало причиною, що не взято до уваги наших „поляків" у 4-му кейджі, а частину посилок розхватали знову ж як „справжні украінер" — німці з України (оті „чорні ескари" — вартові різних німецьких концтаборів смерти на Україні!). Словом, наших дурнів набили і в церкві . . . Для нашої ж таборової черні це послужило притокою знову псьочити чомусь на „наших панів" (бо ті, мовляв, більшість пакунків забрали собі!). Але пакункова історія піднесла — неспівмірно до свого справжнього значення — авторитет українців у таборі: до українців враз стали зголошуватися різні дядьки з Басарабії й Румунії, що досі зі своїм українством конспірувалися серед румунів, мадярів, поляків, росіян . . .

Популяризувати наше ім'я було можливим не лиш виступами хору. До речі, цим хором ми відкрили були й українок в „остючка" жіночого кейджу: фіґурували вони там як „руссіннен", а до свого козачка попросили були нас при спільному виступі поакомпаньовати їм. Сльози ставали їм в очах, як нас просили безуспішно за акомпаньятором: „Ми російських пісень не знаємо й не співаємо" — ввічливо, але й невгнуто відповідали заїлі „ґалічмени", „Хлопці, та ж ми такі ж, як і ви!" — бла-

гали дівчата, що були порозплакувалися від нашої хорової пісні про вербу рясну й дівчину красну з нещасливою долею. І аж як бідолашні дівчатиська перед німецькою публікою, яка й так не розуміла наших спорів, заявили, що танцюватимуть „українки український танець", тоді знайшлися охочі допомогти. Помалу крижана стіна почала танути. Наших дівчат незабаром однак забрали кудись — мабуть, на „родіну". Подібних запеклих „западніків" напевно зустріли бодай ще раз: на Воркуті.

Чимало вдавалося зробити й на церковному полі. З-поміж наших двох священиків вдалося якось відразу в Авербаху добитися звільнення для о. Томашівського — наступного інформатора українському Мюнхенові про наші гаразди. З нами лишився лиш о. Левицький. Застав тут власне свого німецько-католицького колеґу по фаху; для місіонерської праці серед есесівських „ґоттґльойбіґерів" залишився був тут молодий католицький священик, раніш вермахтівський санітар, що переборовши всякі американсько-німецькі таборові перешкоди, обходив табір із Богослуженнями, дискусійними релігійними доповідями — від ранку до вечора. Відповідно укладені частини цих Богослужень дозволяли теж і протестантам брати в них участь. Обслуговуючи, попри українців, ще й інших католиків хоч у двох кейджах, наш католицький священик прийшов йому дуже в пору. Бо дозволяв йому більше часу присвятити на завзяті дискусії з антикатолицькими есесманами, які маючи в руках на місці всю адміністрацію, кидали йому під ноги колоди на кожному кроці: почавши від того, що „припадком" не знайшлося вільного бараку чи для його доповіді чи для Богослужби, а скінчивши на тому, що приходили на його доповіді, щоб висміювати догми Католицької Церкви. Знуджені війною американські вояки в адміністрації кейджів (власне один „командант", посередником до якого був німець-перекладач і один подібний ще старшина „СіАйСі", що інколи зволив появлятися в адміністраційному бараці: заступала ж його на щодень поштова скринька на жалоби, доноси, побажання!) — відступили всю управу німцям, які куди краще все тут зорганізували, ніж би це були зробили самі „переможці". Цей таборовий католицький священик все ж добився того, що навернув на практикуючих католиків щось із 4.000 (на около 20.000 всього табору) „ґоттґльойбіґерів" і до них ото спровадив на провесні 1946 р. єпископа з недалекого Бамберґу. Вітала єпископа й українська група і хоровим виступом і подарованим картоновим хрестом з розмальованим на ньому українським вишивковим взором. Єпископ у гутірці з українцями навіть згадав, що він із митрополитом Йосифом Сліпим добрі приятелі, бо студіювали разом. На ін-

тервенцію єпископа дозволив американський командант виходити священикам з табору до недалекого монастиря за літургійними речами. Наш капелян скористався з тої першої нагоди і, не зважаючи на дане вартовому полякові „старшинське слово чести", чкурнув до рідних у французьку зону. Скільки наруг прийшлося потім німцеві від своїх есесманських противників зазнати, а нам сорому наїстися. Не багато допомогли й відповідні наші письмові з'ясування до церковних властей. Тільки запеклі есесмани напівсерйозно допитувались: „І справді був він священиком, чи лиш так добре вдавав? Бо це справді — „айн пріма-штюк"!"

А не бракувало власне в таборі сенсацій: одні тікали каналами, щоб розглянутися за щастям у недалекій совєтській зоні, інші — в американських уніформах, начіплявши собі старшинських бляшок і розмовляючи по-англійському, пройшли повз польських „цюлів" при брамі. З люті вартові пускали часами зі сторожевих вишок черги з кулеметів по бараках: кулі пробивали тоді й людські тіла, не лиш дощаний дах бараку. Якісь „антифашисти", працюючи в пекарні, обмили якраз печні хліби водою, до якої примішано аршеник. А що той випік хліба роздано якраз на суботу й неділю (голодні люди нерідко з'їдали зараз же обі порції!), то декільком полоненим прийшлося попрощатися з життям, кільканадцятьом утратити зір; навіть в українській групі заторкнуло це нещастя кількох голодоморів. Ця „протиесесманська" вихватка мала той добрий результат, що відтоді таборові хліб видавано однаковий, що й американським воякам.

Совєтська репатріяція в лютому 1946 р. заторкнула в нас лиш тих, хто себе подав був громадянином СССР: вивезено тоді всіх німців з СССР і наших дончаків. У недалекому Вейдені тих, хто признався до служби в ЧА (себто „присягав" і „зрадив присязі", перейшовши до ворога, став отже „воєнним злочинцем" по думці Ялтинського договору) — переодягнули в нові американські уніформи (щоб заощадити всяких негуманних самогубств захованими ножиками чи жилетками!) і відвезено в подарунку східньому „альянтові".

Наснисувано тоді і в українській групі чимало паперу на всякі меморіяли з тлумаченням характеру 1 УД. Писав їх за нашу групу Ортинський, писали їх і на власну руку знетерпеливлені окремі полонені (ті — „без великої політики", що її, мовляв, Ортинський хотів при тій нагоді робити!), нарікаючи на німців, крізь чиї руки власне все те й проходило. Ефект був у кожному випадку — жоден; навіть у тих, хто зфальшованими документами пробував доводити свою „примусовість". Траплялися й розумніші американці, що пробували витлумачити нетерплячим: „Зараз ви-

пускаємо з-поміж чужинців лиш тих, кого забирає їх же держава. А вас треба б лишити в Німеччині й тут вас сяк чи так прокормити; бо ж до таборів Ді-Пі права й так не матимете". Не легко таке було витлумачити простим людям, які рахували, що той або інший їх колеґа „не кіблює за дротами", але сидить собі у якомусь там таборі в Ашафенбурзі. Почали втрачати терпець і розсудливіші, як наспіла вістка, що там на волі наречена чи дружина „зкозачилася". Німці нерідко відбирали собі в таких випадках життя, або плакали як малі діти.

Заходили до нас і лондонські поляки в уніформах американських старшин, допитуючися серед нас то за Волинським леґіоном то за бриґадою „Вільна Україна", то за деякими українськими старшинами, що врізалися у пам'ять полякам.

Десь у липні 1946 року почато розв'язувати табір в Авербаху й нас перевезено до табору полонених у Реґенсбурзі. З Богослуженнями до нас став приходити місцевий український священик, обіцюючи — може надто спішно — звільнення з полону на інтервенції українських чинників перед американцями; роптанню мужви не було кінця, як оті необережно приобіцяні ним дати приходилося пересувати, а ще більше, як звільнених просив, від імені тамошньої управи, не заходити до дипівського табору.

У Реґенсбурзі почали відвідувати полонених уже й рідні, приносячи передачі та книжки. Прийшлося пережити й фальшиву нічну тривогу, що скропилася на пор. Горкові як писареві в німецькій таборовій канцелярії, бо хтось там помітив на статистичній таблиці, похоже на наше, число „громадян СССР": ледве врятовано його від злінчування як „здогадного аґента"... Як же ж у серпні випущено врешті на волю масу стрілецтва й підстаршин (теж і декілька старшин, що мали посвідки з УНА!), то залишеній нашій тридцятці камінь з грудей зісунувся, бо врешті не треба турбуватися бодай за мужву, яку ми — по волі чи по неволі — завели були за дроти. Старшин переведено на статус інтернованих. Нетерпелива молодь почала — „отак на всякий випадок" (якщо видано б нас большевикам) — копати з придротного бараку підземний вихід на волю. Бо ж ішли транспорти юґославських німців до Тіта, і словацького генерала видано до „демократичної" ЧСР. На химерність американської політики треба таки було бути приготовленим, бо ж наївність наших „босів" була безмежна. Та ж зустрічалися нам вже й американські вояки-українці (десь чи не з Лемківщини родом були їхні батьки), які нас переконували: „А ти сі чо не хочеш вертати додому? Певно якийсь „вор крайм" маєш на сумлінню!" А на відповідь: „Та ж не можу вернутися, бо там Сталін!"

— приходилося слухати: „А ти того Сталіна чо не скинеш, а си єнчого Сталіна, ліпшого не вибереш? Я свого Трумана скину, як ми се перестане подобати!" Чи ж не роззброююча наївність? І то в українця родом! То що вже казати про муринів? Тож хлопці спішно копали підземний хід на волю. Але скористатися з нього вже не прийшлося: нас незабаром повезли до Дармштадту і по дорозі вночі, забалакавши попередньо польських вартових не замикати дверей товарового вагону, ще п'ятеро найнетерпеливіших десь біля Ашафенбурґу „вибрало волю", щасливо скотившися на бігу з долівки вагону на насип (Білик, Коваль, Луців, Зуляк, Климів). У дармштадському таборі інтернованих нас однак „не ждали", то ж прийшлося зараз таки повернутися назад у Реґенсбурґ, щоб за кілька днів таки знову поїхати в Дармштадт: цим разом нас уже сюди зволили прийняти. Тутешні шатра хіба мусіли були видаватися американцям краще пристосібленими на зиму, ніж реґенсбурзькі бараки, то ж і прийшлося морозів засмакувати і в Гессії, не лиш у Баварії.

Застали ми тут уже українську групу „цивілів" — враз із д-ром Л. Макарушкою, арештованим на донос якогось землячка, і таки владику Палладія (Видибіду-Руденка) з церковним причотом та радою (Іножарський, Яворський, Сидорук і інші); були тут і люди з т. зв. „штабу Розенберґа" (з бібліотеки в Ратіборі, що займалися грабежем культурних ціннощів на окупованих землях СССР). Слухаючи людських доль на оте сакральне питання сіайсівських каціків „Варум гір?" (Чому попав сюди?), можна було справді і без міри насміятися і таки нажуритися, познайомившися зі звичками нового окупанта, як це його собі бажав дехто й на нашу землю.

Молодого білоруса, що прорвався з Берліну до американців над Райн, хотячи їх просвітити в білоруській національній проблематиці, спершу переслухали в штабі армії, а тоді — інтернували за дротами (якби хоч у божевільню замкнули, то вже б зрозуміліше!); і так сидів уже тут півтора року. Владику Палладія, що при евакуації Кракова дістав був поручувальне письмо („ту гум іт мей консирн") і біля Пассав йому й причотові приділено окреме помешкання, заденунціював американцям давній власник дому як імовірного грубшого коляборанта (бо ж нікому, хто приїздив із „остену", таких рекомендацій не давано, — арґументував слушно в своїй логіці німець!) і військова поліція арештувала, переслухала й посадила за дроти. Отих низових бібліотекарів із Ратібору, що чи то обтирали пилюгу з книжок, пограбованих німцями по наших бібліотеках, чи то як фахівці писали замовлені статті з совєтознавства, щоб не померти з голоду, — коли тепер зголосилися до американців, то їх теж інтернува-

ли на півтора року. Нашого заробітчанина з Франції, що спершу в чужинецькій леґії з німцями воював, потім примирав у німецькому полоні, а на інтервенцію берлінських українців став 1942 р. перекладачем при українських робітниках і його як такого пізнав 1945 року в якомусь діпівському таборі поляк-робітник та заденунціював американцям, забрано, повибивано зуби й запроторено в табір інтернованих.

Подібно й серед німців: як стверджено з якихось ліст, що якийсь Мюллер або Маєр як воєнний злочинець вчинив у Франції те то чи те то, то затримано за дротами з-поміж полонених всіх Мюллерів і Маєрів, „поки не виясниться справа". А хто раз попав за дроти, того аж після 6 місяців кликано на т. зв. переслухання до якогось позіхаючого з зануди „містера Варґи" із СіАйСі. Прикликаний розповідав свою історію на оте капітальне „Варум гір?" і знову мав спокій на два-три місяці. Такі бо стереотипові переслухання повторювалися тоді в відступах що два-три місяці; і так нікого не випускали (своїх грубих риб німці однак спритно виводили з табору, якщо їм грозив якийсь стричок!), і самі „слідчі" в міжчасі мінялися, а зізнань і так не записувано. Слідча бюрократія працювала прелініво, і чи не найбільший вплив мали на долю перепитуваних — перекладачі (переважно голляндські есесмани, що самі додому надто не спішилися, бо там їх суджено на кількарічну військову службу по індонезійських колоніях).

Досадно оцінили робочу методу тих американців таборові німці: „Амі не працює ні в понеділок, ні у вівторок, бо ще втомлений своїм вікендом, і в бюрі сонний та позіхає на сон після аморних пригод; працює лиш трішки в середу й до полудня в четвер: бо після полудня в четвер і в п'ятницю вже себе душевно приготовляє на новий вікенд — на суботні й недільні „лібесабентоєр". Тих же дармштадських кільканадцять тисяч „справ" дійсно годі було такою методою скорше опрацювати. Саму вавилонську вежу нашого табору в Дармштадті описав із автопсії дотепно молодий румунський письменник Вірджілію в повісті „За п'ять дванадцята" — в тому теж і владику Палладія та його православну каплицю, сконструйовану вже за дротами.

Тут у Дармштадті пожвавішали й „міжнародного характеру" торговельні зв'язки з американцями: польські вахмани імпортували від німецьких та французьких продуцентів комплети порнографічних знимок, що їх перепродували полоненим, а ті, вже з добрим баришем, пускали їх між молоденьких американських вояків. Їх же строгий моралізатор методист колонел не міг ніяк перехопити ґешефтових ниток цієї деморалізуючої контрабанди: польські вартові мусіли були включити й полонених,

бо їм самим колонел загрозив прогнанням в разі переловлення.

В українську громаду наше прибуття зразу внесло „війну": для кращого адміністрування саме формовано окремі національні гурти; збільшення ж числа українців рішило, що не об'єднувано їх з росіянами, але виділено в окрему групу. Якось не випадало й нашим „розенберґівцям" залишитися з росіянами й не піти з нами. Тимбільше, що й у Дармштадті наші зв'язки до УМХС-у, а отже й зорганізовані харчові посилки для всієї української групи, — функціонували незле. Їхньої „зради для общего дела" їм росіяни-нахаби простити не могли й при кожній зустрічі вигукували за ними: „Хай живе самостійная Україна!" Пам'ятаю ще постать зніченого лиш проф. Марченка у відповідь на такі їхні зачіпки. Перед нашими однак молодими п'ястуками ці „колоніяльні" росіяни з Кавказу й Туркестану мали виразний респект. Пишу „колоніяльними", бо із справжніми, культурними росіянами, що не виростали по „колоніях" імперії, але в Ленінграді, Новгороді — можна було на розум поговорити. Пам'ятаю симпатичного лікаря, що зразу ж жартома заявив: „Я знаю, — ви українці нас ненавидите; але якщо б ваша незалежність залежала від мене, я б її вам беззастережно віддав ..." Подібно й новгородянка-учителька з-поміж „розенберґівців": „Я знаю, мені казали, що українці, як тільки почують, що хтось росіянин, то відвертаються і говорити з ним не хотять. Але чи можете ви проте поговорити зі мною, в чому тут справа; хоч ви знаєте, що я росіянка..." Прийшлося лиш усміхнутися на таку добру поінформованість про українсько-російську дружбу.

Наше прибуття справило клопіт і декому з-поміж українців. В цьому таборі врешті по заспокоєнні фізичного голоду настала пора й на заспокоєння духових потреб. Пильні німці зорганізували тут навіть окремий „університет" із безліччю викладів та мовних курсів; та найкомічнішим було те, що й окремі „секретаріяти" за „факультетами" проводили вписи, приймали студентів, видавали індекси ... І хоч наші охочі ходили на різні доповіді й мовні курси, але „вписаними" бути не могли в картотеку, бо „семестр вже був раніш почався" ... Подібні вечірні доповіді (а теж курси англійської мови „папи" Ніколяя, американського німця) зорганізував у нас Ортинський. Були це, крім національних свят із „концертами" решток хору, — головно вечірки зі спогадами старших громадян (Владики Палладія про Центральну Раду, д-ра Макарушки про польські сеймові часи), а то й запрошених чужинців (один голляндець-адвокат розповідав про адміністрування індонезійських колоній і життя в них; шеф канцелярії Рібентроппа говорив про поїздку до Москви 1939 р. зі

своїм шефом). Найважче було затягти в наш гурт таки наших „розенберґівців": проф. Марченко не давав себе зґвалтувати навіть на першолистопадовий вечір, так йому було нібито спішно послухати останніх вечірніх радіовістей... Дніпропетровця, проф. Поплюйка ми навіть трішки призвичаїли до практичного вживання української мови: зобов'язалися вислухати курсу його лекцій із металургії, якщо він їх говоритиме по-українськи. Прів і професор і слухачі, але героїчно витримали обі сторони. — Навіть у здекомплектованому складі зміг наш 8-членний хор (три „хористи" лиш німо роти роззявляли!) взяти своєю здисциплінованістю й піснями „Засяло сонце", „Гандзею" та „Птичим хором" перше місце на зорганізованому австрійцями „Вечорі націй".

Таборові невзгодини (зима під шатрами!) стягнули на себе увагу якоїсь там американської сенатської комісії, що вибиралася оглядати цю коштовну інституцію своєї армії: в грудні наш табір отже почато швидко ліквідувати; кого випущено на волю, а нас переведено ще до Людвіґсбурґу, де довелося відсвяткувати Різдво (були навіть оригінальні вареники, і не лиш кутя!), поки врешті як „леґіонерам" не вручено нам звільнювальних паперів. Коштувало воно не одного ходу Ортинського поміж перекладачами, щоб знову десь нашої справи не покладено на нові місяці „до актів". На залізничній станції роз'їхалися 11 січня 1947 року довголітні зведені спільною долею друзі. Найбільше однак зразу поперло до Мюнхену в УМХС на Дахаверштрасе ущасливити своїм видом паню Шафранську... Пригодилися навіть наші звільнювальні „білка": скоро після того йота в йоту такими самісінькими узброїлися всі втікачі з Італії і ті, хто полону загалом не пройшов, перед евентуальними „лапанками" американської поліції.

Крім отої більшої групи, опинилися ще із різних військових шпиталів менші гуртки по деяких інших американських таборах полонених — головно в Галляйні біля Зальцбурґу, де теж пережили неодну несподіванку. Їхнє звільнення наступило десь у місяць пізніше — знову ж на підставі представлених місцевому кацикові СіАйСі армійського наказу про звільнення нашої більшої групи дивізійників.

Незабаром прийшлося звести ще паперову війну за зрівняння дивізійників у правах на еміґрування з іншими втікачами, а також подібну боротьбу за моральне признання повноцінности жертви крови дивізійників — перед власною громадою. Ці завдання перейняло вже Братство й його відповідні комісії чи референтури. Перед у цій праці повели головно дивізійники з терену Баварії та Австрії.

Отже різна була доля невеликої групи дивізійників з американ-

Ю. Тамарський

Українське Вільне Козацтво

Українське Вільне Козацтво, як творчий вияв стихійного національного відродження, відновилося в 1917 році в Україні спонтанно. Ідея вільної і незалежної України не була твором українських романтиків в часи революції 1917 року, а була твором і наслідком національного визвольного руху, коріння якого знаходимо в глибокій українській історії.

Стихійний рух Вільного Козацтва виник весною 1917 року в Звенигородському повіті на Київщині і потім поширився в околицях Черкас, Білої Церкви, Умані, Канева, Остра, Ніжина, Катеринослава, Борзни й у самім Києві, де під проводом інженера Михайла Ковенка було зформовано 16 куренів Вільного Козацтва, які складалися переважно з робітничої молоді, студентів та середньошкільників. Вільне Козацтво було організоване і настав рішучий час остаточно та назавжди увільнитися від московського панування.

Генеральний Секретаріят Української Центральної Ради леґалізував Вільне Козацтво в суспільно-державній структурі України, як організацію національну народоправну, з правом на військові територіяльні формації з військовими та міліційними завданнями. Був утворений Департамент Вільного Козацтва в Генеральному Секретаріяті Внутрішніх Справ з адміністративно-територіяльним поділом та підпорядкуванням військових відділів Вільного Козацтва загальній українській військовій владі.

На початку січня 1918 року справи Вільного Козацтва були передані до Генерального Секретаріяту Військових Справ.

У збройній боротьбі за відроджену Українську Державу — Українську Народню Республіку, Вільне Козацтво виконало взяті

ського полону від долі тієї маси їх, що попала до англійців. І трішки інший тип „екс-дивізійника" тут витворився. До свого гурту йому тут доводилося аж пробиватися. Гіркий досвід навчив тут і самостійніше та критичніше думати, а так же ж само без захоплення дивитися й на свою громаду. Спільна дальша доля цих мало не проскрибованих „коляборантів" (в очах чужих і деяких своїх) навчила тих людей тут триматися разом, помагати собі взаємно. І то навіть понад партійно-політичні інструкції. З тим ідейним баґажем своєрідної духової опозиції й ресантименту супроти загалу власного громадянства виїхали ці „значковані" комбатанти і далі в світ. В тім може й криється таємниця такої дивної їхньої пов'язаности теж у нових обставинах.

на себе зобов'язання. Докази цього є вписані і до Історії України 1917-1923 рр. та до Історії Українського Війська.

В Історії України 1917-1923 рр. (том перший) проф. Дмитро Дорошенко пише:

(стор, 221) — „...большевики готують Українській Народній Республіці удар в спину, вони скупчують своє військо на Волинї, в Гомелі і Брянську, щоб іти походом на Україну. Отже український уряд мусів ужити своїх заходів для оборони і закликати на поміч армії Вільне Козацтво"

(279) — „...В критичний момент довелося шукати опори не у сердюцьких полках з голосними іменами гетьманів та національних діячів, а в добровольчих формаціях, перш за все у Вільному Козацтві"

(281) — „...вночі з 15 на 16 січня (старого ст.) сталися в Києві важні події: полк Сагайдачного станув на підмогу большевиків і захопив Арсенал. Вільне Козацтво окружило Арсенал, почалася стрілянина"

(285) — „...Щоб рятувати Київ, загрожений повстанням, довелося викликати до Києва відділ С. Петлюри. ...в ніч з 3. на 4. лютого спільними силами Вільних Козаків і Слобідського Коша здобуто штурмом Арсенал"

(283) — „...Команда рішила обороняти ст. Крути. Всього було юнкерів, студентів і гімназистів 250 чоловік та 100 гайдамаків і Вільних Козаків"

(372) — „...Коли в Києві було одержано ультиматут Ради Народних Комісарів, ген. секр. С. Петлюра, за порозумінням з радою Вільного Козацтва, наказав перевести мобілізацію Вільних Козаків, які мали ставати залогами по містах і важніших залізничних станціях".

Після державного перевороту й установлення Гетьманства, всі вільнокозацькі організації були скасовані й оголошені недійсними, також і довідки, видані за ними. Скасувавши й розформувавши Вільне Козацтво, Гетьман Павло Скоропадський сам позбавив себе права іменуватися Військовим Отаманом Вільного Козацтва в Чигирині (16-20 жовтня 1917 р.). Як Військовий Отаман Вільного Козацтва генерал Павло Скоропадський, на жаль, не виправдав свого високого й відповідального звання та положення у Вільному Козацтві, зокрема під час вибуху большевицького повстання в Києві, в січні м-ці 1918 року, коли підлеглі йому Вільні Козаки кривавилися у вуличних боях проти большевиків без належного військового фахового керівництва. Про цей період діяльности ген. Павла Скоропадського проф. Дмитро Дорошенко в Історії України 1917-1923 рр., Том другий, стор 28, пише:

„...15 січня 1918 року в Києві вибухло большевицьке повстання. Тільки Вільне Козацтво виступило в обороні українського уряду, а всі інші військові частини, що були в Києві, або оповістили „нейтралітет", або просто перейшли на бік большевиків. Пробувши кілька днів у Києві, де йшли вуличні бої, П. П. Скоропадський покинув місто і удався пішки до Білої Церкви, щоб спробувати там набрати сил для оборони Києва. Але в Білій Церкві теж уже наступив розклад, большевицькі елементи брали гору й нічого тут зробити було не можна. Тоді П. П. Скоропадський по-

дався до Звенигородки, осередку вільно-козацького руху. ... Побачивши, що й тут не можна зібрати покищо ніякої збройної сили, П. П. Скоропадський пустився назад в тяжку й небезпечну путь до Києва, щоб там узяти участь в боях. ... він добрався таки до Києва, але в Києві вже були большевики, і тут П. П. Скоропадському довелося переховуватися, аж доки не прийшли німці".

Фактом є те, що Звенигородщина переводила запеклі бої з большевиками й лишилася нездобутою твердинею аж до повороту української влади, в той час, як Військовий Отаман всього Вільного Козацтва ген. Павло Скоропадський переховувався в зайнятому большевиками Києві, аж доки не прийшли німці. Про цей період діяльности Вільного Козацтва на Звенигородщині записано в Історії Українського Війська на стор. 380 і 381:

„... Взимі 1917.-18. р. Вільне Козацтво починає у своїх повітах боротьбу з большевиками, ставлячи їм скрізь опір. У вільно-козацьких районах не погасало національне життя навіть і в часі московської окупації. І коли вже большевики зайняли було Київ, то Звенигородщина залишилася нездобутою твердинею аж до повороту української влади.

Проти большевиків виступило 20 тисяч озброєного Вільного Козацтва Звенигородщини й сусідніх повітів. Найкраще зорганізовані та озброєні були Київ, то Звенигородщина залізацький і калниболотський курені.

В тому часі приїздить на Звенигородщину пізніший український генерал, сам родом ізвідтіля, Юрко Тютюнник враз із кількома старшинами. Вони привезли зі собою з Києва вагон зброї й амуніції та взялися запроваджувати військовий лад у вільно-козацьких організаціях. Ю. Тютюнника вибрано кошовим отаманом звенигородського коша й під його проводом Звенигородка стає організаційним військовим осередком об'єднаного Вільного Козацтва Київщини й Херсонщини.

В лютому 1918. р. звенигородський кіш починає переводити боєві операції. Спершу роззброює гарматні частини II. московського ґвардійського корпусу та відбирає дві тисячі коней і сідел від 6. і 7. драґунського полку. В районі залізничої стації Бірзула розгромлює геть-чисто, після цілоденного бою та з великими втратами, частини 18. збольшевиченої російської армії. В нічній атаці брали участь найкращі вільно-козацькі курені отаманів Бондаря, Водяного та Кульчицького, — з власною артилерією й кіннотою.

До повороту українського війська Вільне Козацтво сильно тримало територію, що сягала Дніпра та обхоплювала залізничі лінії: Знаменка —Помішна—Христинівка—Канів".

Про Вільне Козацтво за той же період писав в „Ізвєстіях ВЦІК" тодішній головнокомандуючий московсько-большевицької армії, яка оперувала проти України, В. Антонов-Овсєєнко:

„... Революційна російська армія пройшла Україну, змітаючи на своєму шляху все, що мало ознаки буржуазно-шовіністичного сепаратизму. На Україні зустрінули ми ориґінальну організацію буржуазної самооборони. Особливо дався в знаки звенигородський повіт, де український шовіністичний націоналізм здобував собі фортецю в формі т. зв. „Вільного Козацтва". Ця організація не тільки не допустила нашої влади в повіт, а навпаки, сама перейшла до наступу і цим заподіяла чимало шкоди нашим військам. Мені дуже

шкода, що мені не довелося зруйнувати це гніздо, потопити в калюжах крови тих, що посміли підняти руку на червону армію". (Історія Українського Війська, стор. 381).

16-го жовтня 1918 р. гетьманським універсалом декляровано відновлення козацтва, але вже станового характеру. Уже були призначені кошові отамани, але до ніяких козацьких формувань не приступлено і до відновлення козацького стану не дійшло. Правда, формувався „Особливий Корпус", до якого приймалися лише „великоруські" офіцери, юнкери й підофіцери. Цей „Особливий Корпус", складений виключно з москалів, підлягав безпосередньо Гетьманові П. Скоропадському і до українського війська не належав.

Вільне Козацтво, нав'язуючи до традицій української козацької військовости, обстоювало принципи народоправства та вірність взятим на себе зобов'язанням, як організація національна й понадпартійна.

Вільне Козацтво продовжувало боротьбу проти большевиків в складі українських військ, зокрема на Лівобережжі в 1919 році, де приймав збройну участь Чернигівський Кіш Вільного Козацтва: багнетів 800, гармат 2. (Збірник „За Державність", стор 127, ген.-штабу полк. В. Савченко — „Нарис боротьби війська УНР на Лівобережжі").

„. . . В пізнішому часі в рр. 1919-23., люди виховані в організаціях Вільного Козацтва, творять нову силу в боротьбі за незалежність в формі великого селянського повстанського руху". (Історія Українського Війська, стор. 381).

Українському Вільному Козацтву довелося брати збройну участь в боротьбі проти большевиків і в другу світову війну, коли на своєму посту загинув Військовий Отаман УВК Іван Бірчак-Волошин. Тоді ж було зформовано декілька загонів УВК, командирами яких були: полковник П. Терещенко, сотник Йосип Шеретюк, сотник інж. Ів. Миколаєнко, полковник Андрій Долуд (тепер генерал-хорунжий і ген. суддя УВК).

З нагоди 40-ліття Українського Вільного Козацтва, керманич ресорту Військових Справ, Викон. Органу УНРади, генерал Андрій Вовк, 3 листопада 1957 року писав до Військового Отамана УВК полковника Івана Цапка й до побратимів Українського Вільного Козацтва:

„. . . Не переоцінюймо московсько-большевицьку катівню, — вона не є такою непереможною, як її уявляє собі вільний західній світ.

Так само не обезцінюймо й нашого українського потенціялу. Лише його необхідно скондензувати й належно приготовити на відповідальну годину, яка неминуче прийде.

Лишім „ідеологічні" теревені на час дозвілля в суверенній незалежній Україні . . .

. . . Нашим завданням у ювілейну річницю припильнувати, щоби українська спільнота, на чужині перебуваючи, не втопилася в розкошах та вигодах вільного світу, не перетворилася — за висловом Т. Шевченка — в „капусту головату". Мусимо за-

Військова Преса УСС

У першій світовій війні появилася вояцька преса в коші УСС самочинно і так сказати б інтуїційно. Не було тоді ще інституцій пропаґанди при штабах, ні видань більших військових з'єднань, ні воєнних звітодавців. Усусуси створили свою пресу самі, відчуваючи потребу друкованого слова для вояків, а з тим дали початок оригінальному жанрові вояцької літератури. Слід зауважити, що творці періодичних видань УСС є не тільки ініціяторами української вояцької преси, але вони були першими в історії 20-го століття, які таку ідею мали і її перевели в життя.

В інших військах, преса мала характер офіційний і її видавали в позафронтових центральних установах. У військах наших визвольних змагань ця тема вимагає особливих студій. А в другій світовій війні, маємо вістки про пресові видання УПА, та дивізійну газетку, видавану офіційними чинниками. Вона не може мати того значення, що його мала преса УСС, яка, хоч формально підлягала військовій цензурі, все таки відзначалася прикметою, без якої не могла б існувати: фактичною свободою слова.

У Замковій Паланці 1915 року появилася **„Новіїяда"** Романа Купчинського в одному примірнику. Цю появу можна назвати першою „стрілецькою" пресою, хоч може і в не дослівному значенні слова преса. Є це романтична історія стрільця Новіни, дуже популярної постаті тих часів.

В тому ж 1915 році появляється гумористично-сатиричний часопис **„Самохотник"**; старі наші ополченці австрійської армії так називали добровольців УСС. В журналі знаходимо багато жартів, веселих оповідань і сатири. Історії повторяються. Як і дивізійники мають свої сміховинки з відомими людьми, що зголосилися до Дивізії, а опісля робили усі можливі заходи для своєї „необхідности" в цивільному житті, так і УСС насміхалися з „реклямованих" патріотів:

Тепер я посол не стрілець,
Здається навіть і не зчувся
По днях тривоги, як в кінець
У посли знов я повернувся.
В рядах борців за вітчину

Думав прийдеться пропадати
І у стрільці вписавсь тому
Щоб душу-тіло рятувати.

Партійні чвари і погляди політиків знайшли свою відбитку у сатиричних віршах:

Д-р Кость Левицький:

Боже, вольну дай Вкраїну
[від Сяну до Дону,

(Закінчення зі стор. 31)

палити всю українську спільноту почуттям обов'язку супроти Батьківщини, зміцнити її духово й морально, відродити дух нашої славної козацької давнини. Вірю, що УВК дасть конкретні приклади для виконання оцих наших чергових завдань. Сердечно вітаю все Побратимство УВК — Воля Україні!"

Українське Вільне Козацтво змагає до внутрішньої національної спаяности та боєздатности, як також до запровадження справедливого для всіх суспільного ладу й виховання в дусі повної відданости справі цілої Української Нації.

Українське Вільне Козацтво має свої історичні козацькі традиції, має своє славне минуле і має ще відіграти в українській самостійній соборній державі ролю конструктивно-творчу й оборонну.

Крім родини, не дам у ній
[панувать нікому.

Д-р Кирило Трильовський:

Боже, дай мені Вкраїну:
[Коломию, Снятин,
Городенку, Заболотів,
[Надвірну, Делятин,

Бойова Управа (в ролі Військової Управи Дивізії):

Кріпи, Боже, Стрільців наших,
[кріси та гармати,
А ми й з Відня Україні
[зможем волю дати.

Настрої в політичній централі Загальної Української Ради:

Боже, ми Вкраїни хочем,
[такої, до неба
Впрочім — хай бере з нас кожен,
[яку йому треба.

Другий сатирично-гумористичний журнал — це **„Бомба"**. Видавала в полі „Артистична Горстка". Журнал ілюстрований визначними тогочасними мистцями УСС.

1916 року появився **„Самопал"** у Свистільниках, де стояв кіш УСС.

Усі ці періодики появлялися неперіодично і по кількох числах з різних причин переставали виходити. На їхнє місце друкувалися відбитковою системою інші.

1916 року появляється **„Вістник Пресової Кватири УСС"** за редакцією М. Угрина-Безгрішного (згодом старшини Дивізії) та А. Лотоцького. Завданням Вістника було „збирати і зберігати матеріяли до історії Січового Війська, та літературні твори січовиків". Появилося тільки кілька чисел.

„Усусус" сатиричний орган почав виходити 1916 року. В ньому читаємо теж вірші громадського характеру:

І прийде час: батько до сина
Скаже: Ось, синочку, гляди,
У сих шапках ми воювали
За волю України всі:
З ними ми спомини зв'язали
І мрії наші золоті . . .

Навіть виздоровці з тифу у карантанії видали **„Тифусну одноднівку"** 1917 року. В ній читаємо:

Серед хати штири дошки,
А на їх соломи трошки,
На соломі цельтів три.
Тут спить Юра і Андрілик,
І товариш Юзеф Крілик
Всі на купці, як брати.

А в куті, коло віконця,
Так собі, напроти сонця,
Невеличкий є барліг,
Там пан доктор з евіденції,
По старинній поведенції,
Сам собі окремо ліг.

А на лаві, коло печі,
Наш Попель ховає плечі,
І трясеться, бо не впрів . . .
А в куті, на своїм ліжку
Славний Гіппан їсть лемішку —
От-от з голоду здурів . . .

„Червона Калина" — це дальший гумористичний періодик, багато ілюстрований О. Куриласом і М. Гаврилком. Автори — відомі з попередніх журналів, а багато вкривається під псевдонімами, нині вповні забуті. В „Червоній Калині" друкуються теж цікаві літературні і суспільні праці. 1918 року ЧК видала літературний збірник, під редакцією М. Угрина-Безгрішного.

Ця стаття, можливо, не є повною, але багато недоступного матеріялу ми не могли використати. Все ж, хочби з цього короткого нарису бачимо, що публіцистична діяльність УСС набагато цікавіша і численніша від дивізійної. Вина тут не людей ,а інших, змінених обставин . . .

Б. Коринт

ВІЙСЬКО КОЛИСЬ І СЬОГОДНІ

Японія із зв'язаними руками

Перед такою проблемою стоїть нинішня Японія, що лежить географічно коло берегів евразійського континенту, недалеко від берегів-границь московської імперії і стримує розгін тої імперії на простори теплих вод Тихого океану.

В нашій публіцистиці мало згадується Японія, а коли дещо й пишеться, то тільки те, що вже перейшло через окуляри світових пресових аґенцій та різних газетних, американських та британських редакторів. Те, що вони подають, часом дуже далеке від дійсности і більше пристосоване до їхніх бажань, як до реального положення. Це тим більше, що в тих кругах домінують люди ліберально-радикальних поглядів, що деколи радше наставлені на кінцеві цілі московської імперіяльної політики, як на потреби вільного світу.

Цікаві погляди на ті справи висловили два відпоручники японської оборони, адмірал Ігара та генерал-майор Амано, що в 1960 р. відвідували Европу і мали нагоду розмовляти з европейськими публіцистами. Образ дійсности в Японії, зокрема в ділянці її оборони, дещо інший, як ми звикли його бачити через чужі окуляри.

Оба відпоручники розказали в скороченні таке:

Найслабшим пунктом оборони Японії перед московською імперією є психологічний, а не стратегічний чи мілітарний фактор. Інструмент оборони — нинішня японська збройна сила, навіть не сміє звати себе армією і показати своє правдиве обличчя. Вона має право звати себе тільки обороною на суші, в повітрі та на морі. Таку назву придумала для японської збройної сили нова японська конституція, яку накинули Японії американські переможці з другої світової війни. Тому вже те, щоб збройна сила звалась своїм власним іменем, вимагає зміни конституції.

Колись служба в японській збройній силі уважалась великою честю для кожного японця. Тепер воякові не можна того сказати, бо і на це треба зміняти конституцію. А зміна конституції в Японії не легка. Програна друга світова війна і зокрема атомові бомби, які були скинені на Японію, викликали серед японців більше пацифістичні, як протиамериканські настрої. Колись японці вважали себе вибраним народом, якому вищі сили призначили на землі певну місію. Тепер забороняє це конституція. Оті настрої утруднюють і зміну конституції.

Німці вже майже перетравили поразку в другій світовій війні і стали розглядати її як нещасливий випадок історії. Японці ще не перетравили поразки і стоять під її враженням і досі.

Значні зміни в наставленні народу до життя викликало і пониження маєстату цісаря, якого американці зняли з божеського п'єдесталю і поставили на людський п'єдесталь. Колись японець уважав за найбільше геройство згинути за цісаря-бога і цим виконати свій патріотичний обов'язок, нині на тому місці залишилась порожнеча, яка підкопує вояцький дух в народі.

Японці прийняли накинену їм американцями конституцію і зреклись власного права суверенности вирішувати

всякі справи такими засобами, як цього вимагає інтерес японського народу і держави. Вони прирекли вирішувати всякі міждержавні справи тільки мирними шляхами. У висліді такої настанови японцям осталась у військовій ділянці тільки можливість тактичної самооборони, при якій автоматично відпадає той чинник, що його загально звуть стратегічною зброєю. Тим самим Японія не може вступити в такий оборонний союз, як напр., НАТО (Північно-Атлантійський Пакт Оборони), бо в такому випадку вона була б зобов'язана комусь мілітарно помагати. А це вже суперечить конституції. Між іншим, ту конституційну постанову взяли під увагу і в найновішому американсько-японському пакті з 1960 року, що викликав був поважні заворушення серед японської спільноти і більше відомий після відкликання подорожі президента Айзенгавера до Японії.

Японці створили з добровольців свою оборонну силу, в 1950 р. наземну поліцію, в 1952 р. морську поліцію, а в 1954 році почали організувати частини державної безпеки. Ліберально-радикальні групи населення вже і це вважають за зламання конституції. Вони обстоюють невтралізм Японії під опікою великодержав, в тому і московсько-комуністичного політичного бльоку. Така настанова є найбільшим безглуздям, бо ж загально відомо, що високопромислова країна з 90 мільйонами населення — це лакомий кусок для опікуна, для голодного на індустрію і її продукцію московсько-комуністичного бльоку.

Згідно з конституцією Японія не сміє мати і міністерства оборони, а тільки уряд оборони, на чолі якого мусить стояти генеральний директор уряду оборони з цивільним, парляментарним та адміністративним заступниками. Генеральний директор підлягає не цісареві, як найвищому чинникові в державі, а лише прем'єрові міністрів. Армія, фльота і летунство мають не генеральний штаб, а тільки штабову раду, що відповідальна перед генеральним директором.

В наземній силі Японія має 171,500 старшин і вояків та 13,400 цивільних урядовців, в летунстві 36,600 старшин і вояків та 4,000 цивільних службовців з 659 джетовими та 359 пропелерними літаками, в морській фльоті 31,000 старшин і моряків та 3,120 цивільних службовців з 400 кораблями та 200 морськими літаками. Конституція обмежує і озброєння фльоти та воєнних портів.

Америка дає Японії мілітарну поміч, але в порівнянні з потребами — дуже малу. Ту допомогу японці відчувають, як милостиню старшого брата і вчителя, а не як приятеля і союзника. Лише недавно Японії дозволено творити власну збройну індустрію. Наймодерніша зброя все ще надходить з Америки.

В Японії існують військові школи, а між ними Академія Генерального Штабу. Учні в тих школах рекрутуються здебільша з синів колишніх японських старшин.

Японці свідомі свого географічного положення та завдань, які на них накладає те положення. Вони знають напрямну натиску московської імперії на доступ до теплих вод Тихого океану, що ніколи не замерзають. Вони знають, що тепер чи пізніше може дійти до зудару між московською імперією і Японією, яка заступає шлях Москві на теплі води і що той шлях Москва зможе дістати під свою контролю тільки тоді, як захопить в свої руки Японію. Японці не виявляють бажання бути московськими громадянами і московською колонією, їм краще жити в своїй власній японській державі. Тому вони всіми доступними способами і засобами, навіть наперекір накиненій їм переможцями з другої світової війни конституції організують оборону проти експансії Москви. До речі, треба згадати, що і Китай з комуністичним режимом, хотів би мати Японію під своєю вла-

ВІЙСЬКОВІ ПРОБЛЕМИ

Сот. Володимир Молодецький

Кілька думок про атомову війну

Часто кажеться, що атомова зброя, це найбільша революція у веденні війни від часів винаходу пороху, і переводиться аналогію між змінами з часів винаходу пороху і атомової бомби. Проте, насправді, хоч винахід стрільного пороху розпочав нову епоху, ніякої аналогії з атомовою епохою переводити не можна.

„Революція" у веденні війни через винахід стрільного пороху — це довгий процес. Він удосконалив зброю, але не змінив тактики. Кріс і вся інша вогнепальна зброя залишилися від початку до кінця, старою тактичною зброєю, помалу заступаючи в ужитті: таран, стрілу, меч і спис, але лиш тому, що вогнепальна зброя виявилась кращою у тій

дою. У відношенні до Японії, між Москвою і Пекінґом нема непорозумінь.

Висновок зі сказаного такий: американці придумали для Японії таку конституцію, яка може знищити вояцький дух в японському народі. Заміна вояцького духа духом пацифістичним облегшила б Москві експансію на теплі води Тихого океану. Тому, як зазначено иа початку, нинішня проблема оборони Японії є більше психологічна, як стратегічна і мілітарна.

Ситуація, що тепер витворилась в Японії під впливом позаяпонських чинників, нагадує в дечому українську ситуацію в помазепинських часах, після бою під Полтавою в 1709 р. Проводові московської імперії, що вийшла переможцем в Полтавському бою, залежало на тому, щоб вбити в українській душі козацького духа. Заходи були розраховані на довгі часи і наслідки їх стали помітні в 20-му сторіччі, в роках нашої визвольної війни проти Москви. Хоч українці — сини козацького роду, що „душу й тіло" готові покласти за батьківщину, як то в пісні співається, лише мала частина виявила того козацького, або по-новому, вояцького духа, і створила українську збройну силу 1917-1921 років. Довговікове життя в московських обіймах і звичка воякувати під чужим прапором, зуміли замінити психологію козака на психологію гречкосія, для якого важливіші соціяльні справи власного маштабу, як державно-національні справи загального всенаціонального маштабу. У висліді того стаиу збройна сила наших визвольних воєн була чисельно слаба, хоч по кількості народу могла б була бути і мільйонова.

Відродження козацько-вояцького духа почалось в Україні в 1914 р., а змагання японців в тому напрямі, щоб недопустити до заломання вояцького духа, почались в 1950 році.

Хтось міг би сказати, що зайво нам займатись далекою Японією. Коли взяти на увагу, що Японія є противником нашого ворога, Москви, тоді стане ясним, що нам потрібно цікавитись і Японією, як майбутнім потенційним союзником України в черговій українській визвольній війні проти Москви.

М. С.

самій функції. Зате атомова бомба ввела у ведення війни дійсну революцію. В противенстві до вогнепальної зброї, атомова революція, це не довготриваючий процес, а раптова зміна. Зміна, яка „через ніч" зробила підручники тактики перестарілими, організацію армії неактуальною, і поставила дослівно всі, дотепер існуючі роди зброї, під знак запиту. Наступна світова війна — це одна велика невідома, це ряд недоказаних теорій, про правильність чи не правильність яких переконаємося щойно в бою.

Перша найважливіша зміна внаслідку введення атомових бомб і тісно зв'язаних з ними ракет, це швидкість атомової атаки. Якщо пригадаємо собі скорість літаків у другій світовій війні, яка не перевищувала кількох сот кілометрів на годину, і порівняємо її зі швидкістю міжконтинентальних ракет, яка становить кільканадцять тисяч миль на годину, то відразу побачимо і зрозуміємо і різницю і нову проблему.

Плянуючи стратегічне бомбардування, стратеги мусіли рахуватися із так званим домінуванням в повітрі. Іншими словами, перш за все треба було мати перевагу в літаках, треба було знищити вороже летунство і щойно тоді можна було почати переводити стратегічне бомбардування. Це — як легко зорієнтуватися — довгий процес, проти якого, у догідних обставинах, можна було вести успішну оборону. В атомово-ракетній війні панування над повітряним обширом стало неактуальне. Міжконтинентальні ракети, завдяки своїй фантастичній швидкості, зможуть перейти через всі заборола і ціль свою осягнуть без уваги на летунську силу ворога. Словом, стратегічне бомбардування атомової доби стало скорим, рішальним, певним і не вимагає посідання переваги у повітрі.

Другим наслідком уведення атомової стратегічної зброї, це неважність вибору індустріяльної цілі, яка мала впасти жертвою налету на будь-яке місто. Найбільший конвенціональний стратегічний налет на місто не міг його знищити дощенту, і тому вибір цілі, знищення якої принесло б якнайбільшу втрату протинникові, був першої стратегічної важливости. Тепер, коли багатомеґатонова бомба може знищити ціле місто і невідхильно зупинить цілу його промислову продукцію, нема найменшого сенсу призадумуватися над черговістю промислових об'єктів, що їх треба заатакувати. Тепер радше виринає питання: чи хочемо „унешкідливити" ворога, чи його цілком знищити.

Як відомо, конвенціональний налет приносив багато більше матеріяльного знищення, як жертв у людях. В атомовім бомбардуванні відношення між жертвами та матеріяльним знищенням цілковито змінилося. Є щонайменше чотири причини, чому жертви атомового налету будуть більшими у відношенні до матеріяльної руїни: 1) брак часу для перестороги, чи дуже короткий час для перестороги (10—15 хвилин), 2) атака триватиме лиш кілька секунд, в противенстві до не раз кількох годин летунського налету, 3) схоронища у промені кількох миль від центру експльозії не мають практичної вартости, 4) безпосередня радіяція і радіоактивний опад.

Остання війна розпочалася ужиттям лиш частини засобів воюючих держав, і загальна мобілізація людей і індустрії ішла постепенно вже у ході війни. Навіть „мінімальне" знищення і дезорганізація нанесені стратегічним атомовим бомбардуванням, можуть бути такі великі, що мобілізація людських і матеріяльних засобів може стати неможливою. Тому треба рахуватися з тим, що війна мусить бути ведена засобами, що їх воюючі сторони мали перед атомовою атакою. Коли ми погодимося з твердженням, що існуючі засоби впадуть жертвою атаки, ми допускаємо можливість, що атомова атака буде рішальною. Значить, що мілітарна сила, існуюча до атаки, буде так тією ата-

кою знищена, що дальша ефективна мілітарна дія стане неможливою.

Як бачимо з вищенакреслених думок, проблеми стратегії радикально змінилися. Значення атомової зброї вповні залежне від оборонних можливостей проти стратегічної атомової атаки, і тому пляйування оборони є головною проблемою стратегів. Атомова атака є відносно проста, оборона перед нею неймовірно скомплікована. Як знаємо, маємо два роди оборони: активну і пасивну оборону. Активна оборона концентрується на знищення ворожої зброї в часі атаки, чи радше в часі лету ракети на визначену ціль. Пасивна оборона — це приготування, щоб пережити атаку при мінімальних жертвах. Престорога перед атомовою атакою у відповідному часі — це підстава, довкруги якої крутиться ціла проблема оборони, так активної, як і пасивної. До активної оборони зараховуємо ловецькі літаки і всі роди ракет, призначених до боротьби з ворожими літаками чи евентуально ракетами. Ця оборона не легка і комплікує її велика висота лету ракет чи навіть літаків і їх суперсонічна швидкість.

Пасивна оборона концентрується на замаскування об'єкту, забезпечення його проти знищення експльозією чи вогнем, і на розкинення та рухомість евентуальних цілей бомбардування. Оборона в атомовій війні дуже важка, майже неможлива, і тому стратеги схиляються до теорії так званої випереджуючої атаки, як одинокої чи ефективної оборони. Теорія превенційної війни офіційно відкинена, однаково в ЗДА, як і в СССР, але можна припускати, що обидві сторони приготовляються до випереджуючого наступу.

Дефініція тієї теорії така: „Якщо будемо переконані, що противник вдарить на нас протягом одної чи двох годин, то ми вдаримо перші, щоб послабити силу його удару по нас''. Така „оборона'', на думку фахівців, дуже небезпечна і ризиковна, бо вимагає прецизійно діючої розвідки.

Як бачимо, проблеми атомової війни є не тільки новими, але такими складними, що їх дуже важко розв'язати. Однак маймо надію, що кол. президент Гаррі Труман мав рацію, коли недавно заявив, що „атомова війна така жахлива, що вже перестала бути небезпечною''.

МЕМУАРИСТИКА

Степан Куропась

З історії Стрілецьких Гуртків в Америці

Була колись в Америці Стрілецька Громада, були колись тут і Стрілецькі Гуртки. Ото ж, як уже писано про це з нагоди 10-річчя ОбВУА в 1959 році, ця нова організація українських комбатантів, заснована після приїзду сюди маси нових імігрантів, є тільки продовженням давньої, існуючої від 1925 року. Нова організація ОбВУА діє, а діяльність попередньої перейшла в забуття. А варто пригадати, що тоді було й що діялось. Варто і треба, бо пропадуть всякі протоколи, кореспонденція, касові книги Стрілецьких Гуртків. Пропаде не так „слава", бо тієї було мало, бо й мало було українських ветеранів в Америці, а пропаде правдива історія 10-річного активного діяння Стрілецької Громади і її клітин-Гуртків.

Очевидно, і не думаю писати повної історії Стрілецької Громади. Не маю до цього архівів. Вони десь у Філядельфії у д-ра Павла Дубаса, довголітнього секретаря, або у д-ра Володимира Ґалана, довголітнього головн Стрілецької Громади. А може й пропали, як пропали архіви місцевих Стрілецьких Гуртків. Мало є людей, що знають вартість таких „шпарґалів", то й може хтось викинув, а може заховано так глибоко, що й не знати, де. А було таких Гуртків в Америці дев'ять, — останній дуже активний в Нюарку. Добре було би, щоби для реєстру відгукнулися вони, якщо хто з їх членів живий, здоровий і має „шпарґали".

Діяльність Гуртків була всегранна. І дивно не раз стає, як ті Гуртки, що нараховували по 10-15 членів, могли вести таку широку роботу. Тоді до Америки було дуже тяжко дістатися, тому не було сюди масової стрілецької імiґрації, — вона плила в Канаду.

Мені недавно попався в руки малий архів Стрілецького Гуртка ч. 6 в Шикаґо. По-англійськи називався гурток "Ukrainian League Post No. 6". Я був одним з основників і організаторів того Гуртка, довгі роки головою його або секретарем. Та з вибухом війни в Европі діяльність Гуртка занепала, деякі члени роз'їхались в інші сторони, деякі повмирали, а осталося ще кількох, що купують вінки тим, які відходять. Нова організація ОбВУА не зуміла приєднати до себе всіх колишніх членів Стрілецьких Гуртків в Америці. Хоч централя у Філядельфії згодилась добровільно зліквідувати Стрілецьку Громаду й увійти в склад ОбВУА та виректись амбіції окремого існування Стрілецької Громади задля ідеї єдности й одностайности комбатантського фронту, проте не всі члени Стрілецької Громади розуміли це. Деякі з них вважали новий стан за „окупацію" й нарікали, що не треба було творити нової організації, коли існувала давня „своя". Але й ті сумніви вже тепер перейшли до історії і спору про це вже нема.

Що ж робили Стрілецькі Гуртки з таким малим членством? Тому, що всі вони були невеличкі і всі мали ту саму програму, хай діяльність Шостого Стрілецького Гуртка з Шикаґо буде приблизним образом їх діяльности.

Отож в Шикаґо було пересічно 13 членів Гуртка, що правильно платили членські вкладки. Число було плинке, бо одні приїжджали, інші виїжджали. До цих комбатантських клітин американсько-українське громадянство ставилось здебільша дуже прихильно. Членів Стрілецької Громади наші люди вважали за героїв визвольної війни, за тих, що „терпіли за Україну". Лиш раз гетьманський часопис „Січ" назвав нас глумливо „витИранами" і за це мусів згодом нас перепрошувати. Треба мати на увазі, що членство Стрілецької Громади — це були ще молоді люди, витривалі, відважні і завзяті і тому воно домагалося сатисфакції „по доброму чи по злому", загрозивши названій газеті судом.

Ми мали свою програму і хотіли, щоб громадянство шанувало її. Яка ж була програма? Стрільці казали, що вони є живими учасниками і свідками війни з ворогами. Що вони є ветеранами армії держави, яка перша поставила спротив большевицькій Росії. Вони були членами леґіону, що плекає традиції української армії, помагає українським інвалідам, підтримує морально своїх наслідників, які продовжували війну іншими засобами в рядах Української Військової Організації. Для переведення тих цілей вони йшли рік-річно з Колядою, що давала, як ось записано в архіві мого Гуртка — 326.25 дол. Вони уладжували щороку стрілецькі балі, з яких останній дав 87.30 дол. чистого доходу. Щороку влаштовували „День Стрільця", який дав нам 256.45 дол. Звичайно — це малі суми, але в тридцятих роках це були поважні гроші. Касова книга Шикаґівського Гуртка каже, що в 1932 році всі члени Гуртка були звільнені від членських вкладок з уваги на велику депресію, тому й каса мала недобір. На його покриття члени добровільно оподаткували себе одноразово по два доляри. Відвідини полк. Евгена Коновальця в Шикаґо коштували наш Гурток 319.65 дол. Вернувшись з Америки до Женеви, полк. Е. Коновалець написав нам гарного листа, який зберігся в архіві, та що його тут наводимо. На бойову акцію Гурток пересилав щорічно по 200 дол. через „Об'єднання", на інвалідів 200-300 дол., на Дім Українського Інваліда 100 дол., за що дістав відповідну Грамоту від Українського Товариства опіки над інвалідами зі Львова. Менші суми 10-15 дол. жертвував на Світову Виставу в Шикаґо, на Пласт в краю, на Музей визвольної боротьби в Празі (відтіль теж дістав Грамоту), на святкування 60-річчя ген. Курмановича в 1937 р., на Стрілецьку домівку в Саскатуні в Канаді, на допомогу ген. Сікевичеві. „Рідна Школа" через свого делеґата інсп. Лева Ясінчука, що приїздив до нас, дістала теж 25 дол. Наш Гурток давав навіть театральні вистави. Пам'ятаю дві такі: „Убивники" і „1-ий Листопад" — не тямлю вже чийого пера. Приготовляла їх і вивчала для Гуртка пані Машир. Коли „Українське Село" на Світовій Виставі в Шикаґо мало тільки моральний успіх, але матеріяльний дефіцит, то Стрілецький Гурток закупив те „Українське Село", а бетонову площу, на якій його збудовано, треба було розбити й вивезти, бо площа мала бути звернена у первісному вигляді. Це коштувало чимало труду і гроша.

Стрілецька Громада видавала свій журнал і треба було збирати до нього оголошення на покриття коштів накладу. Вона плянувала видати „Економічний Вісник", але не мала відповідних власних фондів. Зі Львова вона спроваджувала календарі і книжки видавництва „Червона Калина" і треба було за ті видання розраховуватись, стараючись без решти розпродувати їх. Вона взяла на себе обов'язок вислати 300 дітей-сиріт по колишніх членах УГА до пластових таборів у рідному краю, обіцяла вантажне авто, одностроєї, радіоапарати й польові телефонічні споруди для Пласту. Крім цього, вона мала вже вислати до пластових таборів чотирьох

Женева, дня 31. грудня 1930

До

Української Стрілецької Громади, Гурток

в Шикаґо.

З нагоди Різдва Христового й Нового Року засилаю всім членам Стрілецького Гуртка в Шикаґо мій щирий привіт та побажання, щоб всім нам довелось видержати у визвольній боротьбі і ще більшим завзяттям та витревалістю її посилити і спільно з народом пройти щасливо дальший шмат того тернистого шляху, який веде до здійснення ідеалу нашої нації - самостійної соборної України.

Зі стрілецьким привітом

американських скавтів, як інструкторів. Все це на кошт Стрілецької Громади, себто її Гуртків. Вона переслала до Львова нагороду у висоті 75 дол. д-рові Карлові Коберському за працю, написану на конкурс, що його Стрілецька Громада розписала: „Україна у світовому господарстві". Передбачувані кошти на названі вгорі пляни обраховано на 7.000 долярів, з чого Шикаґівський Гурток мав зібрати 1.500 дол., але велика депресія і потім війна перешкодили тому ділу. Так само, Стрілецька Громада плянувала в 1934 році спровадити до Америки на однорічний побут ген. В. Курмановича, щоб він зорганізував тут українцям, за згодою американських властей парамілітарний вишкіл. Секретар Стрілецької Громади д-р Павло Дубас вів у цій справі листування і списав нам, щоб бути готовими і мати „рекрутів".

Як сказано, спершу велика депресія, потім вибух війни перешкодили виконати ті широкі задуми і пляни. Войовничі промови Гітлера, викликали в українців оманні надії, що нова війна принесе визволення Україні. Новопостала в Америці організація Державної Відбудови України (ОДВУ) відібрала дещо членів Стрілецьким Гурткам, але й перебрала на себе частину їх громадських обов'язків та актуалізувала громадянство політично. Коли ж вибухла війна й упала Польща, то зросли надії, що після загину одного гнобителя України загине й другий. На жаль, спершу колоніяльна політика гітлерівської

В. Сім'янців

В степах

(Уривок із споминів „Від кордонів Харківщини до Київщини")

Відступаюги з Харківських кордонів з боями, Богданівський полк в останніх днях грудня 1918 і погатком сігня 1919 р. вів бої в районі більшого залізнигого вузла — Лозова. Полк пересувався по залізниці, бо бої тоді велися за захоплення або збереження вузлового залізнигного пункту.

Втративши Лозову, нам уже нікуди було їхати, бо всі вузли з Лозової й сама Лозова були в більшевицьких руках. Покинули ми вагони на ст. Самійловка, і похідним рухом погався відступ до Сігеслава герез Ново-Московське. Цей спомин і є одним з багатьох з того тяжкого шляху герез степи,

... де тирса шуміла ...

Але, коли Богданівці там проривалися герез райони, зайняті ги большевиками, ги махнівцями, розстилалася біла-біла пелена. Куди не глянеш — рівно, біло, ані хатки, ні дерева, ні людини... Простір захоплював, простір розбурхував: хотілося літати по ньому, хотілося бігти он туди, туди — далеко, де небо сходиться з землею. Хотілося багити ще далі, ще ширше. Було в тому щось хвилююгогарівне, підносяге, пориваюге. Аж боліли огі від іскристого снігу. В ньому було понакидано мільярди зірогок. Сніг цвів ніжною блакиттю, мерехтів дрібненькими хвилями безконегного плеса, ніжно гойдаюгись сліпугим гаром.

Колони війська й обози витягнулись довгим, довгим сірим мотузком, кинутим навмання, гомусь покругеним і на рівному степу.

Тихо, як у церкві перед Службою Божою.

Це так, коли їхати в дорозі. А коли дивитися з колони на розкидані по обрію дозори, то здаються вони горними нерухомими цятогками. І треба стояти самому, щоб

(Закінчення зі стор. 41)

Німеччини, потім співіснувальна політика свободолюбної Америки врятували Росію від її розвалу. Стрілецькі Гуртки думали, що їх місія скінчена, що встане Україна. Але сталося інакше: Україна попала в дальшу неволю, а діяльність Стрілецьких Гуртків цілком занепала.

Стрілецька Громада перестала існувати, але пам'ять про неї і її Гуртки та їх велику працю в американсько-українській громаді живе серед давніх тутешніх українських іміґрантів. Ця праця і згадані вище пляни були не під силу невеличкому гуртковї колишніх українських вояків, які прибули до ЗДА після прогри визвольної війни 1917/21 років. Все ж, вони зробили чимало і доказали свою добру волю та свою активність не тільки словом, але ділом і — кишенею. А щоб пам'ять про це не пропала, то треба, щоб живучі члени колишньої Стрілецької Громади і її Гуртків списали, що пам'ятають. Бо „що напишеш пером, не витягнеш і волом".

побагити, що та темна цятка рухається.

Відірвались ми від колони з якимсь окремим завданням; нас було головік із 20, був з нами старшина Ю. Горліс-Горський (тепер його так знають, а тоді він звався інакше).

Колона й обози в'яжуть. А тепер можна було дати коням волю, а собі радість обіймати простір, на якому вже таки зовсім нема ані дозорів, ані колони.

Не їхали ми так довго і звернули в балку, а за хвилю й сільце ... От тобі й маєш з тим — ні хати, ні дерева. Оттак, мабуть, ховалися зимовики запорожців.

У селі „плаг і скрежет зубів": село пограбували большевики, і не більш, як півгодини тому від'їхали, забравши все, що, та на що можна було класти й везти.

Отак, мабуть, татарва нападала на зимовики.

І знов погнали в степ. Спершу замаягіла валка. Потім уже можна було й порахувати й сани. Їхали вони, наге вдома, не спішуги. А ще герез якийсь гас і „насіли" ми на них. Большевики без спротиву склали зброю: швидко ми налетіли.

Старший їхній показував якусь „бумаґу", запевняюги в законності їхнього грабунку ... „Бумаґа" затріпотіла в повітрі, ніби шукаюги місця, де б зругніше лягти, і положилась на білому снігу писаним додолу.

Отак якось колись відбивали ясиря ...

І поїхали ми далі. І знову хутір у балці. Дозор показував, що можна їхати далі, а нагальник роз'їзду наказав зупинку.

Заїхали ми до великого господарства, видно, недавно збудованого. Великий дім, просторі забудування — і все під бляхою — посеред двору довжелезні ясла. Але порожньо, — ніде нікого не видно. В'їхали ми в відгинені ворота, на ходу відпускаюги попруги та виймаюги трензлі коням. Відпогинок мав бути дуже коротенький.

Коли вже майже всі позіскакували з коней, з хати вийшла жінка і швидким кроком підходила до гурту. Я ще сидів на коні, перекинувши праву ногу, боком, збираюгись теж зіскогити з коня. І в цей гас я порівнявся з жінкою. Не гекаюги, аж ми поздоровимо її, погала:

— „А це що за господарі? І прямо до ясел?" У голосі її відгувалося роблене намагання зажартувати, гамуюги щось там у середині.

Струнка була жінка, молодиця до 20 років. Закутана в велигезну хустку, з-під якої видно було тільки трикутник від горних брів. Стиснуті брови робили ластівгині крильця, вії доторкалися майже брів павутино-пухнатим віялом над великими сіро-синіми огима. Верхня губка вкрита тінню темного пушку, а долішня вивертала ся налитою вишнею, окреслююги лінію луку з натягненою тятивою. І облиггя, і ціла постать, відбивали владну рішугість.

Хлопці на запит відповіли дружнім реготом і запитали:

— „А де ж сінця дозволите насмикати?"

Жінка в тім же тоні:

— „А ви хто такі будете?"

— „Холодні й голодні, а ви нас огрійте та нагодуйте, і за те вам буде віддягено на небі, як Святе Письмо гласить".

А я дивився й дивувався . . .

. . . „Жінки — землі козацької краса, „Польова Красуня" . . .

Раптом багу: з-під хустки, що її тримала молодиця з'єднаними кінцями на грудях, блищить колодогка нагана . . . Скогив я якраз проти „Польової красуні", поки вона вспіла щось відповісти хлопцям. (Кінь попростував до ясел). Стояли ми навпроти себе дуже близько.

З якимось жартом (поклін її красі), я обняв польову красуню, що намагалась відштовхнути мене хвилею, яка пробігла від її плега аж до колін, міцно стискаюги свої руки на грудях.

Міцненько обняв я Польову Красуню, своїм тулубом притиснувши одну її руку, а другу стиснув своєю рукою, вихопив нагана й відскогив від неї.

Хустка з неї спала додолу. На мить ніби скам'яніла, та відразу ж, як дика тигриця, кинулась на мене. А була ще красивіша в цім своїм дикім скоку.

Розминулися — легко доторкнувшись один одного.

Після її наскоку я побагив, що тяжко мені буде боронися: тигриця була не тільки красива, але й пружна, як сталь. А у мене ж — в одній руці її наган, та й мусів я дбати, щоб не образити тигриці неґемним дотиком. На віддалі двох кроків стоїмо. Я усміхаюся, і з подивом оглядаю тигрицю, а вона, багу, вибирає момент, щоб скогити знов, — погірдливим поглядом з-під пухнатих вій стежаги за мною.

Перевівши огі ніби на хлопців, я спровокував другий наскок, що розбився об моє плеге й сповз по спині так, що я мусів легенько її притримати, що „не заорала носиком" до снігу.

А хлопці стоять і дивляться, не розуміюги, що, власне, діється. Ні тигриця, ні я за ввесь гас ні пари з уст.

Відскогив кроків зо два, поки молодиця готувалася до нового наскоку, і гекав. У моменті, коли вона пружинно відскогила, я кинув її револьвера Михайлові Р., що ще з коня дивився на цю „гру", і широко відкрив їй мої обійми. „Сталь" скисла на мокрий мотузок і майже зів'ялу я прийняв її на простягнуті руки. Дика тигриця стала тепер уже, ласкаве ягнятко.

— „Ви віддасте мені револьвера", просяги прошепотіла вона.

Хлопці отогили нас. Хтось накрив хусткою, це вже тепер „ягнятко", і ми гуртом відвели її до хати. Всі були на боці „ласкавого ягнятка", бо думали, що вона відбивалась проти моїх дурних залицянок, і коли тільки довідалися про скритого нагана — повернули

втрагене на мить довір'я до мене. Щодо мене, то її наган моїх симпатій до неї не зменшив.

— „Що то воно — краса, та ще й своя".

Всі захоплювалися польовою красунею, а вона заставила стіл.

Хтось побагив самовар. Усім захотілося гаю, крім Терешка, що твердо вірив, що гай п'ють тільки кацапи. Згодилася молодиця й на гай. Їй, мабуть, залежало, щоб нас затримати якнайдовше, до розв'язання справи з револьвером.

Дім увесь був уже проглянутий, і підозрілого нігого не було. А все ж біля коней лишили варту.

За хвилю Польова Красуня, розгервоніла, всунула свою головку в хату з сіней, де був самовар, тепер трохи розпатлану мальовниго, та стала нарікати, в тоні примхливої дитини, що вона дмухати до того самовару не буде, хай хтось іде дмухати, а при тому дивилася на мене. Подивився я по хлопцях, — ніхто не хоге мене „визволяти", респектуюги її бажання, — та і, мовляв, „заварив кашу, так і доварюй".

Пішов я. Дмухаю в той самовар. Горить погано, дим лізе в огі.

— „А гому труби не наставите?"

— „А тепер, взагалі, щось є?"

— „Ну, так гоботом дмухати"... пригадав я спосіб, коли гобіт вживався, як ковальський міх, для цієї потреби.

— „Скиньте, маєте два!"

Язиката гадюгка, — думаю, — і знову нагнувся дмухати.

Не згувся, як тільки смикнуло біля пояса, а мій револьвер опинився в неї в руках. Револьвер я носив на довгому шнурі герез шию й заткнутим за пояс так, що завжди був прикритий плащем.

„Ловко зробила!" — подумав я, та кажу їй:

— „Погані жарти, пані!"

— „Верніть мені мій, а я вам ваш, — ми ж не вороги", все це з милою усмішкою ласкавого переможця.

Що ми не вороги — це далося пізнати, хогби з доброї її української мови, з оздоблених стін рушниками біля образів та українських книжок, що хлопці багили при огляданню дому, — казали, ціла бібліотека.

— „Все одно, хог і не вороги, а жарти погані, пані!"

Хотів наблизитися, відскогила на пару кроків, і револьвер мій опинився на горищі, герез ляду в стелі сіней, і звисав звідтіля тільки шнур сантиметрів з двадцять.

— „Погані жарти, пані!"

Мовгить, усміхається, — мовляв, ти собі тепер суши голову сам. Підходжу ближге. Не тіка (бодай би переможець тікав!). Дає собі положити руку на рам'я . . . і летить легенько кроків зо два від мене. Швидко обернувся, хогу підскогити, а „ласкаве ягнятко" вже висить у мене на поясі, — і з милою усмішкою ще до того.

— „Ну, то верніть мій, і я вам сама зніму ваш, — не вороги ж ми".

Стоїмо й дивимось один на одного. Я ховаю злість на себе й ду-

маю: тепер „ворог" не дасть обняти себе, хог і янгольськи всміхається. А все ж дозволила стати збоку, — тікати, таки, видно, не було в її звигці. Легко вдарив її під коліно ззаду ногою, притримав за плеге, і „Польова Красуня" сіла, трохи твердіш, на підлогу. Я скогив знову до ляди, а вона впіймала мене за гобіт. Але й я не дав їй піднятися. Боротьба набирала гостріших форм.

Тепер „Польова Красуня" сидить спокійно на підлозі, обперлася, ніби безжурно, віддавшися відпогинкові, а я її легенько притримую за плегі. Обоє зв'язані, — даруємо один одному усмішки. Я згори додолу, а вона навпаки посилає мені їх, не спускаюги огей один з одного.

Глипнула таки огима, а моя рука одна була вже в неї на карку, а другою підняв її трохи в повітря за пояс спідниці та послав, тепер уже, на довшу „прогулянку".

Балянсуюги, трохи, кумедно руками, як діти, що грають у піжмурки, далегенько таки пробігла. А коли була на пів зворотної дороги, поспішаюги до мене, — револьвер мій був уже в мене.

— „Тепер, „Польова Красуне", дмухатимете в той самовар самі. Зрозумійте, що поки ми у вас, револьвера ви не можете мати".

А по павзі, подивившися в її розкліпані огі, ніби потішаюги, додав:

— „Ви ж тепер під нашою охороною".

— „Добре! А потім же віддасте?"

— „Не знаю" . . .

Не хотілося мені і за всі скарби світу цього, щоб щось було по її... Не хотілося їй сказати, що хорунжий казав, щоб при від'їзді повернути їй револьвера . . .

А в той гас зі самовару, грайливо підстрибуюги, вискогили вогненні язики . . .

Р. Б. 1960-1961.

Війни з Московією суть неминугі і безконегні для всіх народів . . . *(Історія Русів, Ню Йорк 1956, стор. 182)*

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці

ГОЛОВНА УПРАВА ОБ'ЄДНАННЯ ВОЯКІВ-УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ

п о в і д о м л я є

ЩО В ДНЯХ 31-го БЕРЕЗНЯ І 1-го КВІТНЯ 1962 Р. О ГОД. 10-ій ПЕРЕД ПОЛ. В ЗАЛІ КЛЮБУ ГОРОЖАН ПРИ 847 Н. ФРЕНКЛІН ВУЛИЦЯ У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

в і д б у д е т ь с я

VII З'Ї З Д Д Е Л Е Ґ А Т І В ОбВУА

з таким порядком нарад:

1. **Відкриття VII З'їзду Делеґатів і вибір Президії**
2. **Верифікація протоколу з попереднього З'їзду Делеґатів**
3. **Звідомлення з праці:**
   а) **Головної Управи**
   б) **Головного Суду Чести**
   в) **Головної Контрольної Комісії**
4. **Дискусія над звідомленнями і уділення абсолюторії уступаючим керівним Органам ОбВУА**
5. **Вибір Головної Управи, Головного Суду Чести і Головної Контрольної Комісії**
6. **Прийняття Пляну Праці**
7. **Ухвалення висоти вписового і членських внесків**
8. **Внески і запити**
9. **Видавнича діяльність ОбВУА**
10. **Закриття VII З'їзду Делеґатів ОбВУА.**

Згідно зі Статутом Відділи ОбВУА висилають на З'їзд по одному делеґатові від Відділу, а далі від кожних двадцяти членів по одному делеґатові. Відділи, що неспроможні вислати своїх делеґатів, перешлють повновласті ближчим Відділам.

З ДІЯЛЬНОСТИ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОбВУА

10-го лютого ц. р. відбулось у Філядельфії, в домівці Української Позичкової Каси засідання Головної Управи з денним порядком: 1) Відкриття і прийняття денного порядку нарад, 2) відчитання протоколу з попереднього засідання, 3) звідомлення, 4) підготова 7-го Делеґатського З'їзду, 4) справа **ген.** П. Шандрука і 5) евентуалія.

Приявні: д-р **В. Ґалан**, д-р **І. Козак, І. Поритко, Й. Вишневецький, І. Кедрин-Рудницький**, д-р **О. Утриско, М. Вайда, М. Каплистий** і д-р **М. Рибак**. Приявний був теж почесний член ОбВУА **генерал О. Загродський.**

Рішено переставити денний порядок і розглянути на початку поновно точку 4. **Секретар М. Вайда** відчитав протокол

засідання Головної Управи з 2-го грудня мин. року і прийнято його після переведення деяких коректур.

І. Поритко інформує, що інж. Ліщинський просив допустити його на це засідання, але він відмовив йому, ствердивши, що інж. Л. не займає ніякої функції в ОбВУА. Переходячи до справи рішення Головної Управи з 2 грудня мин. року щодо польського ордеру для ген. П. Шандрука, — стверджує, що в цій справі серед членства ОбВУА виявився поділ опінії. Так, напр., три панове генерали заявили свою солідарність з тією ухвалою, три висловились „проти". Ген. П. Шандрук покликається тепер головно иа дозвіл, отриманий з Державного Центру УНР на чужині та намагається представити ту ухвалу Головної Управи, як акт неприхильний до Державного Центру. Доповідач звертає увагу, що ген. П. Шандрук був одиноким з-поміж українських генералів, який не підписав заклику в справі позички для Державного Центру, та що всі познаки вказують на те, що це завдяки його заходам підвищено на два ступні інж. Ліщинського, який на всіх зборах ОбВУА виступав проти Державного Центру і голосував раз проти того, щоб висилати привіт през. С. Витвицькому. Виринає сумнів, чи п. ген. Шандрук на тлі свого поведення в Америці за ввесь час свого перебування тут має моральне право закриватися Державним Центром. Ген. П. Шандрук старався за допомогу для ген. Вовка від Суспільної Служби, — тепер зрозуміла тактика ген. Шандрука. Ми не є проти Державного Центру, навпаки, ми послідовно його підтримували, без уваги на становище опонентів і противників. Але ми є проти деяких потягнень чинників Державного Центру. Наприклад, ген. Вовк ніколи з ніякою українською комбатантською організацією на американському континенті в справі підвищень ранґ не контактувався, а твердить це у своєму офіційному звіті на сесії УНРади. Чи ми не маємо права критикувати таку поведінку? Нікому з українських старшин цього часу, включно з ген. Марком Безручком і з усіма старшинами Армії УНР з часу спільної воєнної кампанії проти большевиків у 1920 році ніякого польського ордеру не признано. То чому якраз ген. П. Шандрук має бути тепер декорований на якомусь польському зібранні в Америці і то генералом Андерсом, що належить до опозиції проти закордонного уряду О. Залеського. Чому ген. Шандрук має пхати пальці між двері різних польських еміґрантських політичних центрів? Ми не входимо в ті деталі у нашому рішенні з 2-го грудня, але всі ці деталі кидають характеристичне світло на ту подію. Так само ми не можемо перевірювати різні версії на тему участи чи неучасти ген. Шандрука в бойових діях у вересні 1939 року і його тодішньої „геройської" поведінки. Ми не знали теж, приймаючи ту постанову, що Державний Центр дав дозвіл ген. Шандрукові, бо були тоді поголоски, що він дістав той дозвіл від партії, з якою маніфестував себе та яка не визнає Державного Центру.

Д-р В. Ґалан відчитує листи він ген. О. Загродського, від ген. М. Крата і від Філії УКК в Трентоні — всі в обороні ген. П. Шандрука та з критикою становища Головної Управи.

Ген. О. Загродський привітав Головну Управу і підкреслив головну ціль ОбВУА: плекати військові традиції. Висловив острах, щоб не приймати ніяких таких постанов, які мали б політичний характер. Решту своїх завваг просив не вписувати до протоколу, але запропонував переглянути постанову з 2 грудня минулого року.

Д-р І. Козак відчитав листа від полк. Барвінського з критикою становища ОбВУА та інформував про фермент з цього приводу в нюйоркському Відділі ОбВУА.

І. Кедрин звернув увагу, що всі критичні голоси у відношенні до ухвали Головної Управи ОбВУА оперті на не-

порозумінні, на незнанні фактичних причин та інтенцій Головної Управи, при чому можна припускати, що хтось спеціяльно старається цю справу представляти в масових листах до пп. генералів і інших осіб, ніби Головна Управа діяла безправно, виступила проти Державного Центру і зробила генералові Шандрукові кривду. Головна Управа мала повне і формальне і моральне право зайняти до тієї справи становище. Відчитує першу точку завдань ОбВУА із статуту: „плекати серед членів військово-лицарські чесноти" й запитує, чи прийняття польського ордеру в нинішніх обставинах є виявом військово-лицарських чеснот українського старшини. Ген. Шандрук був членом ОбВУА і тому Головна Управа мала повне право розглянути таке поведення свого члена, яке викликало заколот в публічній опінії.

І. Поритко додає, що крім того, що ген. Шандрук був колись головою Головного Суду ОбВУА, в архіві є його формальне подання на вступ до ОбВУА і він формально ніколи з нашої організації не виступив.

І. Кедрин відчитує проєкт резолюції, при чому відразу признає, що треба би її скоротити, та може дещо й змінити. Тому пропонує цю справу передати до Резолюційної Комісії.

На внесок М. Вайди обрано таку Комісію у складі д-ра В. Ґалана, ген. О. Загродського і ред. І. Кедрина.

Справа „Вістей Комбатанта": І. Кедрин запитує, чи найближче число „В.К." має появитись перед, чи після Делеґатського З'їзду. Члени Редакційної Колеґії від Братства 1 УД УНА прихиляться в цьому до бажань ОбВУА. (Рішено, щоб воно появилось перед З'їздом). Інформує про стан редакційних і адміністраційних справ та вносить на признання нової дотації.

Д-р В. Ґалан висловлює свій погляд, що „В.К." поставлено відразу на поважний рівень і що вони з кожним числом кращі та помалу перетворюються на фахове інформування про актуальні військові справи у світі, поруч із підтримуванням української військової традиції. Підтримує внесок на нову дотацію. Признано її одноголосно у висоті 350 долярів.

Д-р М. Рибак доповідає про справу Воєнного Хреста. Сотн. Ст. Шах, на просьбу доповідача, інтервеніював у справі висланих до Мюнхену 208 аплікацій членів ОбВУА у полк. Стечишина та розмовляв також з ген. Шраменком. Обидва названі старшини обіцяли справу поладнати і вияснювали, що до цього часу вони цього не зробили з браку часу.

І. Поритко заявив, що коли Відділи не надішлють до 1 березня ц. р. звітів про свою діяльність і фінансовий стан, то вони не будуть надруковані у „Вістях Комбатанта" перед З'їздом. Інформує, що Делеґатський З'їзд відбудеться в домі спортового Т-ва „Тризуб".

На внесок д-ра І. Козака обмірковано різні технічні справи Делеґатського З'їзду.

Й. Вишневецький, у точці „Евентуалія", заторкує справу безплатної лікарської допомоги комбатантам, особливо старшим, що є на емеритурі. Рішено звернутись в цій справі до Лікарського Товариства та переговорити з ними, як практично перевести це. Критикує відносини у тих Відділах, де скарбники не дбають про систематичне стягання членських внесків.

Ред. І. Кедрин відчитує резолюцію в справі ген. П. Шандрука, яку прийнято всіма голосами членів Головної Управи з невеличкими стилістичними змінами.

ЩЕ В СПРАВІ ОРДЕРУ „ВІРТУТІ МІЛІТАРІ" ДЛЯ ГЕН. П. ШАНДРУКА

Головна Управа Об'єднання б. Вояків-Українців в Америці (ОбВУА) на своєму засіданні у Філядельфії 10 лютого 1962 року познайомилась з різними, однаково прихильними, як і критичними відгуками серед власного членства та

широкого українського громадянства на постанову Головної Управи з 2-го грудня 1961 р. в справі польського ордеру „Віртуті Мілітарі' для ген. Павла Шандрука, і, перевівши на 'базі тих почутих голосів поновно широку дискусію, прийшла до висновку:

1) Головна Управа признає, що вона на згаданому засіданні 2-го грудня 1961 року зробила процедуральну помилку, що прийняла проголошену згодом у пресі резолюцію, не звернувшись перед тим безпосередньо до ген. Павла Шандрука, як члена нашої організації, в справі з'ясування вістки польської преси про отримання ним згаданого ордеру. Коли б це було сталося, то Головна Управа була б знала напевно, що Виконний Орган УНРади дав ген. П. Шандрукові дозвіл прийняти той польський ордер. Головна Управа стверджує, що вживши в тодішній своїй постанові вислову про „деякі політичні чинники", які — за тодішніми поголосками — дали такий дозвіл ген. П. Шандрукові, не мала на увазі Державного Центру на чужині, тільки верхівку тієї політичної партії, опозиційної до Державного Центру УНР, з якою загально зв'язувано ім'я ген. П. Шандрука. Головна Управа стверджує тепер, що ті тодішні поголоски були фальшиві. Засягнувши інформації з найбільш авторитетного джерела, Головна Управа знає, що ген. П. Шандрук звернувся зо дозволом до керівника військового ресорту у Виконному Органі УНРади і такий дозвіл дістав. Ми дістали інформацію, що даючи такий дозвіл ген. П. Шандрукові відповідальні чинники Державного Центру керувались тими формальними моментами, що ген. П. Шандрук служив контрактово в польській армії, делеґований туди урядом УНР у Варшаві, та що між Українською Народньою Республікою і Польщею не було стану війни. Ото ж Головна Управа признає, що з формального боку, леґально, ген. Павло Шандрук мав право прийняти ордер „Віртуті Мілітарі".

2) Однак Головна Управа зазначає, що вона ніколи не квестіонувала формально-правної сторінки цієї справи. Зате, на думку Головної Управи, вона була змушена забрати слово в цій справі, згідно з точкою 3а статуту ОбВУА, яка ставить за мету організації „плекати серед членів військово-лицарські чесноти". Головна Управа стверджує, що ген. П. Шандрук був обраний на 1-му З'їзді ОбВУА головою Головного Суду та що в архіві ОбВУА є заява ген. П. Шандрука про вступ у члени нашої організації з 14 липня 1954 р. і з організації не виступав. Ото ж, Головна Управа, в найменшій мірі не заторкуючи формально-правної сторінки цієї справи, і не квестіонуючи принципу щодо відзначування вояків у чужих арміях, — підходила до неї виключно з персонально-морального становища. Уряд УНР з осідком у Варшаві дійсно делеґував був до польської армії деяке число старшин кол. Армії УНР, ставши тоді на становищі, що потрібно мати кадр старшин із новітнім вишколом і військовою освітою. В тому часі все ще не була виключена можливість війни Польщі проти СССР. Нинішня ситуація цілком інша. Хоч у цій зміненій ситуації і Польща й Україна опинились під совєтсько-російським ярмом і повинна існувати співпраця польських і українських державників на базі рівних з рівними на спільному протиросійському фронті, всі три центри польської політичної еміґрації і американська „Польонія" погоджуються в одному: що західньо-українські землі повинні належати до Польщі. Голова Виконного Органу і керівник ресорту закордонних справ у своєму звідомленні на останній сесії УНРади ствердив виразно: „. . . польська сторона, не зважаючи на виявляння бажання польсько-українського зближення, повторювала свої претенсії на західньо-українські землі. Зокрема на весну 1959 р. були пороблені відповідні заяви збоку і польського екзильного уряду і Ради Національної Єдности і

американської Польонії. На це Виконний Орган в травні 1959 р. видав заяву, де між ін. стверджувалося: ...польські претенсії й повторювані часто з приводу них відповідні заяви заогнюють українсько-польські стосунки і не сприяють встановленню спільного фронту поневолених Москвою народів в їх боротьбі проти спільного московсько-большевицького ворога ..."

Підтримування враження щодо дальшого пов'язання високого українського старшини, та ще й із титулом головного коменданта Української Національної Армії з останніх днів другої світової війни, все ще з польською армією, і приймання польського ордеру таким високим старшиною, який тут в Америці маніфестував себе з крайньою групою українських націоналістів, — така поведінка члена ОбВУА примушувала Головну Управу зайняти до неї становище. Вважаємо, що прийняття в нинішніх обставинах польського ордеру з рук польського генерала посеред якоїсь засекреченої польської маніфестації в Америці в 1961 році — це міг бути тільки вияв нездорової жадоби почестей. Тому саме, що та подія набрала великого розголосу і що різні члени ОбВУА діставали запити, чи ОбВУА промовчить ту подію, Головна Управа вважала, що промовчання нею цієї справи було б доказом на її солідарність з ген. П. Шандруком.

3) Головна Управа стверджує, що її неґативна постава до того вчинку ген. П. Шандрука в найменшій мірі не порушує її становища у відношенні до Державного Центру УНР на чужині та його органів, зокрема й особливо у відношенні до Президента УНР в екзилі. Статут ОбВУА визначає мету нашої організації „об'єднати всіх бувших українських військовиків на принципі понадпартійних симпатій і на традиції визвольних змагань за самостійну соборну українську державу". Головна Управа, визнаючи, згідно з наведеною постановою статуту, право за кожним членом ОбВУА на власні партійно-політичні переконання, стверджує проте, що подавляюча більшість нашого членства підтримувала і підтримує Державний Центр УНР на чужині, вважаючи, що це не вияв будь-яких партійних симпатій, а державницького світогляду і вірности ідеології тих Українських Армій з часу визвольної війни 1917/21 років, в яких вони служили.

4) Головна Управа стверджує так само, що її становище в даній справі в найменшій мірі не послаблює її пошани до всіх інших українських військовиків, зокрема до пп. генералів. Головна Управа запевняє всіх своїх членів і всіх взагалі колишніх українських військовиків, що вона мала і має в своїх діях на увазі виключно лише високі принципи вояцької і національної чести та громадської моралі.

И. Вишневецький
головний скарбник

Фінансовий стан ОбВУА

Коли тому два роки назад, безпосередньо перед VI-им Делеґатським З'їздом написав я фінансовий звіт, який був поміщений у „Голосі Комбатанта" ч. 5, під наголовком „ОбВУА крізь призму фінансів", я, як головний скарбник ОбВУА, хотів звернути увагу нашого членства на сумний факт в нашому Об'єднанні, а саме: каса Головної Управи починає пустіти, і то не з причини великих витрат Централі чи її нераціональної господарки, але через невплачування Відділами 50% від належних членських вкладок.

У хронологічному порядку подав я касові сальда від початку існування ОбВУА аж до VI-го Делеґатського З'їзду, який відбувся 23 квітня 1960 року у Філядельфії. На З'їзді вперше зустрілись Делеґати з фактом, що, починаючи від 1959 року каса Головної Управи починає опорожнюватись, що позиції розходів набагато перевищують позиції приходів.

Як уже всім нам добре відомо Головна Управа базує свою фінансову господарку лише на отих 50% від членських вкладок, які повинні принести Головній Касі понад 2,000.00 дол. річно, що вповні вистачило б на покриття витрат Головної Управи. Тим часом заледве одна четвертина з повищої суми впливає до Головної Каси. Отже виринає питання: а де решта грошей?

В біжучій каденції, за час від 23-го квітня 1960 р. по кінець місяця лютого 1962 (23 місяці), до каси вплинуло лише 1,217.39 дол., а розходів було аж 1,734.45 дол., отже розходів було на суму 520.06 дол. більше, як приходів. Недобір покривається невеличким запасом, зробленим ще за т. зв. „добрих часів", але ці запаси є вже майже вичерпані й всім нам треба призадуматись, в який спосіб здобути гроші, потрібні для продовжування праці, яку веде Головна Управа. Щоправда, на останньому Делеґатському З'їзді багато часу присвячено фінансовим справам ОбВУА. Схвалено низку постанов, які, введені в життя, повинні були принести позитивні наслідки. Хотілось вірити, що пп. Делеґати, вернувшись до Відділів, зарадять лихові, що всі грошові залеглості будуть вирівняні в якнайкоротшому часі.

На результат не довелось довго ждати. У перших вісьмох місяцях після З'їзду, себто від 23 квітня по кінець грудня 1960 р., вплинуло до Головної Каси аж цілих 46 долярів, коли водночас розходів було на суму 724.68 дол.

Вищенаведені факти оперті на цифрових даних, повинні спонукати до призадуми не тільки пп. Делеґатів, але всіх наших побратимів, яким лежить на серці добро нашої організації. Кожний з нас повинен здати собі ясно справу, що такий стан дальше існувати не може, що наша праця мусить бути оперта на твердій фінансовій базі, й що наші фінансові справи мусять бути негайно наладнані, бо в противному разі, з браку фондів, діяльність Головної Управи буде підупадати, й наше Об'єднання зійде до ряду „паперових" організацій, чи пак фікцій.

Уважаю, що тут не треба нам шукати спеціяльної розв'язки, бо вона лежить у нас самих. Нам, як здисциплінованим членам, належить лише виконати свій основний членський обов'язок: вирівнаймо свої залеглі членські вкладки та на будуче постараймось вплачувати їх більше реґулярно, а напевно усунемо мариво самоліквідації, яке зависло над нашим Об'єднанням. Оці мінімальні членські вкладки, сплачувані всіма нашими членами, дадуть нам потрібні фонди. Точного сплачування членських вкладок повинні допильну-

З життя Відділів ОбВУА

НЮ ЙОРК, Н. Й.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

Загальні Збори нюйоркського Відділу ОбВУА відбулися дня 3-го березня 1962 року в приміщенні Українського Літературно-Мистецького Клюбу при участі 45 членів. Після Відкриття зборів уступаючим головою д-ром Іваном Козаком та після вшанування померлих членів Відділу, обрано Президію Зборів, що її очолив ген.-полк. Олександер Загродський, як почесний голова. До Президії увійшли: полк. д-р Іван Цапко, як голова, проф. Михайло Лисогір, як заступник та інж. Дам'ян Захарченко, як секретар.

Звітуючи про загальну діяльність Відділу та свою, як голови і референта Суспільної Опіки, д-р Козак зазначив, що Відділ начислює 106 членів. Відділ влаштував шість сходин з доповідями, в тому три святкові. Відділ прийняв зорганізовану участь в традиційній Параді Льояльности. Уступаюча Управа відбула вісім засідань. Репрезентуючи Відділ, голова виступав 35 разів назовні на різних нарадах, похоронах, академіях тощо.

Як референт Суспільної Опіки, голова зорганізував і перевів традиційну збірку на Дар Українському Воєнному Інвалідові в 1960 р. що принесла 1,654.45 дол., як також в 1961 р., яка ще не закінчена У її висліді досі зібрано і переслано Суспільній Службі Комбатантів суму суму 1,270.28 дол. З членів Відділу на збіркову листу зібрав рекордову суму 120.00 дол. побр. Микола Близнак, якому висловлено за це окрему подяку. При переведенні вуличної збірки біля дев'яти українських церков Великого Ню Йорку помагали Відділові такі Організації: Станиця Братства кол. Вояків 1 Української Дивізії УНА, Станиця Об'єднання кол. Вояків УПА, Братство „Броди-Лев", Самостійний Золотий Хрест, 64-ий Відділ Союзу Українок Америки, Осередок СУМА в Бруклині, як також поодинокі особи, між ними юнак Ігор Бобровський. В ділянці Суспільної Опіки голова виєднав від Суспільної Служби Комбатантів постійну допомогу вдові генерала М. Омеляновича-Павленка. Подбав про безплатне лікування її д-ром Ол. Лятишевським. Відділ жертвував зі своєї каси на будову пам'ятника Шевченкові 25.00 дол.

Короткі звідомлення склали: секретар пор. Дам'ян Захарченко, організаційний референт сот. Василь Овсієнко та скарбник сот. Іван Винник і культурно-освітній референт, ред. Іван Кедрин-Рудницький. Відділ влаштував сходини членів і гостей з наступними доповідями: 20 травня 1961 р.: сходини для відзначення 35-річчя смерти Головного Отамана Симона Петлюри з доповіддю д-ра І. Козака; 17 червня: полк. Іван Цапко „Кінний бій під Сидоровом 25 червня 1920 р." та ред. І. Кедрин „Злука комбатантських органів"; 16 вересня ред. І. Кедрин „Теперішнє міжнародне напруження"; 28 жовтня: полк. Іван Цапко „Українізація на кавказькому фронті"; 9 грудня: святкові сходини для відзначення 40-річчя Другого Зимового Походу з доповіддю Бориса Ржепецького; 3 лютого 1962 р.: святкові сходини для відзначення 44-их роковин бою під Крутами з доповіддю інж. Захара Івасишина.

вати Управи Відділів. чи їхні ділові скарбники.

Треба пам'ятати, що внаслідок неплачення на час членських вкладок, тратимо членів, бо члени з залеглостями відтягаються від активної праці в наших рядах.

Не сміє бути в нас членів пасивних, бо добро нашого Об'єднання вимагає від нас усіх інтенсивної праці, а точне вплачування ось цих невеличких членських вкладок, дасть нам запоруку успішної праці на будуче.

Голова Товариського Суду, проф. Михайло Лисогір відчитав мирове рішення Суду в одній затяжній справі між двома членами Відділу, яке приявні прийняли до відома оплесками.

Згідно із звідомленням скарбника, Відділ мав у звітному році прибутків $370.72, витрат $337.74, а сальдо з днем Зборів $32.98.

За Контрольну Комісію звітував її секретар інж. Олександер Гладишовський. Після короткої дискусії Збори перевибрали через аклямацію дотеперішні керівні органи Відділу у повному складі з головою д-ром Іваном Козаком у проводі.

З черги вибрано сім делеґатів на Сьомий Делеґатський З'їзд ОбВУА.

Збори закінчено відспіванням Національного Гимну.

НЮАРК, Н. ДЖ.

ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРА ВІДДІЛУ

Ще в листопаді 1961 р. Відділ ОбВУА рішив посвятити свій, гарно вишитий прапор в дні 20 січня 1962 р., саме напередодні свята Незалежности і Соборности в Нюарку. Підготовою до цієї імпрези зайнявся вибраний Управою Відділу діловий комітет, який порозумівся у цій справі з місцевою укр.-кат. парохією. Діловий комітет запросив на це посвячення, крім членів Гол. Управи ОбВУА, рівнож і сусідні Відділи ОбВУА у Філядельфії і Ню Йорку, всіх кол. голів і теперішніх членів Відділу, усі організації м. Нюарку та поодиноких громадян з Нюарку й околиці, які є симпатиками нашої організації.

20-го січня ц. р. вечором явились численно в каплиці укр.-кат. парохіяльної школи представники 20-ти наших організацій, члени ОбВУА і запрошені громадяни, щоб бути учасниками акту посвячення прапора. Точно о год. 6-ій о. І. Бала відправив Молебень в супроводі співу хористів „Трембіти" під управою п. М. Добоша. Найстарший віком член об'єднання побр. М. Лозинський став з прапором попереду. Всч. о. І. Бала. довершуючи посвячення прапора, виголосив патріотичну проповідь. В часі акту посвячення прапора хресні батьки й інші учасники посвячення тримали блакитні й жовті стрічки, звисаючі з прапора та по довершенім посвяченні залишили їх собі на пам'ятку. У посвяченні взяли участь такі організації, заступлені своїми представниками: Гол. Управа ОбВУА і Відділи ОбВУА у Філядельфії і Ню Йорку, місцева Станиця кол. Вояків 1 УД, Пластова Станиця і Кружок Пластприяту, Філія ОДУМ, Відділ ОДВУ, Відділ ООЧСУ, Відділ „Самопомочі", Федерально-кредитова кооператива „Самопоміч", „Чорноморська Січ", Спортова Секція Ч. С., „Провидіння" Відділ 207, Т-во Українських Купців і Промисловців. Відділи УНСоюзу: 27 і 371, Спів. Т-ва „Трембіта", 28-ий Відділу Союзу Українок.

Після посвячення всі учасники перейшли до окремої залі-авдиторії для дальшої програми вечора, а рівночасно перейшов туди і прапороносець побр. М. Лозинський з посвяченим прапором, якого передав голові Відділу побр. М. Стебельському, а цей передав його з черги в руки новому прапороносцеві побр. О. Лисинецькому. Після того вбивано пам'яткові цвяшки до прапора і вписувано прізвища до пропам'ятної книги. У мистецькій частині виступили: чол. хор „Трембіта", піяністка Б. Сигалів, учениця парохіяльної школи З. Стебельська і бандурист В. Юркевич.

Коли всі учасники засіли при трапезі, о. І. Бала провів молитву, після якої виголошували привіти: д-р І. Козак від Гол. Управи і Відділу ОбВУА в Ню Йорку, інж. Остапяк від Відділу ОбВУА у Філядельфії, О. Голинський від місц. Станиці Дивізійників, д-р Бемко, кол. голова Відділу і делеґат Відділу „Самопомочі", д-р Б. Геврик від кредитівки „Самопоміч", І. Кульчицький від Пласту, д-р Карапінка від місцевого Кружка Пластприяту, В. Росинський від Філії ОДУМ, сот. Ю. Кононів від місц.

Отець І. Бала доверщує посвячення прапора Відділу ОбВУА в Нюарку, Н. Дж. в укр.-кат. Каплиці. Від ліва до права: побр. Н. Заболоцький, побр. Ю. Баранюк, побр. д-р Л. Голінатий, пані Г. Зятик, за о. Балою інж. Остапяк, М. Кормило, В. Росинський, за прапором побр. М. Лозинський (прапороносець). Від прапора на право побр. М. Стебельський, В. Воробець, інж. М. Семанишин, д-р В. Бемко і д-р І. Ярош. За ними гурт членів Об'єднання.

Відділу ООЧСУ, М. Комило від „Чорноморської Січі", інж. І. Турянський від місцевого Відділу ОДВУ, д-р І. Ярош від хору „Трембіта", д-р Л. Голінатий і інж. Л. Савойка, оба кол. голови Відділу ОбВУА, проф. Б. Загайкевич від групи перемишляків, проф. Д. Горняткевич від УВАН, Я. Зятик від Т-ва Українських Купців і Промисловців, пані І. Левкович від 28-го Відділу Союзу Українок, пані С. Сім'янцева з подякою Управі за влаштування цієї імпрези, З. Стефанів від Істор.-Військового Інституту НТШ, О. Лисинецький від молодших старшин-комбатантів і М. Лозинський. Крім виголошених привітів наспіли ще письмові привіти. Тостмастром був д-р Р. Криштальський. Молитвою, яку провів о. Бала, закінчився цей гарний комбатантський вечір.

О. У.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

З ДІЯЛЬНОСТИ ФІЛЯДЕЛЬФІЙСЬКОГО ВІДДІЛУ ОбВУА

Діяльність кожної організації залежить в значній мірі від складу, ініціятиви та рухливости її Управи. Управа нашого Відділу була вибрана щойно 15 вересня 1961 р. і тим самим не мала ще змоги розвинути як слід своєї діяльности, та все ж вдалося їй осягнути деякі, хоч скромні успіхи.

Не враховуючи щомісячних засідань Управи, де полагоджувано біжучі справи, Відділ брав участь, або сам влаштовував деякі прилюдні виступи. І так: 15 жовтня 1961 р. делеґація Відділу ОбВУА взяла участь в заупокійній Богослужбі та жалобному засіданні, що їх влаштовано в першу річницю смерти

Мужня людина має більші шанси пережити війну, як боязлива. Мужність робить життя легшим, приємнішим, спокійнішим і певнішим. (Ксенофон — "Republica Lacedaemoniorum").

бл. п. Степана Бандери. 31 жовтня 1961 року о 8-ій год. веч. була відслужена торжественна Панахида в кат. катедрі Непорочного Зачаття за упавших воїнів Визвольних Змагань. В цій Панахиді брав офіційно у часть цілий наш Відділ враз з прапором. На другий день (1 листопада 1961 р.) була відправлена заупокійна Служба Божа за душі д-ра Е. Петрушевича та полк. Дм. Вітовського. головних творців 1-го Листопада (заходом нашого Відділу). В найближчу неділю відбулася Панахида за впавших воїнів укр. армій в православній Святопокровській церкві, при участі членів ОбВУА. В неділю 5 листопада відслужено торжественну Панахиду при участі всього українського католицького духовенства Філядельфії під пам'ятником, що його поставлено в честь поляглих борців за волю України на цвинтарі у Факс Чейзі, біля Філядельфії. На тій Панахиді було також багато членів ОбВУА.

19-го листопада 1961 р. наш Відділ успішно влаштував „Листопадову Академію" з участю кращих мистецьких сил нашого міста та з-поза нього. Заля була виповнена по береги, при дуже численній співучасті молоді.

У зв'язку з Листопадовими роковинами успішно проведено збірку на українських інвалідів, звіт з якої буде своєчасно поданий до загального відома.

Проведено також успішно справу безплатної лікарської та дентистичної допомоги ветеранам Українських Армій, що є членами ОбВУА, а які не мають потрібного забезпечення. На безкорисне лікування наших ветеранів погодились лікарі та лікарі-дентисти: д-р Ю. Бережницький, д-р М. Войтович, д-р Т. Цісик, д-р Голубінка, д-р П. Дубас, д-р Е. Прончик та д-р Р. Сухий. За цю громадську поставу належить зложити їм признання та щиру подяку.

В хвилині, коли пишемо ці слова, приготовляється відзначення роковин Берестейського миру, що був підписаний 9 лютого 1918 р. між Україною і осередніми державами. (Це відзначення відбулося в суботу 10 лютого 1962 з відповідними доповідями).

На день 24 лютого Жіноча Секція ОбВУА приготовила вояцьку забаву (баль) з різними мистецькими виступами та несподіванками. Дохід з імпрези призначено на спеціяльний фонд будови нагробних хрестів-пам'ятників на могилах покійних членів ОбВУА, які не залишили родини, або їх родини неспроможні таких пам'ятників поставити. Дотепер побудовано вже два такі пам'ятники, а третій є в стадії будови.

В. М.

КЛІВЛЕНД, ОГАЙО

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

Загальні Збори Відділу відбулися 3-го березня ц. р., на яких затверджено і одобрено всю діяльність Управи за минулу каденцію, переобрано керівні органи і намічено плян дальшої праці. Головою Управи обрано побр. Хроновята Михайла, який успішно головує вже шосту каденцію, а дальшими членами Управи стали побратими: Лев Островський та Іван Стрілець заступниками, Михайло Курах секретарем, а Дмитро Назарець скарбником.

Контрольна Комісія: Юрій Загородний, Степан Небеш і Василь Падалка.

Товариський Суд: Олекса Олійник, Іван Стадник, Іван Гурко, заступниками — Степан Галяревич і Лев Рубінґер.

Делеґати на 7-ий З'їзд ОбВУА — Михайло Хроновят і Лев Островський.

Відділ начисляє 37 членів, які виявляють певне зацікавлення організаційними справами та беруть активну участь в громадському житті.

Управа відбула дев'ять засідань, на яких вирішувались актуальні справи, крім того відбулось шість ширших сходин з нагоди наших національних свят та важливіших роковин. В ширших сходинах брали участь родини комбатантів та запрошені гості. На цих сходинах виголошувалось відповідні доповіді, був

поданий чай і скромна закуска, учасники визвольних змагань ділились своїми спомииами і велась товариська гутірка. Дотеперішня практика виявила, що такі сходини мали певний вплив на поширення діяльности Відділу, тому рішено, щоб і в слідуючій каденції відбувати щомісячні товариські сходини з відповідною програмою та актуальною тематикою. При Відділі створено окрему референтуру для збирання матеріялів до історії наших визвольних змагань ,також матеріяли до біографії членів Відділу і т. п.

Для засідань Управи, ширших сходин, доповідей і т. п. винайнято домівку, яка міститься при вул. Кенільворт ч. 1112. При домівці організується читальню, бібліотеку, що їх доволі успішно веде господар домівки побр. Никифор Чорногор.

Листопадова збірка на фонд українських воєнних інвалідів дала суму 516 (п'ятсот шістнадцять) дол. Найкращим збірщиком виявив себе побр. Тимофій Шкарупа, який на свою збіркову листу зібрав 109 (сто дев'ять) долярів.

Касовий стан Відділу у минулій каденції представляється так:

Загальні впливи	1.284,11 дол.
Загальні видатки	1.095,13 дол.
Сальдо	178,86 дол.

Ці дані свідчать про те, що створено об'єктивні можливості для успішного розвитку діяльности Відділу.

Управа Відділу

„. . . Волимо самі погибати, як видавати тих, які віру нашу боронять!"

(Відповідь обложеного 1648 року міста Пинська, на жадання поляків видати їм козаків).

АМСТЕРДАМ, Н. Й.

ЗВІТ З ПРАЦІ ВІДДІЛУ ЗА 1961 РІК

Відділ ОбВУА зорганізований 1950 р. В 1961 році числив всіх членів вісім. Відділ очолювали: сот. Симон Гнатківський, голова, д-р Теодор Кокорудз заступник голови, Дмитро Олійник секретар, Степан Яремішин скарбник, Василь Яремішин — член.

Контрольна Комісія й Товариський Суд: от. Лев Ліщинський, голова, Василь Чучман і Констянтин Бішко — члени.

В дні 4-го листопада 1961 р. уладжено ,,Вечір Листопадових Споминів", на який зійшлися всі делеґати місцевих організацій та багато інших громадян Амстердаму.

По довших дебатах на тему сучасних обставин ,,Листопадового Зриву" та визвольних змагань, була скромна перекуска, яку приготовили дружини комбатантів. Відтак переведено збірку на пресовий фонд ,,Вістей Комбатанта", що дала $8.35.

В листопаді м. р. переведено збірку на ,,Дар Українському Інвалідові", що винесла $176.50, що на наші обставини, з огляду на безробіття, являється великим успіхом. Окремою листою від дивізійників П. Лаба зібрав $20.00, так що з Амстердаму зібрано $196.50.

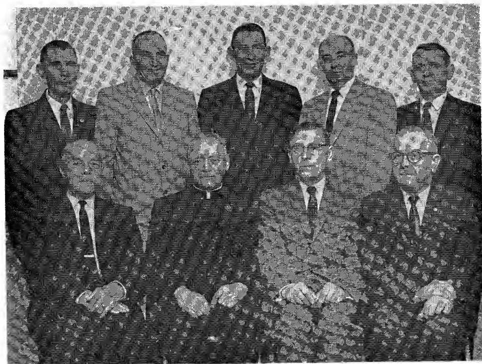

ЧЛЕНИ СТНИЦІ ВІДДІЛУ ОбВУА В АМСТЕРДАМІ, Н. Й.
Від ліва до права сидять: Василь Чучман, от. Лев Ліщинський, Симон Гнатківський, голова, д-р Теодор Кокорудз, містоголова. Стоять від ліва: Степан Яремішин, скарбник, Дмитро Олійник, секретар, Василь Яремішин, член Управи, Мирослав Юрчук і Констянтин Бішко.

Майже всі члени Відділу ОбВУА беруть активну участь у влаштованні національних свят та різних імпрез з існуючими иа терені громади організаціями і установами та займають відповідні становища в загально-громадських організаціях.

В 1961 році Відділ одержав з рук делеґата головної Управи УКК Почесну Грамоту за вплачення $100.00 на Укр. Нар. Фонд.

На річних зборах дня 28 лютого ц. р. перевибрано в цілости ту саму Управу під головуванням сот. Симона Гнатківського, як подано повище. **С. Г.**

БОФФАЛО, Н. Й.

ДОПОВІДЬ РЕД. І. КЕДРИНА

В суботу 20 січня ц. р. Відділ ОбВУА влаштував доповідь ред. Івана Кедрина-Рудницького з Ню Йорку, скориставши з запрошення його з промовою на Академії, що відбулась наступного дня для вшанування роковин Державности й Соборности. Доповідь на тему „Чи українці приготовані до третьої світової війни" викликала живу дискусію й численні запити, що на них відповідав доповідач. Проводив вечорові голова Відділу ОбВУА ген. Петро Самутін, який, ставши на чолі Відділу, оживив його, відновив правильний контакт з Головною Управою, почав вив'язуватись з грошових залеглостей Відділу супроти „Вістей Комбатанта" й підніс значення Відділу в загально-громадському житті боффалської громади. Після доповіді відбулось в тій же домівці скромне прийняття, влаштоване дружинами членів Відділу. Приявні здебільша оповідали свої спомини. Між ними був теж проф. Северин Левицький, „Сірий Лев", який розказував про те, як його одного разу за Польщі, разом із прогулянкою пластунів арештовано на Поліссі. В тиждень потім Сірого Лева не стало на світі, а Відділ ОбВУА з його головою, наспілку з місцевим Пластом й іншими організаціями, взяв найактивнішу участь в організації і переведенні величавого похорону.

ПОЖЕРТВИ НА НАГРОБНИЙ КАМІНЬ
ДЛЯ СЛ. П. ППОЛК. РОМАНА ДОЛИНСЬКОГО

Від 16-го жовтня 1961 року до 31-го грудня 1961 року зложили:

Станиця Братства кол. Вояків 1 УД УНА у Філядельфії	$ 68.00
Станиця Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Трентоні	58.00
Станиця Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Нюарку	33.00
Станиця Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Рочестер	27.00
Станиця Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Ютиці	26.00
Микола Андрейко (збірка)	24.00
Ефрозина Силенко	20.00
Іван Зарицький	15.00
Андрій Лесів	10.00
Григорій Яремчук	10.00
Лев Стеткевич (збірка)	6.00
Стефан Салик	5.00
Інж. Антін Хухра	5.00
Евген Шипайло	5.00
Ярослав Рибалт (збірка)	5.00
Кость Котило	2.00
Разом	319.00

Григорій Яремчук, фінансовий референт Братства „Броди-Лев"

Братство кол. вояків 1 УД УНА

І. Скіра

В 10-ліття Братства к. Вояків 1 УД УНА в ЗДА

Сьомий Крайовий З'їзд Делеґатів Братства к. Вояків 1 УД УНА в ЗДА у вересні 1961 р. проходив під кутом відмічення 10-літнього існування Братства на терені ЗДА. Маючи за собою десять років праці, хочемо зробити деякі її підсумки, щоб на основі пройденого тим успішніше укладати пляни на майбутнє.

Наше Братство має свої початки ще в час побуту загалу української еміґрації в Німеччині. 10-11 грудня 1949 року відбувся **в Ульмі над Дунаєм, в Німеччині** підготовчий З'їзд к. вояків 1 Української Дивізії, який мав за завдання зайнятися пекучою в той час справою правної охорони к. вояків Дивізії, а рівночасно вилонив Тимчасову Управу для оформлення дивізійного товариства й підготовки основуючого З'їзду. Основуючий З'їзд відбувся в Мюнхені 16-17 квітня 1950 року.

Головна Управа Братства призначувала в різних країнах своїх уповноважених, які на місцях мали за завдання репрезентувати Братство та організувати його клітини. Прибувші до ЗДА к. дивізійники вдержували дуже живий контакт з товаришами та Братством в Німеччині. Уповноваженим на цей терен, ще таки 1950 р. призначено О. Городиського з Шикаґо, а в міру того, як до ЗДА приїздили деякі члени Головної Управи, вони разом з уповноваженим творили Делеґатури Головної Управи.

Оснування Станиць

21-го квітня 1951 р. заходом уповноваженого О. Городиського зорганізувалася перша на цьому терені Станиця Братства в Шикаґо, Ілл., і цю дату беремо як початок Братства в ЗДА. Головами Станиці дотепер були: О. Городиський, Е. Ільницький, Р. Припхан, Ю. Чорній, Р. Ременюк, Б. Кашуба.

А дальше, в міру напливу активу, дивізійники в іншим місцевостях творили ініціятивні гуртки й основували клітини Братства.

Майже рік пізніше, 22 лютого 1952 р. відбулися Основуючі Загальні Збори другої Станиці в ЗДА, **в Філядельфії, Па.** Голови Станиці: І. Скіра, Б. Артимишин, М. Ліщинський, С. Мазурок, В. Заброцький.

Наступною клітиною Братства в ЗДА можна вважати Станицю **в Клівленді, Огайо,** яка свої початки занотовує від березня 1952 р., перебуваючи деякий час в організаційній стадії. Голови Станиці: М. Радзикевич, І. Руденський, Я. Рибалт, А. Гончаренко, О. Чучкевич.

Після кількох нарад круга дивізійників відбулися Основуючі Загальні Збори Стаииці **в Ню Йорку** 15 червня 1952 року. Ця Станиця стала на становищі зачартеруватися та провадити діяльність в рамках „Братства Броди-Лев", яке в певні періоди діє як Станиця Братства 1 УД, то знову як товариство допомоги інвалідам та охорони воєнних могил. Голови „Братства Броди-Лев": Р. Долинський, Е. Шипайло, П. Шуган, Л. Стеткевич, Б. Левицький. Голови Станиці: Р. Долинський, Е. Шипайло, Я. Балабан.

Дивізійники з **Дітройту, Міш.,** будучи на першому Крайовому З'їзді в Клівленді, вернулися додому з твердою постановою зорганізувати в себе Станицю. Так і зробили: 14 листопада 1952 року тут оснувалася Станиця. Голови Станиці: В. Прокопович, І. Ляш, І. Ло-

тоцький, Б. Скасків, Б. Середюк, О. Луцький.

У 1952 р. 15 грудня постала ще одна Станиця **в Трентоні, Н. Дж.** До її оснування причиннився багато покійний Р. Долинський. Голови Станиці: Б. Дубик і М. Головчак.

Оснування Станиці **в Нюарку, Н. Дж.** мало місце 22 березня 1953 р. Голови Станиці: І. Тарнавський, І. Коропецький, А. Тимкевич, А. Лісевич, О. Голинський, В. Махобей, Я. Ткач.

У **Боффало, Н. Й.** дивізійники довший час вагалися, що їх невеличке число, але вкінці 8 серпня 1953 р. рішилися оснувати Станицю. Голови Станиці: П. Перцак, О. Кульчицький, І. Чмола, Р. Цьолко.

24-го жовтня 1953 р. основано Станицю **в Ню Гейвен, Конн.**, і вона проіснувала до 1956 р., коли її замінено уповноваженим Крайової Управи. Голови Станиці: Б. Лисяк, Б. Лесь.

Від 1954 р. діє також Станиця **в Гартфорді, Конн.**, а її головою є В. Саляк.

Після кількох років перерви дивізійники з **Рочестеру** надіслали до Крайової Управи повідомлення, що і в них відбулися Основуючі Збори Станиці, а головою обрано Л. Білика. Було це 11 жовтня 1958 року.

Останньою на терені ЗДА постала Станиця **в Ютиці, Н. Й.** 22 березня 1958 року. Голови Станиці: В. Стрільчук, І. Кошикар, Я. Лужний.

У місцевостях, в яких не було відповідної кількости осіб до оснування Станиці, діяли уповноважені Крайової Управи, а саме:

Амстердам, Н. Й. — Т. Лаба від 1959 року.

Балтімор, Мд. — Р. Кобрин від 1955 до 1956 і В. Хай від 1956 до 1958 року.

Бетлегем, Па. — Е. Михайлів від 1953.

Бінґгемтон, Н. Й. — М. Оглюк від 1955 до 1956 р.

Бріджпорт, Конн. — А. Гуль від 1959.

Лос Анджелес, Кал. — О. Левицький від 1958 р.

Ню Гейвен, Конн. — Б. Лесь від 1956.

Рочестер, Н. Й. — М. Рінаш від 1955 до 1957 року.

На час останнього Крайового З'їзду було в ЗДА 11 Станиць і 5 уповноважених Крайової Управи.

Крайові З'їзди

Коли на терені ЗДА діяли вже чотири Станиці, Головна Управа доручила членові Делеґатури М. Шаркові підготовити Перший Крайовий З'їзд Делеґатів Станиць Братства в ЗДА. Він відбувся 2-3 серпня 1952 р. **в Клівленді, Огайо.** Головною його метою було прийняти статут Братства, достосований до вимог життя в ЗДА та вибрати Крайову Управу. У З'їзді взяли участь три Станиці. Шикаґо, Філядельфія і Клівленд та були представники чотирьох інших місцевостей: Дітройт, Рочестер, Боффало і Лорейн. Не взяли участи делеґати Станиці в Ню Йорку.

Другий Крайовий З'їзд відбувся у вересні 1953 року **у Філядельфії, Па.** На З'їзді широко обговорювано проблеми та завдання Братства в ЗДА, а особливо питання сталої допомоги інвалідам, піддержки журналу Головної Управи „Вісті" й поширення видавничої діяльности Братства.

На Третьому Крайовому З'їзді **в Ню Йорку** передискутовано основно форми дальшого існування Братства в ЗДА, які зводилися до трьох проєктів:

1. Дотеперішня форма дивізійного Братства,
2. Форма „Братства Броди-Лев",
3. Вступлення Братства як правної одиниці до загально-комбатантської організації ОбВУА.

Прийнято зберегти дотеперішню форму при тісній співпраці з іншими комбатантськими організаціями.

Четвертий Крайовий З'їзд **в Нюарку, Н. Дж.** поставив собі за завдання устійнити відношення між Братством 1 УД і „Братством Броди-Лев" в Ню Йорку. Після того З'їзду „Братство Броди-Лев" почало діяти як допомогова організація

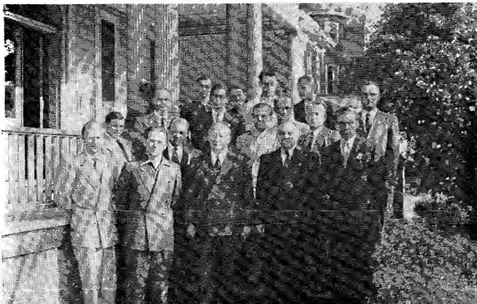

Перший Крайовий З'їзд Братства 1 УД 2-3 серпня 1952 року в Клівленді, Огайо.

в ділянках українських воєнних інвалідів і охорони воєнних могил. Тоді теж рішено відбувати на майбутнє Крайові З'їзди щодва роки.

П'ятий Крайовий З'їзд на оселі УНСоюзу **„Союзівка" в Кергонксон, Н. Й.,** мав характер внутрішньо-ділового З'їзду. В програму З'їзду входила програмова доповідь Л. Ортинського та висвітлення фотомонтажу світлин про 1 УД УНА.

Шостий Крайовий З'їзд відбувся знову на **„Союзівці"** і на ньому унормалізовано відношення із „Братством Броди-Лев", яке від тепер займається охороною українських воєнних могил. При нагоді З'їзду **посвячено також прапори Головної та Крайової Управ.**

Сьомий Крайовий З'їзд на оселі Українського Робітничого Союзу **„Верховина" в Глен Спей, Н. Й.** головною точкою нарад мав справу започаткованого видавання Головною Управою Братства спільного із ОбВУА та другими комбатантськими організаціями загально-комбатантського журналу „Вісті Комбатанта". Невеликою більшістю голос' З'їзд піддержав це рішення.

ЗІСТАВЛЕННЯ КРАЙОВИХ З'ЇЗДІВ БРАТСТВА В ЗДА

Ч. п.	Дата З'їзду	Місце З'їзду	Предсідник З'їзду	Уманд. голосів	Заст. Стан.	Уповн. КУ
1.	2-3/8 1952	Клівленд, Ог.	О. Лисяк	12	3	—
2.	5-7/9 1953	Філядельфія, Па.	М. Ліщинський	29	9	—
3.	6-7/11 1954	Ню Йорк, Н. Й.	О. Лисяк	38	10	2
4.	3-5/9 1955	Нюарк, Н. Дж.	Р. Долинський	35	9	3
5.	31/8, 1-2/9 57	„Союзівка"	Л. Ортинський	32	9	2
6.	5-7/9 1959	„Союзівка"	Л. Ортинський	39	11	2
7.	2-4/9 1961	„Верховина"	Л. Білик	53	10	3

Усі Крайові З'їзди, крім ділових частин, мали характер товариських зустрічей к. вояків Дивізії та їхніх родин і були получені з розваговими імпрезами, бенкетами та забавами. На З'їзди все наспівали привітн від українських центральних організацій та особисто віталн їх визначні українські громадяни.

Першим головою Крайової Управи з осідком в Шикаґо був протягом року **Орест Городиський.** На другу каденцію перенесено Крайову Управу до Ню Йорку і її очолив **Роман Долиньский.** Від 1954 р. Президія Крайової Управи протягом семи років була у Філядельфії, головою був **Іван Скіра.** Останній Крайовий З'їзд переніс осідок Президії до Боффала, головою обрано **Любомира Білика** з Рочестеру.

Крім З'їздів Братство в ЗДА відбувало імпрезн окружного та крайового характеру, а саме:

Ювілейне відмічення **10-ліття бою під Бродами** Станицями східніх стейтів імпрезою 11 липня 1954 р. **в Трентоні, Н. Дж.;**

Зустріч дивізійників ЗДА й Канади при нагоді З'їзду к. українських вояковнків у **37-му річницю походу Українських Армій на Київ, в Ст. Кетеринс, Онт., Канада,** 1-2 вересня 1956 р. з посвяченням площі під пам'ятник українського Невідомого Вояка;

Товариська зустріч дивізійників ЗДА й Канади **4-6** липня 1958 року **на оселі „Говерля" коло Торонта в Канаді;**

Зустріч 2-4 липня 1960 року **на оселі „Говерля" в 15-ліття створення Української Національної Армії.**

З діяльности Братства в ЗДА

Діяльність Братства проходила в рамах Крайової Управи та Станиць та часто зазублювалась у співпраці з іншими комбатантськими організаціями та громадськими товариствами. Тяжко її охопити в такому короткому огляді. Членство Братства вагалося в різний час між 300 і 500 осіб. Плекання українських військових традицій, як основне завдання, здійснювалось у формі видавничої діяльности, доповідей, імпрез, обходження річниць тощо.

Деякі дані про допомогу українським воєнним інвалідам, видавничу діяльність, охорону воєнних могил й інші вплати клітин до Крайової Управи від часу їх оснування до Сьомого Крайового З'їзду подаємо в поннжчому зіставленні:

Ч. п.	Назва Станиці	Інвал. збірки	Видавн. фонд	Могили	Адміністр. вплати	Разом
1.	Філядельфія	5563.80	744.95	580.00	927.93	7816.68 дол.
2.	Клівленд	5361.40	655.70	479.50	176.12	6672.72 дол.
3.	Боффало	3198.03	228.50	481.48	352.00	4260.01 дол.
4.	Ню Йорк	3277.42	331.15	191.18	171.50	3971.25 дол.
5.	Дітройт	2415.87	490.00	256.85	587.40	3750.12 дол.
6.	Шикаґо	1896.65	543.50	249.50	573.85	3263.50 дол.
7.	Нюарк	1740.92	98.00	110.00	332.87	2281.79 дол.
8.	Рочестер	1223.75	111.50	104.00	300.71	1739.96 дол.
9.	Гартфорд	1326.04	60.00	40.20	30.00	1456.25 дол.
10.	Трентон	558.35	41.00	146.00	148.14	893.49 дол.
11.	Ютика	392.50	88.00	—	136.60	617.10 дол.
12.	Ню Гейвен до 56 р.	267.35	8.00	30.00	10.00	315.35 дол.
13.	Уповноважені й інші місцевості	2540.20	265.59	220.00	153.05	3178.84 дол.
	Разом	29662.28	3665.89	2888.71	3900.17 дол.	

Повищі дані охоплюють лише цифри, пересилані через Крайову Управу, або їй звітовані.

На інвалідів, на початку, Станиці переводили самочинно збірки і їх пересилали потребуючим, бо потреби були пекучі і негайні. Деякі з таких посилок навіть не нотовані у звітах. Від половини 1952 р. до вересня 1953 р. вислано через Станиці або Крайову Управу на інвалідів 3.032,60 дол. Починаючи з листопада 1953 року справу збірок та уділювання допомог інвалідам упорядковано у формі створення Суспільної Служби Комбатантів спільно з ОбВУА. Вклад Братства до ССК до тепер виносить 26.629,68 дол. Треба зазначити, що тут не вчислені збірки „Братства Броди Лев" на українських інвалідів в роках 1955-59.

Другою основною ділянкою діяльности була видавнича діяльність. Терен ЗДА був головною матеріяльною базою „Вістей" Братства та його книжкових видань. На видавничі цілі Головної Управи до Німеччини переслано дотацій 2.579,31 дол. та продано видань Братства на суму кругло 7.000,00 дол.

На упорядкування могил і поставлення пам'ятників зібрано до 1959 року суму 2.888,71 дол. Від того часу справою охорони могил займається „Братство Броди-Лев", збірки на ту ціль Станиці висилають прямо до „Братства Броди-Лев" і вони оцим оглядом не є охоплені.

Адміністраційна рубрика наводить суми, які становлять вплати Станиць, як статутові зобов'язання для Крайової Управи. З цієї суми Крайова Управа виплатила вкладом до Українських Центральних Організацій і різного роду громадсько-суспільних датків на суму 616,75 дол. Треба зазначити, що сума вплат Станиць на ті самі цілі кількакратно перевищує вплати Крайової Управи.

Наведені повище числа і зіставлення говорять про зцентралізовану систему праці Братства в рямках Крайової Управи ЗДА. Незалежно від того Станиці проводили живу діяльність на місцях, координуючи її з Крайовою, або й Головною Управами. Деякі з осередків треба тут відмітити, бо їхня праця має значення так для терену ЗДА, як і для цілости Братства.

У Філядельфії протягом семи років була Крайова Управа і провадження Братством в ЗДА. Тут зорганізовано в 1953 році і має свій осідок по сьогодні Суспільна Служба Комбатантів. Багато праці вложено у збирання матеріялів з життя Дивізії, особливо світлин, у висліді чого випущено монтаж світлин „Шляхом 1 УД УНА", а зібраний матеріял в майбутньому служитиме до видання Альбому чи Історії Дивізії. Тут започатковано гумористично-сатиричний журнал Крайової Управи, неперіодик „Шафа грає".

Шикаґо зорганізувало першу Станицю на терені ЗДА. При Українському Національному Музеї в Шикаґо міститься Архів-Музей Головної Управи Братства. Заходом цієї Станиці появився ряд братських філятелістичних видань — марок, листівок і коверт, як теж книжка П. Грицака „Вежі й кулемети".

В Ню Йорку діє „Братство Броди-Лев", яке в стислій співпраці з Братством 1 УД УНА займається охороною воєнних могил. У висліді поставлено кілька пам'ятників на полях боїв Дивізії, оправлено гроби к. вояків в Італії та Австрії, провадиться стала охорона тих могил і т. д. Значення Ню Йорку теж як осідку Головної Управи протягом п'ятн років, а останньо „Вістей Комбатанта" — загально-комбатантського журналу.

За ініціятивою Станиці **в Дітройті** постав прапор Братства. Станиця занялась його виготовленням для Головної Управи, Крайових Управ і других Станиць.

У Клівленді відбувся Перший Крайовий З'їзд з ЗДА. Ця Станиця протягом

кількох років збирала імпозантну суму на інвалідів, коло 1.000,00 дол.

Осередок **в Боффало** зорганізував дивізійний хор „Бурлаки", який дав ряд концертів української вояцької пісні по різних Станицях ЗДА й Канади.

Від вичислених осередків не відстають теж Нюарк, Рочестер, Трентон, **Ютика** чи Гартфорд, які, вкладаючи свої цеглини у багатогранну діяльність Братства, й причинились багато до його загального росту.

Тепер Братство к. Вояків 1 УД УНА в ЗДА на порозі свого другого десятиліття. Колишні дивізійники в ЗДА вступають в нього повні свідомости своїх завдань — несплаченого довгу перед своєю Батьківщиною. Вони і надалі плекатимуть і передаватимуть наступним поколінням ідею і досвід збройної боротьби українського народу. І далі лишаться інваліди та родини товаришів зброї, воєнні могили, розсіяні по різних країнах. Перед ними ще не написана Історія 1-ої Української Дивізії.

З ДІЯЛЬНОСТИ СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ, ПА.

Вечір вояцької пісні — Станиця спонзорувала виступ чоловічого хору Станиці з Боффало „Бурлаки", який дав концерт 16-го грудня 1961 р. у Філядельфії. В програму вечора входили стрілецькі, дивізійні та упівські пісні. Колишні українські вояки пригадали собі часи, коли вони співали їх у військовому однострої, з молоді може дехто й вперше почув красу української вояцької пісні. Приявні вислухали репертуар із 20 вибраних вояцьких пісень. Заля Українського Горожанського Клюбу при Френклін вул. була виповнена. Дириґент хору п. Юрій Лаврівський, рецитацію виконала пані Ірена Лаврівська, а сольові точки пп. Зенон Мягкий і Бронислав Пруц. Після концерту відбулася зустріч хористів із кол. вояками.

Маланчин Вечір — Станиця відбула, як щороку в крузі членів, їхніх родин та приятелів в дні 13 січня 1962 року при накритих столах учасники почули веселу, ориґінальну програму, а потім були танці до пізньої ночі.

Загальні Збори Станиці відбулися в днях 30 грудня 1961 р. і в продовженні 7 січня 1962 р. із звичайним порядком нарад. Нову Управу Станисі очолив інж. Василь Заброцький, який провадить її вже через четверту каденцію.

СТУДІЙНИЙ ФОНД АННИ ОРТИНСЬКОЇ

Нижче подаємо список пожертв, що вплинули на адресу Громадського Комітету між 1-им грудня 1961 і 15-им лютомо 1962 року:

Суспільна Служба Комбатантів в ЗДА	$ 100.00
Д-р Михайло Цегельський	100.00
Станиця Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Боффало	100.00
Іван Гірний	75.00
Филип Трач	34.00
Д-р Гіль	33.00
Д-р Евген Стецьків	30.00
А. Гончаренко	26.00
Іван С. Коропей	25.00
Д-р Микола Кузьмович	25.00
Ірена Гаєцька	25.00
Роман Гаєцький	25.00
Станиця Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Рочестер	25.00
Микола Мельник	25.00
Інж. Мирослав й Ірина Колтунюк	20.00
Марта й Е. Ярош	20.00
Д-р Роман П. Смик	20.00
Д-р М. Яремко	15.00
Д-р Мирон Ніжанковський	15.00
Стефан Небеш	12.50
Станиця Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Калґарі, Кан.	11.50
Д-р Р. В. Сочинський	10.00
Д-р Р. Стеткевич	10.00
Зенон й Ярослава Гоїв	10.00
Капт. А. Дякун 0971544	10.00
Д-р Роман Мороз	10.00
М. Мартинець	10.00
В. Мотика	10.00
Е. Загачевський	10.00
Л. Білик	10.00
М. Оглюк	10.00
Р. Висоцький	10.00
П. Юрків	10.00
Р. Гавриляк	10.00
Д-р І. Кіндрат	10.00
Петро Стецюк	10.00
Матвій Заяць	10.00
Й. Вишневецький	5.00
Петро Біланюк	5.00
Мирослав Шарко	5.00
Мирон Радзикевич	5.00
Богдан Поритко	5.00
О. Грабар	5.00
І. Баранович	5.00

Михайло Тись	$3.00
Одарка Витвицька	3.00
Богдан Кутний	3.00
Разом	966.00
З попереднього звіту	1,460.00
Досі вплинуло	2,426.00

Дальші пожертви просимо слати на одну з нижче поданих адрес:

Dr. BOHDAN LEWYCKYJ
c/o BRODY-LEW, INC.
140-142 2nd Avenue
New York 3, N. Y.
U.S.A.

Mr. M. B. BIHUS
219 Montrose Avenue
Toronto 4, Ontario
Canada

За Громадський Комітет:

М. Б. Бігус, Е. Шипайло, Б. Чайковський, В. Гриньох, В. Баранецький, Б. Левицький, Я. Балабан.

Суспільна Служба Комбатантів

Суепільну Службу Комбатаитів засновано в 1953 році з ініціятиви ОбВУА. Организацію ССК подиктувало само життя, бо недоля наших братів інвалідів, немічних вояків, еиріт і вдів по вояках, глибоко турбувала організоване вояцтво і допомогову організацію ЗУАДК, що опікувавея біженцями. Жертвенніеть українськоі спільноти на суспільні цілі зменшувалась з року на рік, а потреби збільшувались. Тому ОбВУА в порозумінні з ЗУАДКомітетом рішили заенувати організацію, яка б зайнялаеь виключно опікою над інвалідами, немічними вояками, етаршими ветеранами, еиротами та вдовами по вояках.

Дев'ятилітня праця ССК не була легка, а допомога потребуючим не була задовільна. Найбільші труднощі були організаційного порядку, бо партійне розбиття і невпорядкованість політичної репрезентації ділили й комбатантеькі організації. Хоч на основуючі Збори ССК запрошені були всі комбатантські організації, то прибули лише представники ОбВУА та Братетва 1 УД УНА.

До першої Управи ССК ввійшли побратими: І. Поритко, пок. Д. Ґонта та І. Одежинеький від ОбВУА, а від Братства 1 УД УНА М. Ліщинеький та І. Скіра.

Сьогодні до ССК входять, крім ОбВУА та Братства 1-ої УД УНА, Братство УСС і Об'єднання колишніх вояків УПА в ЗДА. Головою ССК є побратим І. Поритко, а до Управи входять Я. Колодій, І. Данківеький, С. Ґула-Шеремета, М. Бурчак та М. Каплистий. За дев'ять років зібрано на допомогу 79.014,96 долярів, а уділено допомоги на 63.015,05 дол. З того вислано до Европи 41.793,50 дол., а 21.122,55 дол. розділено в ЗДА та в Середній і Південній Америці. Решта — 15.999,91 дол. це залізна резерва Суспільної Служби. Гроші вкладені на окреме конто в Українській Щадниці у Філядельфії на 4% річно.

Суспільна Служба Комбатантів має евій окремий правильник і являється незалежною організацією під контролею Голов Контрольних Коміеій складових вояцьких організацій. ССК уділила одноразових чи еталих допомог 634 оеобам, у тому веім пп. Генералам, крім тих пп. Генералів, що живуть у Канаді. При цій нагоді треба відзначити, що в Канаді допомога україньским інвалідам краще зорганізована, як у ЗДА, дармащо там число комбатантських організацій багато більше.

Макар Каплиетий

Інвалідська збірка Української Стрілецької Громади в Канаді

Українська Стрілецька Громада веде інвалідську акцію від самих своїх початків в 1928 році. У повоєнних часах та акція ведеться в рямцях загальної координованої акції українців в Канаді, яку очолює Фонд Допомоги Українців Канади.

У 1961 році до каси Головної Управи УСГ прийшли на поміч українським воєнним інвалідам такі посилки:

Д. Павич, Джералдтон	$5.00
П. Рудий, Торонто	3.00
УНО, Валдор	36.00

УСГ, Ванкувер	$5.00
В. Лаврівський, Ошава	3.00
С. Сопуляк, Маляртік	1.00
УСГ, Саскатут	239.55
Д. Семків, Саскатун	21.30
УСГ, Едмонтон	10.00
УСГ, Ванкувер	32.00
Д-р Р. Романович, Вінніпеґ	3.00
УСГ, Едмонтон	32.18
С. Царик, Торонто	43.50
УСГ і УНО, Порт Артур	15.00
Українська Кредитова Спілка, Торонто	250.00
Українська Кредитова Спілка, Садбури	25.00
Український Народний Союз, Торонто	7.50
М. Хрущ — УСГ, Едмонтон	3.00
УСГ, Торонто	200.00
Ф. Цимбалюк, Торонто	17.00
Український Народний Союз, Торонто	15.00
Українська Кредитова Спілка (К. Леґіон), Торонто	25.00
Українська Кредитова Спілка, Саскатун	50.00
Українська Кредитова Спілка, Монтреал	100.00
УСГ — УНО, Ст. Кетерінс	36.00
УНО, Ред Дір Гіл	56.00
М. Квасньовський, Брентфорд	5.00
М. Кос, Торонто	1.00
УСГ, Форт Віліям	5.00
УСГ, Ванкувер	20.00
М. Михалішка, Торонто	26.80
УСГ, Садбури	60.00
УНО, Кіркленд Лейк	15.00
УСГ, Торонто	150.00
УСГ, Саскатун	48.70
Українська Кредитова Спілка, Монтреал	19.00
М. Демчик, Вінніпеґ	4.00
Д. Яремчук, Вінніпеґ	5.00
П. Іванів, Торонто	5.00
УНО — УСГ, Порт Артур	30.00
В. Нагайло, Дітройт	4.00
Н. Брик, Йорктон	9.50
УНО, Валдор	8.00
А. Співак, Вінніпеґ	2.00
И. Малиняк, Вінніпеґ	1.00
В. Малиняк, Вінніпеґ	1.00
С. Чабан, Монтреал	1.00
Д. Павич, Джералдтон	5.00
М. Хархаліс, Торонто	5.00
УСГ, Віндзор	52.00
А. Мартинюк, Брентфорд	5.00

За 1961 рік зібрано для інвалідів разом суму 1,726.73 дол. У порівнянні з 1960 роком, коли зібрано лише 1,305.42 дол., — значний поступ. Видано з того фонду 1.917.71 дол., включивши і надвишку з 1960 року.

При загальному звітуванні за інвалідську акцію за цілість українців в Канаді, цей звіт буде включений в загальний звіт Фонду Допомоги Українців Канади, Централя Вінніпеґ.

Збірка подана в такому порядку, як посилки надходили до каси ГУ УСГ.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

СПРАВА ВОЄННОГО ХРЕСТА

Військовий ресорт УНРади роздає відзнаку „Воєнного Хреста" з нагоди 40-річчя створення Українського Війська. Цей Хрест мали б дістати всі колишні українські вояки, а навіть родина тих вояків, які полягли в обороні Батьківщини.

Ідея сама собою добра і гарна, тільки переводиться її в життя в дивний спосіб. Треба ж було повідомити всіх, живих ще, колишніх вояків при помочі преси, одинокого, усім доступного, інформативного засобу та візвати їх, щоб зголосилися в цій справі куди слід. А то тільки члени ОбВУА довідалися про це у своїх Відділах. Та не в усіх місцевостях є Відділи ОбВУА і не всі колишні військовики є членами Об'єднання, значить не всі знають про це і не кожний цей Хрест дістане.

Належність за Воєнний Хрест визначено в сумі десяти долярів, а треба знати, що більшість колишніх вояків, це люди старші віком, які або не працюють, або живуть з мізерної пенсії, і десять долярів, це для них поважна сума. Коли б взяти під увагу, що така пам'яткова відзнака належиться кільком тисячам колишніх військовиків (бо й стільки їх ще певно живе в усьому вільному світі), тоді могло б обійтися якими двома-трьома долярами і при цьому залишилося б ще й дещо в касі Військового Ресорту. А й була б нагода зробити, хоч приблизний облік живих ще колишніх військовиків.

А так виходить, що Хрест дістане тільки дехто, втаємничений у цю справу. І до цього часу ніхто ще в ЗДА того Хреста не дістав.

Осип Залеський, кол. значковий „Окремого Загону Запорізьких Низових Козаків" і кол. четар Української Галицької Армії.

Боффало, Н. Й.

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

Ґерра і Лібертад

(Історія 1 УД в еспанській мові)

Щойно появилася військово-наукова праця Юрія Тиса-Крохмалюка в еспанській мові під наголовком **„Ґерра і Лібертад"** (Війна і свобода) видана Інформативно-Видавничим Інститутом в Буенос Айрес. Є це історія 1 Української Дивізії УНА, з багатьма ілюстраціями і мапами. Книжка має 186 сторінок і автор присвятив свою працю товаришам зброї:

„Пам'яті усіх вояків, старшин, підстаршин і стрільців Дивізії Галичина, що з честю пожертвували своє життя в боротьбі за визволення України."

Слід згадати, що ця праця вийшла коштами Братства кол. вояків 1 УД УНА в Арґентині, ЗДА і Канаді. Обкладинка модерна, виконання Бориса Крюкова.

Для чужинного читача цінними є вступні статті: ген. П. Шандрук накреслює коротко історію боротьби України з Москвою від часів Богдана Хмельницького; автор пояснює потребу пробити мовчанку довкола УД і пояснити Заходові обставини, серед яких зайшла конечність створити українську збройну силу в час другої світової війни.

Перший розділ теж призначений для чужинців. В ньому автор подає географічні дані теренів діяння Дивізії, та розвиток політичної ситуації України від 1920-1943 років. В наступних розділах подано причини, які накинули думку створити Дивізію, вимоги до німців і всі перипетії, зв'язані з реалізацією цього задуму. Читаємо далі про набір до Дивізії, про тверду вимогу душпастирства, вишкіл Дивізії тощо.

Бій під Бродами ілюстрований чотирма військовими мапами, згідно з чотирма етапами розвою бойових подій. Автор слушно обмежується до тих прізвищ, які досі були публіковані, покриваючи інші з відомих мотивів мовчанкою. Бій під Бродами доповнений споминами, друкованими в українських публікаціях, а саме полк. П. Силенка, сотн. Д. Феркуняка, пор. о. М. Левенця, пор. Л. О. Ортинського, пор. Ф. Кордуби і стр. В. Молодецького. До питання створення УД, автор наводить частинно статті одного з творців Дивізії, проф. В. Кубійовича.

Далі йде розділ „Пісня Бродів" з підрозділом дій Дивізії на Словаччині, врешті розділ „Кінець", у якому представлені останні бої в секторі Ґляйхенберґ-Фельдбах, і як ілюстрація, спомини сот. В. Козака.

Шостий розділ має наголовок „Національні збройні сили і політичні справи", в якому автор інформує читача про аферу Власова і спроби німців реалізувати „єдину неділиму", які розбилися об тверду поставу українців. Тут і знаходимо завваги до помилок, які звичайно роблять ті, що творять національні війська, не рахуючись з вимогами і волею народів до свободи.

Ці міркування Автора можуть мати документальне значення для будуччини і є трагічним „мементо" для тих,

які, нехтуючи політичними вимогами народів, хотіли б іти на поводах московської імперіяльної ідеї.

Коротко згадує Автор долю полонених в Ріміні і спроби перемовити їх московськими старшинами до повороту, а на закінчення згадує оцінку Дивізії американцями, німцями і большевиками. Багата бібліографія закінчує цей твір Юрія Тиса-Крохмалюка.

Так склалося, що історія Дивізії появилася вперше не українською мовою, а еспанською. Та це не є ніяким закидом у сторону наших військовиків, бо нам відомо, що до друку готовиться багато обширніша і повніша праця. Чужинцям потрібно було дати твір загального характеру, без подробиць, для них мало цікавих і часто незрозумілих. Нам потрібна іншого роду книга, де саме такі подробиці потрібні й конечні.

Можна тільки подивляти Український Інформативно-Видавничий Інститут і Братство у трьох різних державах, які зреалізували цю військову працю Юрія Тиса Крохмалюка, та дали змогу чужинцям запізнатися з одним відтинком збройної боротьби нашого народу проти московського ворога. Нам відомо, що від довшого часу УІВІ працює над виданням історії УПА, не менш конечної і актуальної для чужинців, як згадана історія Дивізії.

Слід докласти всіх зусиль, щоб „Війна і свобода" появилася ще в англійському перекладі.

Адреса Видавництва:

V. I. V. I.
Soler 5039
Buenos Aires, Argentina

М. О.

Хроніка бурхливих днів

ЄВГЕН СОККУР — „ВІД МОСКВИ ДО ДНІПРА", щоденник вояка московського „народного ополчення". — Український Воєнно-Історичний Інститут, Торонто, Канада. Стор. 195 з портретом автора.

До нечисленних ще в українській еміґраційній літературі творів з тематикою 2-ої світової війни, недавно приєдналося ще одне видання — хроніка життя українця, що потрапив на початку війни до московського „народнього ополчення", в бурхливі дні червня-жовтня 1941 року. Автор — покійний вже тепер Євген Соккур — це один з тих багатьох тисяч українців, які, рятуючись від загрози переслідувань та арешту, кидали в 20-х та 30-х роках рідний край і мандрували по безмежних просторах СССР, в пошуках більш-менш спокійного місця. Для автора таким найбільш спокійним місцем, де він міг затриматись аж чотири роки, виявилась, як не дивно, Москва. Там, „затершись серед трьох-мільйонового міста", пробув він до вибуху німецько-совєтської війни. Затертись цілком йому, щоправда, не пощастило: вже й тут загрожувало звільнення з праці та перехід до „неблагонадійних", але вибух війни несподівано змінив пляни і тих, що мали би його усувати, і його самого.

Уже через два тижні після початку війни, коли німці блискавичним наступом врізались глибоко в територію СССР, автор змушений був вступити до „народного ополчення', призначеного захищати Москву. У своєму щоденнику він день-за-днем розповідає про життя в „очікуванні" ворога, про бої й безпорадну втечу зовсім непідготованої до війни червоної армії, далі — про скитання групи колишніх вояків (серед них і автора) у німецькому запіллі і, нарешті, авторове рішення порвати з колишніми невільними товаришами зброї і повертатися, ховаючись від німців і партизанів, в Україну. Після довгих

блукань та численних пригод, він досягає нарешті своєї мети.

Це — схематичний опис тла, на якому автор малює цікаву, барвисту картину переживань тисячів тисяч людей, яким довелося потрапити у вир, спричинений зударом двох тоталітарних гігантів. Майстерне зображення типів людей, вдумливий опис подій і, головне, авторові думки-коментарі на ті події, роблять книгу „Від Москви до Дніпра" твором, який читається з непослабленою увагою. Читач буквально переноситься в добу й місця, описувані автором. Навіть мова щоденника, густо пересипана виразами, специфічними для совєтського життя, сприяє цій реалістичності твору.

Яскраво змальовано у книзі такі факти:

Моральний розклад совєтсько-комуністичної системи. Хабарництво, запроданство, безпринциповість, зажерливість, еґоїзм — це характерні риси в житті багатьох урядовців, і автор уміло їх відзначає.

Непідготованість до війни. Про те, що червона армія зовсім не була готова до боротьби з досконало озброєними та вишколеними німецькими військами (поминаючи вже факт, що велика частина червоних вояків зовсім не мала бажання воювати за деспотичну большевицьку владу), автор згадує трохи чи не на кожному кроці.

Ненависть великої частини під-совєтського населення до червоної влади. Можна мати певний сумнів, чи автор дійсно записував до свого щоденника усі свої думки й погляди у такому вигляді, як їх подано у книзі, бо мало чи не на кожній сторінці знайдемо таке, що було б автоматичним вироком смерти для нього, коли б щоденник потрапив до рук НКВД. Але навіть, коли дещо автор додав і пізніше, уже в умовах свободи, то це справи не міняє, бо, безперечно, він висловлює те, що думав в часи терору. А живу ненависть до осоружного режиму він описує дуже часто. Таємно і приховано виявлялась вона серед населення перед війною й під час війни, зовсім відкрито — після приходу німців. Ось розповідь про зустріч автора (з групою колишніх червоноармійців) з трьома хлопчиками на четвертий день після приходу німців: „Я придивляюсь до них, оцих, певно, із вчорашніх піонерів, „дітей октябрської революції", що нічого не знали з пелюшок, крім комуни, крім совєтського ладу й життя в колгоспі. И ось — дивись, за чотири дні як змінились вони: червона армія для них не „наші", а „совєти", і це слово вимовляють, якщо й не вороже, то байдуже... А про ворогів, що з боєм прийшли на „священну совєтську землю", говорять із щирим сміхом, як про кумедних, нешкідливих людей..."

Розчарування німцями, від яких велика частина населення сподівалася визволення, а одержала нове, страхітливе рабство, знаходить у книзі автора відповідне місце у пізніших частинах, коли йому доводиться зустрічатися з прикладами звірств німців над полоненими й жидами, з їхнім безоглядним ставленням до місцевого населення.

На жаль, книги своєї автор не скінчив через свою передчасну смерть. Редакція, у передмові до книги, пише, що закінчення дописав „один з найближчих друзів автора, що з його власних слів знав докладно повний зміст і характер оповідання". Ближчих відомостей про цього співавтора не подано. Треба ствердити, що своє завдання він виконав не зовсім вдало. Читач, навіть коли не прочитав би вступного слова редакції, відразу відчуває зміну стилю мови, розповіді і самого духа твору. З автора — безперечно щирого українця, який любить свій рідний край, ненавидить окупантів і тужить над недолею свого народу, але який, проте, носить на собі печать двадцятилітнього життя в умовах життя в червоній імперії, у закінченні книги несподівано стає зовсім інша людина. Він почи-

нає говорити мовою українських націоналістичних видань; несподівано починає говорити про своє бажання „боротися за вільну, соборну, ні від кого незалежну Українську Державу", про ненависть до москалів і т. д. Ці і подібні слова співавтор вкладає також в уста інших людей, яких описує. Немає сумніву, що більшість українського народу завжди прагнула мати свою вільну державу і мріяла про свободу за всяких окупацій, але **термінологія,** якої застосовує співавтор книги для вислову цих бажань у **ті** часи, звучить неприродно й анахронічно.

Назагал, книжка „Від Москви до Дніпра", і змістом, і зовнішнім виглядом, справляє дуже додатнє враження. Вона заповнює прогалину, яка існує в нашій літературі про другу світову війну, а саме — змалювання подій колишніми червоноармійцями, полоненими і втікачами: тему, таку багату на образи, пережиття й думки. Книжка варта того, щоб з нею познайомилися широкі кола українського суспільства у вільному світі.

О. Слобожанець

Новіші Західньонімецькі військово-історичні та вишкільні публікації

Про совєтсько-німецьку війну 1941-5 рр. появилося вже чимало опрацювань, аналіз і спогадів її учасників — різних штабових старшин. Не дуже розминемося з правдою, коли скажемо, що хіба ніодин наш військово-комбатантський гурт не слідкує за цими публікаціями про події, яких більша частина відбувалася саме на наших землях. А шкода, бо ж напевне цей німецький бойовий досвід студіюють сьогодні всі ті потуги, які враховують і в майбутньому можливості подібної мілітарної розгри на Сході, отже — на підставі таких публікацій роблять уже нині свої висновки.

Наша інформаційна замітка зовсім не ставить собі ціллю подавати вичерпний образ чи бібліографію всіх таких німецьких публікацій. На тому місці хочемо спершу звернути увагу саме на „східньофронтові" публікації компетентних фахівців в серії **„Die Wehrmacht im Kampf, Schlachten und Probleme des 2. Weltkrieges",** видаваній полк. генштабу **Г.** Теске (в-во Kurt Vowinkel Verlag, Neckargemuend):

Bd. 1. O. Heidkaemper: Witebsk, Kampf und Untergang der 3. Panzerarmee, 176 с., 9.80 DM. (Зміст: Бойові стосунки 1943 р., „Рух пантери", Влім біля Невля, 1. Зимова оборонна битва, 2. Зимова оборонна битва, Партизанські бої в запіллі, Кінець 3-ої танкової армії).

Bd. 3. N. v. Vormann: Der Kessel von Tscherkassy, 132 с., 9.80, (зміст: Східній вал на Дніпрі, Кіровоградська битва, Оточення XI. і XXXXII. армійського корпусу, Відсічні наступи, В оточенні під Корсунем, Вилім з оточення, Перемогові святкування обох сторін).

Bd. 4. H. Steets: Gebirgsjaeger bei Uman, Die Korpsschlacht des XXXXIX. Gebirgsarmeekorps bei Podwyssokoje, 1941, 125 с., 9.80, (зміст: Вихідне положення після Вінницької битви, Переслідування, Боротьба за мостовий причілок Гайсин, Ліквідування Содної оборони, 20 км. перед Уманем, Кризова ситуація, Упадок Уманя, Корпусна битва під Підвисоким).

Bd. 7. W. Pickert: Vom Kuban-Brueckenkopf bis Sewastopol, Flakartillerie kaempft im Verband der 17. Armee, 143 с., 9.80, (зміст: Кубанський причілок в лютому-жовтні 1943, Оборона Криму (ситуація й завдання), Ворог на північному приступі Криму, Десант біля

Керчі, Партизани, Генеральний наступ, Оборона Севастополя: 1-ий наступ, бої аж до піддачі).

Bd. 8. H. Steets: Gebirgsjaeger in der Nogaischen Steppe, Vom Dnjepr zum Asowschen Meer, VIII.-X. 1941 c., 9.80, (зміст: Зфорсування Дніпра, Битва біля Антонівки, Переслідування, Протитанковий рів біля Тимошівки, Заміненння Гірського корпусу, Російська офензива, Протинаступ і вирішення ситуації, Оточення біля Токмак-могили, Перемога біля Чернігівки).

Bd. 9. W. Hess: Eismeerfront 1941, Aufmarsch und Kaempfe des Gebirgskorps Norwegen in den Tundren von Murmansk, 170 c., 10.50, (зміст: Фіно-Скандинавія й Кола, Скупчування, Операційні пляни, Петсамо, Стрічні бої, 1-ий і 2-ий наступи почерез Ліцу, Операції 6-ої фльотилії винищувачів, Очищування Герцоґства, 3-ій наступ почерез Ліцу, Лявіна й зміна, Позиційна війна, Постачання).

Bd. 10. H. Scheibert: Nach Stalingrad 48 km, Der Entsatzvorstoss der 6. Division, Dezember 1942, 160 c., (зміст: Примарш, Ціль, Вихідна позиція, 1-ий удар, Готування до удару на Сталінград, Прощупування, Бої за Верхнєкумський, Нічний марш до Мушкової, Обороині бої біля Василівки, Перервання боїв).

Bd. 11. H. Hoth: Panzer-Operationen, Die Panzergruppe 3 und der operative Gedanke der deutschen Fuerung, Sommer 1941, 168 c., (зміст: Вступ, Передісторія, Бої на пограниччях, В Головній квартирі Гітлера, Від Мєнська до Двини, Битва за Смоленськ, Москва, Київ чи Сталінград? Операції для битви під В'язьмою, Заключне слово).

Bd. 15. H. Steets: Gebirgsjaeger zwischen Dnjepr und Don, Von Tschernigowka zum Mius, 159, 10.50, (зміст: Марш на Сталіне, Влім у промисловий басейн, Бої за відтинок Кринки, Битва під Дяковим, Ростовська драма, Оборона на Міюсі).

Bd. 16. H. Kissel: Angriff einer Infanterie-Division, Die 101. leichte Inf.-Div. in der Fruehjahrsschlacht bei Charkow, Mai 1942, 144 c., 9.80, (зміст: Скупчення дивізії, Вихідні становища для наступу, Наступ 17.V, Продовження наступу 18.V, Бої за осягнення лінії Дінця 19.V, Кінцеве становище).

Bd. 17. V. Redelis: Partisanenkrieg, Entstehung und Bekaempfung der Partisanen und Untergrundbewegung im Mittelabschnitt der Ostfront 1941-43, 152 c., 10.50, (зміст: Підпілля й партизанський рух, Бойова тактика, Історія, Провідна думка, тактика й стратегія у поборюванні, Бойовий досвід, Оцінка).

Bd. 20. O. Munzel: Jassy — Schicksal einer Division oder einer Armee? 164 c., 10.50, (зміст: Дорога на Яси, Гра на полігоні, Дійсність, Загрожене крило, Без завдання, Постачальна ситуація).

(Продовження буде)

Ті, що відійшли...

30-го січня 1962 р. вранці помер у Боффало, Н. Й. на удар серця широко відомий, як ,,Сірий Лев", Начальний Пластун, кол. поручник Українських Січових Стрільців, учасник Визвольних Змагань, видатний педагог і громадський діяч, активний член Відділу ОбВУ у Боффало

СЕВЕРИН ЛЕВИЦЬКИЙ

Покійний народився в 1890 році в Західній Україні. Від 1914 р. до кінця української визвольної війни перебував у рядах УСС. Був професором українських середніх шкіл у Львові та очолював, створений на засадах скавтінґу Український Пласт, як голова Верховної Пластової Команди, аж до розв'язання Пласту поляками в 1930 гоці. На еміґрації, після відновлення Пласту у вільному світі, був проголошений Начальним Пластуном, символом і почесним головою всіх пластових організацій.

Величавий похорон, з активною участю у підготові похорону і його переведенні місцевого Відділу ОбВУА, відбувся 3 лютого 1962 р. з парафіяльної церкви св. Миколая на цвинтар св. Хреста в Лакаванні. Від ОбВУА прощав Покійного ген. П. Самутин.

4-го березня 1962 р. після важкої і довгої недуги помер один з найбільш відомих колишніх українських військовиків, кол. отаман Українських Січових Стрільців, перший голова Відділу ОбВУА в Ню Йорку, почесний член ОбВУА, видатний педагог та чільний український військовий історик

Д-Р НИКИФОР ГІРНЯК

Народився 23 липня 1885 р. на Теребовельщині в Західній Україні, докторат філософії здобув в університеті у Відні. Перейшов у рядах УСС, в Галицькій Армії і в Армії УНР цілу кампанію від 1914 року до кінця Визвольних Змагань. Був в рр. 1915 до 1918 командантом Коша УСС і головою мобілізаційного відділу при Штабі Армії УНР. Після заламання визвольної війни учителював в українських середніх школах ,,Рідної Школи" в Рогатині й Тернополі, та за останньої війни в Сяноці.

В ЗДА був почесним членом ОбВУА, пластуном-сеньйором Пласту й членом різних громадських організацій. Н. Г. був колись головою Дирекції В-ва ,,Червона Калина" і головою Братства УСС. Був автором багатьох книжок, між ін-

шими — виданої в 1959 р. в ЗДА контроверсійної книжки „Останній акт трагедії Української Галицької Армії", де подав історію постання ЧУГА.

На Панахиді 7 березня у похоронному заведенні Р. В. Бурнадза в Кліфтоні, Н. Дж. промовляли президент УНР в екзилі д-р Степан Витвицький від Державного Центру УНР, ред Роман Купчинський від Головної Ради Братства УСС і д-р Іван Козак від ОбВУА. Приявним на Панахиді був м. ін. і ген. О. Загродський. На похороні у Філядельфії, Па., промовляли голова Головної Управи ОбВУА д-р Вол. Ґалан, від Братства УСС Андрій Кігічак, від Представництв Прихильників УНРеспубліки Михайло Курах і ін. Між духовниками, що брали участь в похоронних відправах, був колишній УСС, о. Василь Головінський. Покійного похоронено біля його старшого брата, о. кан. Юстина Гірняка.

В старечому домі у Мюнхені, по довгих терпіннях. упокоївся в Бозі
майор Армії УНР

АНДРІЙ КАЧАН

на сімдесят п'ятому році життя

На початках своєї служби в українському війську Покійний був курсовим старшиною Першої Української Старшинської Школи в Києві 1917 р. Дальшу службу повнив в рядах дієвих збройних сил у складі 3-ої Залізної Стрілецької дивізії. Відзначений був Хрестом Симона Петлюри і Воєнним Хрестом. На еміґрації недовгий час був контрактовим старшиною польського війська. Опісля довші роки працював в Консисторії Православної Церкви в Пінську, як також належав до Союзу Українських Ветеранів. Тлінні останки його спочивають у Мюнхені.

1-го березня 1962 року о год. 5.30 ранку у Ню Йорку внаслідку важкої недуги, помер колишній учасник Визвольних Змагань, видатний український письменник

ФЕДІР ДУДКО

Покійний народився 1885 р. на Чернігівщині і вперше виступив на літературній арені в 1907 році. Служив в Армії УНР, а після прогри в 1920 році еміґрував до Західньої України і працював у Львові в Бібліотеці НТШ, у видавництві І. Тиктора і як редактор різних видань. Був автором цілого ряду історичних повістей і оповідань, оповідань для дітей і безлічі статтей.

Під час Панахиди 2 березня в похоронному заведенні П. Яреми промовляв від ОбВУА голова Нюйоркського Відділу д-р Іван Козак, а на „тризні" після похорону на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж., між іншими — ред. І. Кедрин.

„Що спеклося — треба різать".
„Що Бог призначив — не мине".
(Козацькі прислів'я з часів Хмельницького)

Дня 19 грудня 1961 р. помер нагло від в Ню Йорку, на 62-му році життя

ІНЖ. СТЕПАН БЕЗЛЮДА

колишній поручник Дієвої Армії Української Народньої Республіки, член-основоположник ОбВУА та член Відділу

Покійний народився 27 грудня 1899 р. в селі Требухів, Остерського повіту на Чернігівщині. Брав участь у визвольній боротьбі України. По війні опинився в ЧСР та студіював у Господарській Академії в Подєбрадах, де одержав

Працював як „пресер" у фабриці сірників та мав за кілька тижнів відійти на пенсію. В ЗДА проживав самотнім, бо був нежонатий, а мати і сестра залишилися в Україні. Похорон, що його уладила Управа Відділу ОбВУА Ню Йорк, відбувся дня 26 грудня м. р. на православному військовому цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж. У панахиді, що була відслужена в похоронному заведенні П. Яреми 25 грудня 1961 р взяли участь побратими-вояки та колишні студенти Подєбрадської Академії. Прощальну промову виголосив голова Відділу ОбВУА д-р Іван Козак.

Влітку минулого року, після довготривалої тяжкої хвороби помер на 71 році життя сотник Армії УНР

МИКОЛА ВОДЗІНСЬКИЙ

Покійний був учасником визвольних змагань, славнозвісного Зимового Походу й Листопадового рейду 1921 року, за що був відзначений Хрестом Симона Петлюри, Залізним Хрестом й Хрестом Воєнним. На еміґрації в Польщі був скарбником Центрального Правління Всеукраїнської Спілки Воєнних Інвалідів впродовж довгих років. Відійшов від життя у З'єдинених Державах, де залишив дружину Ніну та на батьківщині доньку Віру. (На жаль, Редакція „В.К." не дістала від нашого інформатора ближчих даних щодо дати і місця смерти).

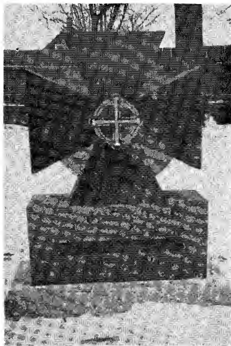

Пам'ятник на могилі недавно померлого старшини, кол. директора „Маслосоюзу", інж. Андрія Палія у Трентоні.

ПОХОРОН ВОЛОДИМИРА ПАВЛЮКА, ПІДСТАРШИНИ УГА У ВІДНІ 8 ЛИСТОПАДА 1961 РОКУ.

Похорон веде о. д-р Орест Купринець, ЧСВВ, біля нього о. Петро Литвин, позаду них дир. Ю. Плешкевич. За домовиною донька Іванна і її чоловік Любомир Модрицький з дітьми.

SYNOPSIS

In the editorial article, titled **"Our Present-day Responsibilities,"** Dr. Walter Gallan, president of the Ukrainian War Veterans in America, discusses the present-day status of the Ukrainian community in America. He makes the assertion that prior to World War I the status of Ukrainians, in terms of their political and economic organization in the United States of America, was higher than it is today in spite of influx of some 80,000 Ukrainian immigrants, most of them highly educated, during the late 1940's and early 1950's. As an illustration to the statement, the author cites the following examples: Ukrainian delegations had less difficulties in receiving an audience with the president of the United States of America; the United Ukrainian Relief Committee was granted the right to conclude and to maintain treaties with foreign powers in matters concerning charity and help to the needy. The author combines his expose with a concluding appeal to all former Ukrainian soldiers calling for stronger consolidation. for improved organization and for greater activity in order to attain a stronger voicing position in the affairs of the Ukrainian American community.

The article **"A Year of Joint Labor,"** represents the editorial staffs' general review and summary on the accomplishments of **Veterans' News** during the first year of its appearance. All in all, the year has been a successful one. The editors direct their appeal to the members of all veterans' organizations which publish this magazine, calling for stronger support in terms of moral as well as material assistance.

In the article **"The March of the Tatars and the Battle of the River Kalka,"** George Tys-Krochmaluk, a war historian and writer, deals with the effects of this event on Ukrainian literature and folk legends. During the Middle Ages Ukraine was a kind of "gate" to Europe for the vandals of the East and as such it always became the initial victim of the Asiatic hordes. The author gives an expert analysis of the first march of the Tatars and the Battle of River Kalka which brought a disastrous defeat to the forces of Ukrainian princes.

A known general of the Ukrainian National Republic, Michael Krat, discusses the Polish writers who have studied the combined military campaigns of the Polish and Ukrainian armies against the Soviet forces in lieu of the Warsaw Pact concluded in 1920 between Poland and the Ukrainian National Republic. The author directs his special attention to the role of the Ukrainian Army in the battle of Warsaw in 1920 and cites those Polish military authorities who recognize the successful participation of the Ukrainian forces in the over-all Polish victory.

The second part of O. Hor's memoirs **"In American Captivity"** deals with the experiences and the problems of the Ukrainian soldiers of the 1st Division of the Ukrainian National Army, which fought in the ranks of the German Army during World War II and which found itself in American captivity at the end of the war. The author, himself a former officer of the Division, describes the many difficulties encountered by the prisoners in making the American officers aware of the political situation in Eastern Europe, particularly of Ukrainian affairs about which Americans had little knowledge or were, at best, ill-informed.

G. Tamarsky, a former officer of the Ukrainian National Army, outlines the history of the **"Ukrainian Free Kozaks,"** one of the oldest Ukrainian military formations. Former members of the formation founded a separate organization in exile between the two World Wars in Prague, Czechoslovakia. The organization is now active in the United States of America.

A short article on the **"Military Press of the Ukrainian Sichovi Strilci"** provides interesting information about the press organs of the first Ukrainian military formation of modern times, the legion of Ukrainian Sichovi Strilci, originally part of the Austrian Army, later an integral part of the Ukrainan Galician Army.

The remaining part of this issue contains **Memoirs,** informative articles on the military problems of present-day Japan, questions of military strategy in the age of atomic warfare and an extensive chronology on the activities of the Ukrainian American veterans' organizations which publish this magazine. Reviews, historical documents and obituaries complete the issue.

$ 0.75